

LIETUVOS VALSTYBINIS MOKSLO IR STUDIJŲ FONDAS

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTERIJA

Kauno technologijos universitetas

Prašymo registracijos nr. VMSF M-08021

Sutartis nr. VMSF M-16/08

Sutartis nr. ŠMM SUT-744

Projekto vadovė: Doc.dr. Violeta Kaunelienė

**INTELEKTINĖS NUOSAVYBĖS TEISĖS MOKSLINIŲ TYRIMŲ IR
EKSPERIMENTINĖS PLĖTROS SRITYJE**

Baigiamoji ataskaita

Kaunas

2008

PROJEKTO PARTNERIAI IR VYKDYTOJAI

Pagrindinis vykdytojas

Gailė Sakalaitė (LL.M Dresden/Strasbourg)
Advokatų kontora „Zabiela, Zabielaite ir partneriai“
Jakšto 7, 01105, Vilnius, Lietuva
tel.: (+3705) 2614033, 2615400
fax: (+3705) 2123430
e – mail: g.sakalaite@gmail.com
<http://www.zabiela.lt>

Vykdytojai

Jūratė Zabielaite (advokatė)
Advokatų kontora „Zabiela, Zabielaite ir partneriai“
Jakšto g. 7, 01105, Vilnius, Lietuva
tel.: (+3705) 2614033, 2615400
fax: (+3705) 2123430
e – mail: office@zabiela.lt
<http://www.zabiela.lt>

Violeta Kaunelienė (doc. dr.)
Kauno technologijų universitetas
K. Donelaičio g. 73 LT-44029
tel.: 37-300692
faks.: 37-300856
e – mail: violeta.kauneliene@ktu.lt

Pagalbiniai vykdytojai

Rolandas Galvėnas (advokatas)
Advokato R.Galvėno kontora
Gedimino pr. 1-22, Vilnius
tel.: (+3705) 2639000
faks.: (+3705) 2639001
e – mail: rolandas.galvėnas@gmail.com

Gintaras Pukas (advokatas)
Advokatų kontora „Pukas ir partneriai“
K. Donelaičio g. 71-2, Kaunas, LT-3000
tel.: +370 37 205666
faks.: +370 37 321919
e – mail: gipus@kaunas.omnitel.net
<http://www.welcome.lt/pukas&partners>

TURINYS

Santrauka

Įvadas

Pagrindinių sąvokų žodynelis

1. IN teisės MTEP – esamos situacijos apžvalga ir vertinimas

1.1. IN teisės bei suteikiamos galimybės įvairiose MTEP etapuose

1.2. IN vaidmuo mokslo ir verslo bendradarbiavime MTEP srityje

1.3. IN teisės MTEP – faktinė situacija Lietuvoje ir egzistuojančios problemos

2. MTEP veiklos teisinio reglamentavimo problemos Lietuvoje bei užsienio šalyse. Šių problemų sprendimo būdai

2.1. MS institucijos turto (IN) teisinis režimas – teisė valdyti, naudoti, disponuoti MTEP veiklos rezultatais.

2.1.1. IN kaip MS institucijos turtas. Institucijai ar valstybei?

- a) Lietuvos teisinis reglamentavimas
- b) Užsienio šalių praktika
- c) Siūlymai

2.1.2. MS institucija ar verslo įmonė?

- a) Lietuvos teisinis reglamentavimas
- b) Užsienio šalių patirtis
- c) Siūlymai

2.1.3. MS institucija ar mokslininkas? Tarnybiniai išradimai

- a) Lietuvos teisinis reglamentavimas
- b) Užsienio šalių patirtis
- c) Pasiūlymai

2.1.4. Bendra nuosavybė

- a) Lietuvos teisinis reglamentavimas
- b) Užsienio šalių patirtis
- c) Siūlymai

2.2. Kiti MS institucijų bendradarbiavimo su verslu teisinio reglamentavimo bei sutartinio reguliavimo aspektai. Pareiga užtikrinti MS institucijų teises.

- a) Siūlymai

3. IN komercializavimo būdai bei sutartinis reguliavimas IN kūrimo bei technologijų perdavimo stadijose

- a) IN kūrimo stadija**
- b) Technologijų perdavimo (komercializavimo) stadija**

4. Valstybinė ir institucinė IN valdymo politika – efektyvios IN teisių MTEP įgyvendinimo (valdymo) priemonių sistemos link

- a) Valstybės bei institucinė IN teisių įgyvendinimo (valdymo) politika Lietuvoje**
- b) Užsienio valstybių ir ES patirtis skatinant efektyvų IN įgyvendinimą (valstybės IN valdymo politika)**
- c) Užsienio šalių patirtis institucinės IN teisių įgyvendinimo (valdymo) politikos klausimais**

Literatūros šatinių sąrašas

Santrauka

Studija siekia atskleisti mokslo ir studijų institucijų teises bei pareigas, įgytas mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veiklos metu sukurtos intelektinės nuosavybės atžvilgiu. Studija analizuoja strateginius ir teisinius intelektinės nuosavybės valdymo, naudojimo, disponavimo aspektus. Apžvelgiamos intelektinės nuosavybės suteikiamos galimybės, pavojai, kylantys MS institucijoms siekiant eksploatuoti intelektinę nuosavybę.

Visi teisinio pobūdžio klausimai bei paaiškinimai konstruojami pateikiant plačią įvairių galiojančių teisės aktų analizę, identifikuojant kylančias problemas taip pat pasiūlant konkrečius sprendimus, skirtus efektyviam intelektinės nuosavybės valdymui, naudojimui, disponavimui įgyvendinti. Studija pateikia konkrečius sutartinio reguliavimo mechanizmus, taikomus bendroje su verslu intelektinės nuosavybės kūrimo bei perdavimo veikloje. Galiausiai Studija atskleidžia valstybinės ir institucinės politikos vaidmenį, siekiant padėti mokslo ir studijų institucijoms bet kokioje su intelektine nuosavybe susijusioje veikloje, taip pat siekiant apsaugoti jų teises vykdant viešąją žinių kūrimo, sklaidos, mokymo misiją.

Visi Studijoje pateikiami pasiūlymai formuluojami remiantis užsienio šalių galiojančių teisės aktų analize bei susiformavusios užsienio šalių (Vokietijos, Jungtinės Karalystės, Suomijos bei Danijos) praktikos pavyzdžiais.

Summary

The Study aims to clarify the rights and obligations that arise when study and science institutions engage into research and development activities and gain intellectual property rights. The Study makes an overview of various possibilities, provided by intellectual property law that could be enjoyed by all persons involved in research and development activities. Study presents a deep analyses of various forms of collaboration in research and development activities, gives a broad scale of contractual instruments, that are commonly used in foreign countries, seeking to govern the issues of intellectual property in research and development activities. The Study provides with legal explanations and comments, makes analysis of statutes and laws of the Republic of Lithuania, as well as foreign countries selected. This overview lightens a list of problems, that appear as concerns the role of intellectual property in research and development activities and the lack of proper strategies of using it.

Problems are discussed in the light of a new draft laws on the proprietary rights of high schools, adopting several changes in the sphere of intellectual property created via research and development activities at state high schools of the Republic of Lithuania. As the Study proves that the draft laws do not solve all the problems that have emerged, several legal solutions concerning proper use, strategies, implementation and commercialisation of intellectual property rights in research and development activities are presented and recommended. Finally, the Study gives an overview of governmental and institutional policies, applied in foreign countries in order to help science and study institutions in performing its public mission of knowledge spreading and teaching.

All the proposals are constructed in the light of laws and statutes as well as good practices of the foreign countries selected (Germany, UK, Finland, Denmark).

Įvadas

Studijos „Intelektinės nuosavybės teisės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srityje“ (toliau – Studija) tikslas yra atskleisti įvairiapusį intelektinės nuosavybės (toliau – IN) vaidmenį mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (toliau – MTEP) veikloje. Studijoje bus apžvelgiamos konkrečios IN teisių suteikiamos galimybės MTEP dalyviams įvairiose MTEP stadijose, taip pat įvairūs IN komercializavimo būdai. Studija sieks ne tik pateikti geriausias pasaulyje sutinkamas IN MTEP vystymo, valdymo modelius, apžvelgti naujausias vystymosi tendencijas, bet ir atskleisti Lietuvos Respublikos (toliau – Lietuvos) problemas, kylančias siekiant sėkmingo IN kūrimo apsaugos, komercializavimo MTEP veikloje.

Pirmojoje Studijos dalyje bus pateikiama IN suteikimų galimybių MTEP apžvalga, parodysianti, kaip svarbu mokslo ir studijų institucijoms (toliau – MS institucijos) kurti, saugoti, komercializuoti IN. Taip pat bus atskleidžiama bendradarbiavimo su verslo atstovais nauda tiek kartu kuriant IN, tiek kitais būdais perduodant technologijas verslui, pabrėžiant, kad kalbėti apie IN būtina santykių su verslu kontekste, nes pati IN jau savaime suponuoja komercializavimą. Remiantis statistiniais duomenimis, kita informacija, bus apžvelgiama galiojanti faktinė IN situacija MTEP veikloje. Vėlesnės darbo dalys bus skirtos šios situacijos priežasčių analizei – konkrečių problemų (teisinių ir vadybinių – strateginių) identifikavimui. Tai leis suformuluoti galutines rekomendacijas ir siūlymus tinkamam IN reglamentavimui bei efektyvioms IN įgyvendinimo priemonėms MS institucijose.

Antroji darbo dalis bus skirta teisiniam MS veiklos reglamentavimui IN kūrimo, apsaugos, komercializavimo, tolimesnio valdymo, naudojimo bei disponavimo MTEP veikloje aspektu. Bus analizuojami galiojantys Lietuvos teisės aktai, naujų teisės aktų projektai, Europos Sąjungos (toliau – ES) dokumentai, vidiniai MS institucijų aktai, tarp MS institucijų bei verslo įmonių sudaromos sutartys. Kadangi Lietuvoje dar nėra išsamios IN apsaugos praktikos, nėra tradicijų IN produktų vadyboje, technologijų perdavimo iš MS institucijų verslui praktikos, nagrinėjant kiekvieną iš probleminių klausimų, formuluojant rekomendacijas, bus remiamasi pasirinktu užsienio šalių patirtimi, teisinio reglamentavimo praktika.

Trečioji Studijos dalis bus skiriama valstybių bei MS institucijų IN valdymo politikos, pasireiškiančios konkrečių strateginių sprendimų dėl IN kūrimo, apsaugos, komercializavimo, tolimesnio plėtojimo, priėmimu. Veiksmingą IN apsaugą, naudojimąsi viešosiomis lėšomis finansuojamų MTEP rezultatais lemia tinkamas IN valdymas, MS institucijų verslumo kultūros ir susijusių įgūdžių ugdymas, geresni viešojo ir privataus sektorių ryšiai. ES, taip pat ir ES valstybių narių nacionalinės valstybės šiuo metu imasi reglamentuoti technologijų perdavimo veiklą, unifikuoti teisės aktus, reglamentuojančius IN MTEP veikloje. Tačiau visų pirma iniciatyvą komercializuojant savo mokslinių tyrimų rezultatus turėtų rodyti MS institucijos. Taigi šioje dalyje bus pateikiama efektyvi užsienio valstybių valstybinė ir institucinė praktika IN valdymo MS institucijos pavieniui ar bendrai su verslu vykdomuose MTEP projektuose, taip pat apžvelgiamos ES rekomendacijos šioje srityje.

Studijos skyrių gale bus pateikiami konkretūs pasiūlymai dėl tinkamo IN reglamentavimo bei efektyvios MS institucijoms skirtos IN valdymo MTEP veikloje sistemos sukūrimo.

Lyginamuoju aspektu pasirinkta tirti kelias šalis. Studija analizuos Vokietijos teisės aktus bei praktiką, nes kad ši šalis yra pirmaujanti ES pagal pramonės išvystymo lygį. Vokietija neseniai įvykdė kai kurių teisės aktų reformą, atsiliepiančią viešųjų ir privačiųjų partnerysčių plėtojimui. Jungtines Amerikos Valstijas (toliau – JAV), taip pat Jungtinę Karalystę Studija pristatys todėl

kad jos turi senas akademikų bei verslo bendradarbiavimo tradicijas. Suomiją ir Daniją Studija pristatys todėl, kad šiose valstybėse inovacijoms skiriamas ypatingas valstybės dėmesys.

Pagrindinių sąvokų žodynelis

Mokslo ir studijų institucija (MS institucija) – įstaiga ar organizacija, suteikianti studijuojantiems aukštąjį išsilavinimą ir (arba) rengianti mokslininkus, ir (arba) atliekanti mokslinius tyrimus, ir (arba) atliekanti eksperimentinės plėtros darbus (toliau – mokslo ir studijų institucija).

Mokslinių tyrimų įstaiga – įstaiga, kurios pagrindinė veikla yra moksliniai tyrimai ir (arba) eksperimentinė plėtra.¹ Šios Studijos prasme Mokslo ir studijų institucijos bus traktuojamos taip, kaip tai numato LR Mokslo ir studijų įstatymo projektas.² Pagal šį projektą Mokslo ir studijų institucijos yra dviejų grupių: aukštosios mokyklos ir mokslinių tyrimų institutai.

Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra (MTEP) – sistemingai atliekamas kūrybinis pažinimo darbas, įskaitant žmogaus, kultūros ir visuomenės pažinimą, ir naujai gautų pažinimo rezultatų panaudojimas (pagal LR Mokslo ir studijų įstatymo projektą).³ Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra apima fundamentinius bei taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą, kaip kad tai reglamentuoja LR Mokslo ir studijų įstatymas.

Moksliniai tyrimai (kitaip – mokslinis darbas) – tyrimai, skirstomi į fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus.

Fundamentiniai moksliniai tyrimai – eksperimentiniai ir (arba) teoriniai darbai, atliekami pirmiausia reiškinių esmei ir stebimai tikrovei pažinti, tuo metu neturint tikslo konkrečiai panaudoti gautus rezultatus.

Taikomieji moksliniai tyrimai – eksperimentiniai ir (arba) teoriniai pažinimo darbai, pirmiausia skiriami specifiniams praktiniams tikslams pasiekti arba uždaviniams spręsti.

Eksperimentinė plėtra (kitaip – taikomoji mokslinė veikla) – mokslinių tyrimų ir praktinės patirties sukauptu pažinimu paremti sistemingi darbai, kurių tikslas – kurti naujas medžiagas, technologijas, produktus ir įrenginius, diegti naujus procesus, sistemas ir paslaugas arba iš esmės tobulinti jau sukurtus ar įdiegtus.

Mokslininkas – tyrėjas, atliekantis mokslinius tyrimus ir turintis mokslo laipsnį ir (ar) pedagoginį vardą.

Technologijų perdavimas – IN sudarančių žinių (know – how), IN teisių perdavimas iš MS institucijų verslui, taikomas tiek registruotai IN, tiek ir neregistruotai IN. Bendrąja prasme žinių perdavimas apima kelias MTEP stadijas: tiek žinių kūrimą bendrai su verslo įmonėmis, kitais subjektais, tiek jų tiesioginį perdavimą licencijuojant, parduodant IN, kuriant aukštųjų technologijų įmones (spin – off).

¹ Studija nagrinės įvairaus pobūdžio MTEP vykdančių institucijų veiklą plačiaja prasme: tai bus tiek mokslo ir studijų institucijos, tiek mokslinių tyrimų įstaigos, kaip kad tai reglamentuoja LR Mokslo ir studijų įstatymas. Europos Komisijos rekomendacija dėl IN valdymo žinių perdavimo veikloje ir universitetų bei kitų viešų mokslinių tyrimų organizacijų praktikos kodekso (angl. „Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations“) (toliau – Komisijos rekomendacija) taip pat vartoja terminą “universitetai bei kitos viešosios mokslinių tyrimų organizacijos”.

² LR Mokslo ir studijų įstatymo projektas. Žiūrėta adresu: http://www.smm.lt/docs/d_panele/MSI_2007-11-06%20siunciamas.pdf

³ LR Mokslo ir studijų įstatymo projektas. Žiūrėta adresu: http://www.smm.lt/docs/d_panele/MSI_2007-11-06%20siunciamas.pdf

Aukštųjų technologijų įmonė (spin – off) – įkurta remiantis MS institucijoje sukurtos technologijos pagrindu arba joje besidarbuojant MS institucijų mokslininkui.⁴

Intelektinė nuosavybė (IN) – apibrėžiama taip, kaip tai numato Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje aspektų (toliau – TRIPS sutartis) ir skirta šioms intelektinės nuosavybės kategorijoms apibrėžti: autorių teisėms, geografinėms nuorodom, dizainui, patentams, puslaidininkų gaminių topografijoms, konfidencialiai informacijai arba komercinėms paslaptims (toliau – know – how) apibūdinti.⁵ Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos (toliau - WIPO) gairės, skirtos besivystančių šalių MS institucijų IN politikai reguliuoti teigia, kad IN, kurios kilmė - MS institucija, reikia apibrėžti kiek įmanoma plačiau. Todėl IN papildomai apima taip pat ir naudinguosius modelius, naujų augalų rūšis.⁶ Ši IN, apsaugota arba neapsaugota (priklausomai nuo intelektinės nuosavybės rūšies bei įstatymų reikalavimų) suteikia tam tikras teises aktuose įtvirtintas teises, IN teisėmis.

---

⁴ Wayne W. H. Licensing Agreements for Technology Created Through University Research Programs. International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

⁵ Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių prekyboje aspektų (TRIPS). Žiūrėta adresu:
http://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/t_agm0_e.htm

⁶ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu:
<http://www.wipo.int/uipc/en/> P.5.

1. IN teisės MTEP – esamos situacijos apžvalga ir vertinimas

1.1. IN teisės bei suteikiamos galimybės įvairiose MTEP etapuose

MTEP yra kasdienė šių viešajame sektoriuje veikiančių MS institucijų veikla, kurios projektų rezultatais dažnai būna įvairaus pobūdžio IN. Todėl Studija skirta MTEP veiklai MS institucijose analizuoti. MS institucijų vykdomų MTEP projektų rezultatai gali būti išradimai, autorių kūriniai, dizainas, puslaidininkių gaminių topografijos, kiti žmogiškosios intelektinės veiklos produktai, saugomi teisės. Paprastai IN reikalauja registracijos tam, kad jai būtų suteikta pilnavertė teisinė apsauga. Teisiniais terminais įvardijant, registracija tokias atvejais sukuria IN teises, saugomas atitinkamais valstybės instrumentais bei suteikiančias galimybes naudotis visomis teisės aktuose įtvirtintomis galimybėmis. Tik keletas sričių, tokių kaip pavyzdžiui know – how teisės, autorių teisės, plačiai žinomi prekių ženklai, saugomi ir neregistruoti.

Pagrindinės IN teisės, atsirandančios iš MTEP veiklos, yra patentai, know – how, autorių teisės (pav., ypač aktuali kompiuterių programų, mokomosios medžiagos apsauga). Taip pat galimi dizaino ir prekių ženklų atvejai.⁷ Kai kuriose šalyse galioja naudingųjų modelių apsauga.⁸ Kadangi MTEP projektai bei jų metu sukuriama žinios dažniausiai yra techninio pobūdžio, didžiausią dėmesį Studija skirs know – how, išradimų, kitų techninio pobūdžio žinių kūrimo, apsaugos, įgyvendinimo analizei.⁹

MTEP veiklos metu sukuriami IN – kūriniai ar žinios, turinčios vertę. Tokia vertė gali būti įvairialypė: pirmiausia – ekonominė bei socialinė. IN padidina viešąjį gėrį – suteikia socialinę gražą, o taip pat ir finansinį gėrį – privačią gražą. Skirtingas tokios naudos pobūdis pasireiškia analizuojant registruotą (apsaugotą) IN, lyginat ją su neapsaugota. Vienas iš IN teisinės apsaugos ypatumų yra monopolio teisės į IN suteikimas, leidžiantis laisvai, be konkurencijos komercializuoti IN. Taip pasireiškia IN teisių ekonominė nauda. Suteikiant monopolio teises komercializacijai IN yra iš anksto „užkoduojama“ ekonominė, komercinė vertė. Tinkamai komercializuojant IN galima teigti, kad MTEP rezultatai: MTEP projekto eigoje sukurta/registruota IN, uždirbtos lėšos. Valstybė suteikia monopolio teises tik tokiai IN, kuri atitinka nustatytus kriterijus. Čia pasireiškia socialinė IN nauda – tokias saugomas technologijas privaloma publikuoti – visuomenei atskleidžiamos naujausios technologijos mainais už 20 metų monopolio teises gauti komercinę naudą. Taip skatinama visuomenės technologinė pažanga, gyvenimo kokybė, pateikiamas ir pats pažangus produktas, sukuriamas, patobulinami įrenginiai, procesai.

Įvairių su IN susijusių klausimų kyla MS institucijai arba joje dirbantiems mokslininkams įvairiose MTEP stadijose:

- a) MTEP kūrimo stadijoje (naujos idėjos gimimo stadija, IN MS institucijai kuriant pavieniui ar kartu su verslo įmonėmis);
- b) Technologijų perdavimo stadijoje (licencijavimo, IN pardavimo, spin – off įmonių kūrimo stadijoje);
- c) Tolimesnio technologinio vystymo stadijoje.

IN gali būti sukuriami MS institucijai vystant MTEP veiklą pavieniui arba į MTEP atskiruose etapuose ir skirtingais būdais ištraukiant verslo atstovams. Bet kurioje iš aukščiau išvardintų stadijų gali dalyvauti verslo atstovai. Jie gali užsakyti mokslinius tyrimus, gali juos vykdyti kartu

⁷ CREST. Cross Border Collaborations between Publicly Funded Research organizations and Industry. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/crestreport.pdf P. 15.

⁸ CREST. Cross Border Collaborations between Publicly Funded Research organizations and Industry. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/crestreport.pdf P. 16.

⁹ Dažniausiai Studijoje minima IN reikš patentus ar techninio pobūdžio know - how.

su MS institucija, gali nusipirkti licenziją, kt. Ar MS institucijai verta bendradarbiauti su verslu, ar tai neišvengiama, kokiais būdais tai reikėtų daryti, labai priklauso nuo įstatyminio reguliavimo bei pačios MS institucijos strategijų.

MS institucijos, nuolatos vykdydamos MTEP veiklą, sukuria vienos ar kitos rūšies IN. Šios IN apsauga, tolimesnis valdymas tiesiogiai priklauso nuo galimybių, kurias suteikia šalyje galiojantys teisės aktai, taip pat nuo institucinės MS institucijos politikos IN valdymo klausimais.

Galimos kelios situacijos IN MS institucijoje atsirasti.

- *Pirmiausia, MS institucija sukuria IN vykdydama MTEP projektą, kuris yra įprastinės planuotos MS institucijos veiklos, kuri nėra nei finansiškai nei kitaip įtakota verslo atstovų, dalis.*

Tokią IN MS institucija gali savarankiškai apsaugoti ir komercializuoti suteikdama įvairaus pobūdžio licencijas verslui, parduodama ją verslui, įkurdama spin – off įmonę. *MS institucija gali susidurti su klausimu, ar verta šias žinias pačioms registruoti, t.y. teisiškai apsaugoti?* Juk MTEP rezultatus (know – how) galima perleisti juos sukūrusiam mokslininkui, parduoti verslo įmonei, net ir neapsaugojus. Teisė leidžia leidžia komercializuoti visas žinias, kurios turi vertę – tiek apsaugotas, tiek neapsaugotas. Žinia, kad teisinė IN apsauga brangi, tačiau ne kiekviena apsaugota technologija neša pelną. Teisinę apsaugą gauti užtrunka ir brangiai kainuoja, o apsaugos gavimo procese gali paaiškėti, kad išradimas nepatentabilus – ne kiekvienas techninis sprendimas atitinka patentabilumo kriterijus. Dar daugiau, viešai pripažįstama, kad MS institucijos privalo vykdyti mokslo sklaidos ir švietimo funkcijas, o ne užsiiminėti verslui (komercializaciją automatiškai implikuoja IN apsauga). MS institucijos vykdo viešąją misiją, kurios tikslas – atvirai platinti ir skleisti MTEP rezultatus, o akademinis publikavimas tam tikrais atvejais, kuomet siekiama IN apsaugos, sekant teisės aktų reikalavimais, privalo būti atidedamas. MS institucijos nepažįsta rinkos, neturi verslui reikalingų gebėjimų, galimybių komercializuoti IN produktus. Kartais netgi teigiama, kad visuomenė jau kartą sumokėjo už MS institucijos (kaip viešojo pobūdžio institucijos) MTEP veiklą ir neturėtų būti priversta dar kartą mokėti už patentą, patentuotų produktų ar licencijų pirkimą ar kitas IN teises. Taip pat žinotina, kad ne visos patentuotos technologijos komercializuojamos – patentas dažnai kainuoja daug, ne visada atsiperka. Suabejoti tuo, kad pati MS institucija gali ir turi savo vardu registruoti ir komercializuoti IN galima žinant, kad MS institucijai sukūrus ar išvysčius naują technologiją, paprastai atsiranda didelis papildomų investicijų poreikis tam, kad šią technologiją paversti rinkos poreikius atitinkančiu produktu. Technologijos, tik ką „gimusios“ laboratorijose, paprastai nėra pakankamai brandžios patekimui į rinką: tam reikia taikomųjų tyrimų, vystymo bei marketingo, kas reikalauja didelių investicijų. Vadovaujantis visa šia išvardinta argumentacija, MS institucijos dažnai pasirenka nesaugoti IN savo vardu, perleisti savo teises į teisinę apsaugą ir komercializaciją IN kūrusiems mokslininkams, perleisti verslui neapsaugotą IN. Toliau Studijijoje bus įrodoma tokio požiūrio žala.

- *Antrasis IN atsiradimo MS institucijoje scenarijus – IN sukuriama MTEP veikloje bendradarbiaujant su verslu.*

Verslo įsitraukimo lygmenys gali būti įvairūs: tai konsultacijų pirkimas, kuomet perduodama know – how, taip pat užsakomieji tyrimai, kuomet sukuriami verslo pageidaujama IN, bendri tyrimai, kuomet kartu kuriama IN, kt. *Šiuo atveju sukuriami IN taip pat gali kelti klausimą – ar verta MS institucijai kaupti apsaugotas IN ir pačiai užsiimti licencijavimu, kitais komercializavimo būdais? Žinia, kad įvairiomis bendradarbiavimą reguliuojančiomis sutartimis galima perleisti IN teises mokslininkui, perleisti, parduoti verslo įmonei.*

Atsakymas į klausimą, ar pačios MS institucijos turėtų saugoti IN, ją kaupti ir komercializuoti savo jėgomis, ar perleisti IN, verslo partneriams ar ją sukūrusiems mokslininkams, priklauso nuo teisės aktų, reglamentuojančių MS institucijų veiklą, nuo IN valdymo politikos valstybėje ir institucijoje. Taip pat didelę reikšmę turi ir verslo diktuojamos sąlygos, aptariamoms bendradarbiavimo sutartyse.

Argumentų už tai, kad MS institucijos privalo pačios saugoti, kaupti, stengtis išlaikyti institucijos dispozicijoje komerciškai naudingą MTEP veiklos metu sukurtą IN pateikti nesunku, žinant didelę apsaugotos IN finansinę, socialinę naudą. Kaip jau minėta, dažniausiai MS institucijose pasitaikanti IN – technologijos, kurios potencialiai gali būti apsaugotos patentu. IN, ypatingai patentai, yra esminis įrankis sukuriantis finansinę bei socialinę naudą. Pripažinta, kad MS institucijos turimi patentai, kita IN, skatina iniciatyvas mokslo ir verslo bendradarbiavimui, leidžia laboratorijų rezultatams virsti komerciškai naudingais produktais.¹⁰ Pavyzdžiui, patentinė apsauga suteikia monopolį, kuris leidžia komercializuoti konkrečią IN, teikti sąlygas verslui dėl šios apsaugotos IN licenzijų pirkimo, diktuoti sąlygas verslui kuriant naują IN, kurios pagrindas yra senoji IN. Daug patentų, t.y. vadinamuosius „patentų šulinius“ (angl. „patent pools“) turinti MS institucija yra patraukli partnerė verslui, pastarajam siekiant užsisakyti tam tikrus mokslinius tyrimus, nusipirkti licenziją, bendrai sukurti naują IN, turi tvirtesnes pozicijas derantis įvairiais su IN teisėmis susijusiais klausimais. Detaliau socialinis ir finansinis IN komercializavimo aspektai bus aptariami Studijos 1.2. skyriuje.

ES Komisija taip pat pripažįsta IN svarbą MS institucijose ir teigia, kad veiksmingą naudojamą viešosiomis lėšomis finansuojamų MTEP rezultatais lemia tinkamas IN valdymas.¹¹ Europos Komisijos rekomendacija dėl IN valdymo žinių perdavimo veikloje ir universitetų bei kitų viešų mokslinių tyrimų organizacijų praktikos kodekso (angl. „Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations“) (toliau – Komisijos rekomendacija) valstybėms narėms pateikia gaires, kuriomis vadovaujantis galima sukurti ar atnaujinti nacionalines politines gaires ir sistemas, o MS institucijoms (viešosioms mokslinių tyrimų organizacijoms) pateikia geros praktikos kodeksą, skirtą pagerinti jų IN valdymą ir žinių perdavimą.¹² Komisijos Rekomendacijos paisyti būtina, nes valstybės narės vėliausiai iki 2010 m. liepos 15 d. ir vėliau kas du metus turės pranešti Komisijai apie priemones, kurių imtasi šiai rekomendacijai įgyvendinti. Studijoje analizuojant bet kokius su IN susijusius klausimus bus remiamasi Komisijos rekomendacijos nuostatomis.

Komisijos rekomendacija taip pat atkreipia dėmesį į MS institucijų turimos bei kuriamos IN svarbą. Komisijos rekomendacijos pateikiamame geros praktikos kodekse (3 punktas) teigiama, kad „*būtina nustatyti IN, ja naudotis, prireikus ją apsaugoti, remiantis viešosios mokslinių tyrimų organizacijos strategija ir misija ir siekiant kuo didesnės socialinės ir ekonominės naudos*. Matyti, kad Komisija nenustato imepratyvių reikalavimų dėl privalomos IN apsaugos, o leidžia tai spręsti institucijoms kuriant savo strategijas“. Dar daugiau, numato, kad (...) *siekiant ekonominės ir socialinės naudos galima naudoti įvairias strategijas*: pav. „viešo naudojimo“ (angl. „public domain“), „atvirų inovacijų“ (angl. „open innovation“). Geros praktikos kodeksas (5 punktas) teigia, kad (...) *viešosios mokslinių tyrimų organizacijos turėtų svarstyti galimybę*

---

¹⁰ WIPO. Research and Innovation issues in University – Industry Relations. Background Information Document, prepared by the SMEs Division WIPO. Žiūrėta: www.wipo.int/sme/en/documents/pdf/fp6.pdf P. 2 – 3.

¹¹ Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

¹² Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

sukurti nuoseklius (pvz. kai kurių technologijos sričių) intelektualinės nuosavybės portfelius ir, kai tinka, įsteigt patentų ar bendro naudojimo konsorciumus (...).

Vadinasi, kalbant apie IN apsaugą, MS institucijai privaloma turėti konkrečią politiką, mechanizmus, skirtus identifikuoti išradimus, kurie gali būti komerciškai naudingi (jautrių sričių) ir, su žinių (technologijų) perdavimo specialistais, spręsti, ar išradimą publikuoti, ar jį saugoti prieš publikavimą, ar perleisti IN apsaugą verlui, susitarant dėl protingo termino publikacijai, kitų aspektų, saugančių viešąją MS institucijos misiją. Šie aspektai Studijoje bus aptariami toliau.

1.2. IN vaidmuo mokslo ir verslo bendradarbiavime MTEP srityje

Naujų technologijų amžiuje IN yra labai patrauklus produktas verslui, galintis nešti didelę finansinę naudą. Tinkamai apsaugojus IN ir taip gavus monopolį IN komercializavimui, IN tampa dar patrauklesne preke rinkoje. IN nuosavybės apsauga suteikia išimtinę teisę jos savininkui valdyti, naudoti, disponuoti IN teisėmis apsaugotais produktais tam tikrą laiką. Todėl verslas yra suinteresuotas tiek bendrai kurti IN, užsisakyti MTEP bei jų metu sukurtą IN, tiek nusipirkti jau sukurtą IN ar teises į IN. Dėl globalios konkurencijos erdvės IN tapo esminiu kompanijų ateities vystymosi elementu. Žinant, kad įvairios MS institucijos yra pagrindiniai IN teisių kūrėjai, jos gauna pasiūlymų iš verslo dėl bendradarbiavimo MTEP rezultatų kūrime ar komercializavime. Šiandienos aktualijos nebeleidžia MS institucijoms mokymo bei fundamentinių tyrimų laikyti pagrindine veikla, taip pat valstybės biudžeto lėšas traktuoti kaip pagrindinį pajamų šaltinį.¹³ Papildomas finansavimas iš verslo, gaunamas kartu kuriant IN produktus ar perleidžiant sukurtas technologijas verslui – būtinybė.¹⁴ Šią būtinybę pripažįsta pažengusios MS institucijos JAV, Jungtinėje Karalystėje, tiek ES. Visų rūšių akademinės institucijos, sekdamos mokslinių tyrimų institucijų pavyzdžiu, turėtų ieškoti būdų, kaip bendradarbiauti kuriant, apsaugant ir komercializuojant žinias. Vadovaujantis išsivysčiusių valstybių praktika teigiama, kad papildomi finansiniai ištekliai gali būti generuojami iš konsultacijų verslui, MTEP veiklos pagrindais licencijuojant, teikiant konsultacijas, sudarant mokslinių tyrimų kontraktus, atliekant užsakomuosius tyrimus, kuriant spin – off kompanijas.¹⁵ Vokietijos teisėje tokiems ryšiams randamas ir teisinis paaiškinimas. Aukštųjų mokyklų veiklą visos federacijos mastu reglamentuojantis įstatymas numato, jog žinių ir technologijų perdavimas yra vienas iš aukštosios mokyklos tikslų (2 VII str.), o to paties įstatymo 22 str. nurodo, jog mokslinių tyrimų rezultatai privalo būti pritaikyti praktikoje.¹⁶ Dar daugiau, tas pats įstatymas nurodo, jog aukštųjų mokyklų darbuotojai yra įpareigojami, reikalui esant, dirbti prie bendrų projektų su trečiaisiais asmenimis, šiuo atveju – pramonės atstovais. Tokia veikla yra laikoma kaip viena iš darbinių funkcijų (25 I (1) str.).¹⁷

Bendradarbiavimas su MS institucijomis ir finansinė, kitokia tokio bendradarbiavimo nauda yra aktuali ir verslo atstovams. Verslo įmonės nebenori slaptų mokslinių tyrimų, atliekamų savo laboratorijose, atliekamų dažniausiai slapta. Siekiama bendro darbo su MS institucijomis, atvirų inovacijų formų.¹⁸ Sąvokos “bendradarbiavimas”, “kooperacija” apibūdina visas susitarimų formas, pasiektas tarp universitetų, mokslinių tyrimų institutų ir pramonės kompanijų, kuomet jie siekia vienintelio tikslo, sudėdami savo materealinius bei žmogiškuosius resursus krūvon ir

¹³ Bartenbach K., Volz F. – E. Erfindungen an Hochschulen Zur Neufassung des § 42 ArbEG. GRUR 2002, P. 743 – 758. (758).

¹⁴ 1, P. 4.

¹⁵ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/>

¹⁶ Bartenbach K., Volz F. – E. GRUR 2002, P. 743 – 758. (758).

¹⁷ Bartenbach K., Volz F. – E. GRUR 2002, P. 743 – 758. (758).

¹⁸ Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf P. 1 – 9.

koordinuodami savo veiksmus.¹⁹ Bendros su MS institucijomis MTEP veiklos metu verslas dažnai siekia pasirūpinti IN registracija bei gynimu, nes tai reikalauja nemažų finansinių, kurių MS institucija neturi. Taigi MS institucijos ir verslo bendradarbiavimas galimas bet kurioje MTEP stadijoje ir yra neišvengiamas dėl IN teisių komercinio turinio bei vertės.

IN apsauga bei komercializavimas viena ar kita forma bendradarbiaujant su verslo atstovais kuria socialinę naudą – visuomenei perduodamos naujausios technologijos, rinkos poreikiams paklusnus verslas „padiktuoja“ visuomenei reikalingas MTEP veiklos kryptis, apsaugota IN publikuojama. Bendradarbiavimas taip pat turi skatinamąją reikšmę – verslo atstovams finansuojant, galima atlikti daugiau naujų mokslinių tyrimų, sukurti ir visuomenei pateikti naujų technologijų. Užsienio valstybėse dažnai reikalaujama, kad MTEP rezultatai būtų pritaikomi pramonėje. IN apsauga bei galima komercializacija sąlygoja tai, kad bus siekiama mokslinius tyrimus kuo labiau orientuoti į pramonės poreikius – tyrimai nebus vien fundamentinio pobūdžio. Tam, kad gauti IN apsaugą, technologija privalo būti pritaikoma pramonėje. Patentas reikalauja pramoninio pritaikomumo – lemia tai, kad tyrimai privalo atspindėti naujus pramonės poreikius. Vadinasi, tik bendradarbiaujant su pramone galima sužinoti, kokie yra tikrieji pramonės, taigi ir visuomenės reikalavimai.

1.3. IN teisės MTEP – faktinė situacija Lietuvoje ir egzistuojančios problemos

Esama Lietuvos situacija MS institucijoms kuriant, saugant, komercializuojant IN, atsiradusią MTEP veikloje, pirmiausia atsiskleidžia analizuojant statistinius duomenis. Šiame skyriuje pateikiamos pagrindinės problemos vėliau Studijoje bus sukonkretinamos. Siekiant išsiaiškinti problemų priežastis, bus detalios analizuojami teisės aktai, reglamentuojantys MTEP, atskleidžiamos šių teisės aktų spragos, nepakankamumas, ydingumas. Galiausiai bus pateikiama kitų valstybių praktika. Dalis žemiau aptariamų problemų identiškos daugelyje valstybių ir turi sprendžiamos harmonizuojant teisės aktus, išiečių ieškant centralizuotai.²⁰ Todėl vėliau Studijoje pateikiami konkretūs sprendimai, skirti susidariusiai situacijai pagerinti, bus pritaikyti Lietuvos sąlygoms, tačiau suderinti su užsienio šalių teisės aktais bei praktine patirtimi, Komisijos rekomendacijomis.

Problema – tinkamai apsaugotų IN teisių kiekis Lietuvoje dešimtis kartų mažesnis nei išsivysčiusiose užsienio šalyse. Lentelė Nr. 1. „Patentai 2007 m.“ (Šaltinis – VPB statistika 2007, Priedas prie Lietuvos Respublikos valstybinio patentų biuro oficialaus biuletenio; European Innovation Scoreboard 2006).²¹ Lentelė rodo išduotų (pagal nacionalines ir perėjusias į nacionalinį lygį tarptautines paraiškas) nacionalinių patentų pasiskirstymą pagal paraiškos padavimo metus. Teigiama, kad tarp ES valstybių Lietuva užima žemiausią vietą pagal tokius inovatyvumą sąlygojančius ar jį apibūdinančius rodiklius kaip bendras technologinis lygis, patentų skaičius, interneto vartotojų ir asmeninių kompiuterių skaičius, užsienio technologijų licencijavimas.²² Matyti, kad Lietuvoje nėra gilių IN apsaugos ir komercializavimo tradicijų, IN vertės suvokimo praktikos.

¹⁹ European Commission. Expert group report “Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm

²⁰ Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

²¹ European Innovation Scoreboard 2006. Žiūrėta adresu: http://www.proinno-europe.eu/doc/EIS2006_final.pdf

²² Bendroji nacionalinė mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programa, patvirtinta 2008 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-563.

<i>Paraiškos padavimo metai</i>	<i>Pagal nacionalines paaraiškas</i>	<i>Pagal tarptautines paaraiškas</i>	<i>Suma/Viso</i>
2003	0	3	3
2004	0	11	11
2005	25	5	30
2006	22	0	22
2007	3	0	3
<i>Suma/Viso</i>	50	19	69

Problema – MS institucijos neregistruoja IN savo vardu. Pavyzdžiui, Vilniaus universitetas Lietuvoje turi apsaugą turi 98 išradimams.²³ Tai rodo, kad MS institucijos nėra suinteresuotos turėti IN savo žinioje ir gauti naudą institucijos vardu. Tokia situacija yra žalinga, nes viešosios lėšomis finansuojamų MTEP rezultatai perleidžiami verslui, o visuomenė, kuri moka už MTEP veiklą, negauna nei finansinės nei kitos gražos. Nėra MTEP rezultatų apskaitos, kontrolės, viešinimo taisyklių. Naršant Lietuvos bei pasaulio patentų duomenų bazėse matyti, kad technologijos, kurios yra sukurtos MS institucijose, patentuojamos atskirų mokslininkų, dirbančių jose vardu, taip pat mokslininkų bei verslo įmonių vardu. Tai reiškia, kad mokslininkai patentuoja išradimus savo vardu, “apeidami” institucijas, kuriose dirba. Tai matyti analizuojant tiek nacionalines, tiek tarptautines duomenų bazes (Šaltinis: nacionalinės ir tarptautinės patentų duomenų bazės:

<http://www.wipo.int/pctdb/en/index.jsp>, <http://www.vpb.lt/index.php?n=140&l=lt>,
http://lt.espacenet.com/search97cgi/s97_cgi.exe?Action=FormGen&Template=lt/lt/advanced.htm).

Problema – nėra sukurta pakankama, į MS institucijas orientuota, informavimo sistema, leidžianti tiek mokslininkams, tiek MS institucijoms suvokti IN naudą, ją apsaugoti bei, sukūrus IN valdymo strategiją, tinkamu būdu komercializuoti. Dėl informacijos stokos mokslininkai nežino savo teisių ir pareigų MTEP projektuose. Dėl kompetetingų konsultacijų trūkumo mokslininkų sukurti objektai neatitinka patentabilumo, dizaino ar prekių ženklų registravimo kriterijų ir dažnai būna nugincijami, pažeidžiamas jų naujumas. Apibendrintai galima teigti, jog egzistuoja žinių, įgūdžių ir kompetencijų apie pramoninę nuosavybę didinimo poreikio problema.

Problema – nėra sukurta finansinių paskatų mokslininkui už sukurtą patentuotiną išradimą sistema, nėra patvirtintų taisyklių, nustatančių mokslininkui priklausančio atlyginimo už atskleistą patentuotiną išradimą apskaičiavimo tvarką. Vadinasi, mokslininkai nežino savo veiklos komercinės vertės, atlyginimo už atliktą išradimą dydžio, savo vaidmens tolimesniame komercializavimo procese. Tai skatina juos laikyti išradimus paslapyje, slapta bendradarbiauti su verslu.

Problema – mažėja biudžeto lėšų dalis, skiriama taikomiesiems tyrimams. Lentelė Nr. 2. „Išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai (MTTP)“ (Šaltinis: LR Statistikos departamentas). Analizuojant šių išlaidų pasiskirstymą fundamentiniams ir taikomiesiems tyrimams, pastebima tendencija mažėti išlaidų daliai, skirtai fundamentiniams tyrimams. Tačiau didėja išlaidos, skirtos eksperimentinei plėtrai. Tokia tendencija rodo, kad vis daugiau mokslinių tyrimų atliekama orientuojantis į verslą, t. y. siekiama tenkinti verslo subjektų poreikius, kuriant naujas medžiagas, technologijas, produktus, įrenginius arba iš esmės tobulinti jau sukurtuosius ar

²³ Žiūrėta adresu:.

http://lt.espacenet.com/search97cgi/s97_cgi.exe?q=vilnius+university&sf=q&FIRST=1&CY=lt&LG=lt&DB=lt.espacenet.com&st=IA&PA=vilnius+universitetas&Action=FilterSearch&Filter=lt%2F%2Fspacefilt.hts&ResultTemplate=lt%2F%2Fresults.hts&ResultErrorTemplate=lt%2F%2Fincerror.hts&ResultCount=10

įdiegtuosius. Tokia tendencija yra teigiama, nes stengiamasi būti patraukliems verslui, kurti pramonėje pritaikomus produktus. Tačiau šioje tendencijoje slypi pavojus, kad valstybė neskirs pakankamai dėmesio fundamentiniams tyrimams, o leis MS institucijoms veikti tik verslo naudai, tenkinat verslo poreikius.

Išlaidos MTEP												
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Iš viso, mln. Lt	114,9	164,9	217,2	244,5	220,3	269,9	326,8	344,7	381,8	472,7	542,0	657,8
Iš jų, %												
Fundamentiniams tyrimams	52,6	39,5	41,1	46,6	55,7	41,7	35,3	40,9	35,5	35,8	34,7	32,3
taikomiesiems tyrimams	39,6	41,6	44,1	43,3	34,5	36,3	29,8	36,3	38,0	36,7	36,4	38,7
technologijų plėtrai	7,8	18,9	14,8	10,1	9,8	22,0	34,9	22,8	26,5	27,5	28,9	29,0
Išlaidų mokslo tiriamajai veiklai santykis su bendruoju vidaus produktu (BVP), %	0,46	0,52	0,56	0,56	0,52	0,59	0,67	0,66	0,67	0,76	0,76	0,80*

Problema – nepaisant didėjančių MS institucijų vykdomų taikomųjų tyrimų kiekio, įmonės vangiai bendradarbiauja su aukštosiomis mokyklomis, valstybinėmis mokslo įstaigomis. Lentelė Nr. 4. „Įmonių inovacinės veiklos bendradarbiavimo partneriai 2004–2006 m. (Procentais nuo inovacinių įmonių) (Šaltinis: LR Statistikos departamentas). Dabartinės Lietuvos mokslo sistemos institucinė struktūra, institucijų vidinio valdymo sistema, disponavimo turtu, įskaitant intelektinę nuosavybę, finansavimo tvarka neskatina valstybinių mokslo institucijų keistis, stengtis savo vykdomų mokslinių tyrimų tematiką labiau orientuoti į verslo poreikių tenkinimą. Šalyje vyraujantis valstybinis MTEP sektorius nėra aktualus inovacinę veiklą Lietuvoje vykdančioms verslo subjektams nei kaip inovacinės veiklos partneris, nei kaip inovacinės veiklos informacijos šaltinis. Vadinasi nors MS institucijos ir stengiasi dirbti atitinkamos verslo poreikius, šio rezultato nepasiekia.

Įmonės bendradarbiavo su	tiekėjais	klientais ar vartotojais	kitomis įmonėmis	konsultantais	aukšto – siomis mokyklomis	valstybės mokslinėmis įstaigomis
Viso: 43,0	34,1	27,7	17,8	21,3	18,4	10,3

Problema – verslas menkai investuoja į MTEP. Lentelė Nr. 5. “Mokslo ir technologijų rodikliai“ (Šaltinis: LR Statistikos departamentas). Nors pastaraisiais metais išlaidos MTEP Lietuvoje didėja, verslo investicijos į MTEP išlieka nedidelės. 2003 m. ES verslas finansavo apie

56 proc., JAV – 67 proc., o Japonijoje – net 72 proc. bendrų išlaidų, skirtų MTEP.²⁴ Tačiau Lietuvoje verslo subjektų išlaidos MTEP pastaraisiais metais sudarė tik 24,5 proc. tokių išlaidų. ES šalių verslo subjektų 2004 m. apklausos apie MTEP darbų vykdymą per paskutinius dvejus metus rezultatai parodė, kad Lietuvoje tik kas penktame verslo subjekte buvo vykdomi moksliniai tyrimai (19 proc. verslo subjektų), tačiau Italijoje moksliniai tyrimai buvo vykdomi 75 proc. verslo subjektų, Suomijoje – 74 proc., Nyderlanduose – 71 proc. verslo subjektų. Vadinasi, verslo įmonės menkai investuoja tiek į MS institucijų vykdomą MTEP veiklą, tiek ir pačios nesuinteresuotos vykdyti šios veiklos.

Metai	2003	2004	2005	2006	2007
Išlaidos MTEP pagal finansavimo šaltinius, %					
verslo įmonių lėšos	16,7	19,9	20,9	26,2	24,5
valdžios lėšos	64,6	63,1	62,7	53,6	47,9
užsienio lėšos	13,8	10,7	10,5	14,3	19,6
aukštojo mokslo sektoriaus lėšos	4,8	6,0	5,7	5,3	7,5
ne pelno institucijų sektoriaus lėšos	0,1	0,3	0,2	0,6	0,5

Problema – MS institucijos, vykdo veiklą neatsižvelgdamos į tikruosius verslo poreikius. Pripažinta, jog Lietuvos problema yra ta, kad mokslinių tyrimų tematika menkai atitinka verslo poreikius, stokojama versle pritaikomų rezultatų.²⁵ Europos bendrijos MTEP informacijos centre (angl. „Community Research and Development Informatikon Service“ (CORDIS) pateikiama Lietuvos MTEP apžvalga teigia, kad beveik visų Lietuvos universitetų atliekami moksliniai tyrimai yra finansuojami valstybės biudžeto. Kadangi finansavimas universitetų departamentams, fakultetams paskirstomas remiantis tokiais kriterijais, kaip studentų skaičius, kt., pripažįstama, kad moksliniai tyrimai vykdomi neatsižvelgiant į pramonės poreikius, nes pramonė nelabai turi įtakos sprendimų dėl finansavimo priėmimui.²⁶ WIPO atlikta analizė taip pat pabrėžia, kad papildomo finansavimo iš verslo įmonių trūkumas, yra viena iš didžiausių problemų besivystančiose šalyse, o galimybių tokiam finansavimui teikti nebuvimas yra viena didžiausių vyriausybės klaidų.²⁷

Problema – praktikoje neišvystytos, teisės nereglamentuojamos ir/ar netinkamai reglamentuojamos bendradarbiavimo su verslu, technologijų perdavimo sutarčių rūšys, nėra valstybės ar MS institucijų iniciatyvos pateikti pavyzdines tokių sutarčių gaires.

Problema – Lietuvoje skelbiama maždaug keturis kartus mažiau į tarptautiniu mastu pripažįstamas mokslo duomenų bazes įtraukiamų publikacijų nei kitose šalyse.²⁸ Kadangi mokslininkams leidžiama MTEP veiklos metu institucijose sukurtus išradimus komercializuoti patiems (tai matyti iš to, jog konkrečių mokslininkų, o ne institucijų vardu yra apsaugoti išradimai), akivaizdu, jog mokslininkai nepublikuoja MTEP rezultatų. Taip atsitinka dėl to, kad net jei šie rezultatai ir turi akademinę vertę, siekiant komercializacijos yra parankiau juos laikyti paslapyje kaip know – how. Kartais publikavimui trukdo verslo partnerių diktuojamos sąlygos.

²⁴ Bendroji nacionalinė mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programa, patvirtinta 2008 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-563. P. 9 -10.

²⁵ Bendroji nacionalinė mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programa, patvirtinta 2008 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-563. P. 13.

²⁶ Europos bendrijos MTEP informacijos centre (angl. „Community Research and Development Informatikon Service“ (CORDIS) pateikiama Lietuvos MTEP apžvalga Žiūrėta adresu:

<http://cordis.europa.eu/erawatch/index.cfm?fuseaction=ri.content&topicID=14&countryCode=LT&parentID=12>

²⁷ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu:

<http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 1.

²⁸ Bendroji nacionalinė mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programa, patvirtinta 2008 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-563.

Problema – egzistuoja daugybė teisinių kliūčių MS institucijoms valdyti, naudoti, disponuoti IN, sukurta MTEP veikloje. Šie trukdžiai atsiradę dėl teisės aktų spragų, netinkamo reglamentavimo reikiamų teisės normų nebuvimo. Tokios situacijos rezultatas – MS institucijos nesuinteresuotos saugoti, kaupti, komercializuoti IN, bendradarbiauti su verslu, nes jos dažnai negali turėti IN nuosavybės teise, dažnai negali sudaryti tinkamų susitarimų su verslo atstovais, negali gauti apčiuopiamos finansinės naudos iš bet kokios su IN susijusios veiklos, egzistuoja kitos su teisiniu reglamentavimu susijusios problemos. Tai slopina MS institucijų suinteresuotumą naudotis IN teikiamomis galimybėmis. Nedidelis MS institucijų suinteresuotumas pramoninės nuosavybės apsauga bei komercializavimo galimybių stoka mažina šių institucijų patrauklumą verslo atstovams, siekiantiems bendradarbiauti su reikiama kieki pramoninės nuosavybės produktų (angl. „patent pools“) sukūrusiais subjektais, galinčiais licencijuoti, plėtoti turimus produktus.

Problema – neišvystyta nacionalinė pramoninės nuosavybės teisių apsaugos politika, taikytina MS institucijose, kaip pagrindinėse MTEP vykdytojose ir IN kūrėjose. MS institucijos negauna realios valstybės institucijų pagalbos, taip pat informacijos apie galimybes valdyti, naudotis, disponuoti IN, sukurta MTEP veikloje tiek pavieniui, tiek kartu su verslo įmonėmis. Valstybės politika turi ne tik skatinti kurti pramoninės nuosavybės produktus, bet ir išlaikyti pramoninės nuosavybės teises MS institucijos nuosavybėje, kaupti gautus patentus, skatinti licencijavimą. Valstybės politikoje pasigendama priemonių, kuriomis saugomasi viešasis MS institucijų vaidmuo, misija, užtikrinanti pakankamą finansinę ir socialinę IN grąžą visuomenei.

Problema – neišvystyta institucinė pačių MS institucijų politika, neegzistuojančios vidinės, institucinės pramoninės nuosavybės strategijos, kurios yra būtinos siekiant skatinti kurti ir komercializuoti intelektinės veiklos produktus.

Problema – nėra sukurtas kiekvienam MTEP veiklos vykdytojui prieinamas institucinis pramoninės nuosavybės valdymo bei koordinavimo mechanizmas, kuriame būtų nemokamai teikiamos kvalifikuotos konsultacinės, patentinės apsaugos teikimo, sutarčių dėl pramoninės nuosavybės objektų perleidimo, kitokio valdymo, licencijavimo paslaugos; taip pat kuris, reikalui esant, galėtų atstovauti MS instituciją IN apsaugos bei komercializavimo veikloje.

2. MTEP veiklos teisinio reglamentavimo problemos Lietuvoje bei užsienio šalyse. Šių problemų sprendimo būdai

IN teisės MTEP srityje aktualios įvairiuose sektoriuose: pramonėje, versle, paslaugų sektoriuje, kuriuose siekiama ekonominių interesų IN naudojant kaip konkurencijos įrankį. Nepakankamai subalansuotas IN MTEP srityje reglamentavimas Lietuvoje trukdo užtikrinti sėkmingą IN teisių įgyvendinimą šioje srityje.

Atsižvelgiant į tai, kad IN apsaugos, įgyvendinimo ir gynimo sistemos funkcionavimas pagrįstas tinkamų sąlygų kurti bei apsaugoti pramoninės nuosavybės objektus sudarymu ten, kur egzistuoja didžiausia tikimybė, kad tokia veikla bus vykdoma – MS institucijose, Studijoje MS institucijų veiklos reglamentavimui bei patentų teisės vaidmeniui šiose institucijose bus skirtas ypatingas dėmesys. Bus atliekama MS institucijų galimybių įgyti, valdyti, disponuoti sukurtais mokslo išradimais Lietuvoje analizė, apimanti įvairius MTEP veiklos etapus bei stadijas nuo pasiruošimo atlikti mokslinius tyrimus iki patentų licenzijavimo veiklos. Aptariama IN kūrimo, apsaugos, komercializavimo, tolimesnio valdymo, naudojimo bei disponavimo aspektai.

Teisinis reglamentavimas analizuojamas keliais aspektais: pirma aptariant būtinuosius teisės aktus, leidžiančius ar draudžiančius MS institucijai valdyti, naudoti, disponuoti turtu, taip pat nustatant pavienių MTEP darbuotojų teises bei pareigas; antra, aptariant kitus teisės aktus bei sutartinį reglamentavimą, būtiną bendradarbiaujant su verslu.

Šių tyrimų pagrindu Studijoje bus nustatytos ir įvardintos konkrečios Lietuvoje egzistuojančios intelektinės nuosavybės teisių MTEP srityje reglamentavimo spragos ar trūkumai. Išsamios užsienio šalių analizės ir sėkmingų pavyzdžių pagrindu bus pateikiami argumentuoti siūlymai dėl reikalingo teisių į Lietuvoje MTEP srityje sukuriamus intelektinės veiklos rezultatus reglamentavimo.

2.1. MS institucijos turto (IN) teisinis režimas – teisė valdyti, naudoti, disponuoti MTEP veiklos rezultatais.

Aukščiau aptarta Lietuvos MTEP sektoriaus problematika parodė, kad IN mokslo ir studijų institucijose kuriama, saugoma, valdoma neefektyviai. MS institucijos beveik neregistruoja patentų savo vardu, neparduoda jų, nesudarinėja licenzinių sutarčių, nusteigia spin – off kompanijų savo vardu, taip pat netampa jų akcininkėmis.

Preziumuotina, jog taip atsitinka todėl, kad *MS institucijos nėra suinteresuotos kurti, atskleisti, apsaugoti, komercializuoti IN*. Suinteresuotumo trūksta dėl keletos priežasčių:

- Pirma, dėl teisinių ir valdybos žinių informacijos stokos, IN apsaugos ir gynimo akademinėse ir kitose institucijose tradicijų nebuvimo, valstybinės ir/ar institucinės politikos IN valdymo aspektu trūkumo.
- Antroji, manytina, esminė problema yra teisės aktų netobulumas, jų nebuvimas, trukdantis IN plėtojimui MTEP veikloje.

Teisės aktai privalo suteikti konkrečias galimybes MS institucijai pačiai kurti, komercializuoti IN, taip gaunant iš jos naudą. MS institucijos privalo būti laisvos susisieti sutartiniais ryšiais su verslo įmonėmis, kartu kuriant, apsaugant bei komercializuojant IN. Tokios laisvės, žinoma, turi galioti tam tikruose teisiniuose rėmuose, kurie nustatytų šių laisvių ribas, būtinas visuomeniniam interesui apsaugoti.

Galimybė pasinaudoti IN atnešama nauda yra pagrindinis stimulus kurti ir puoselėti IN institucijos lygmenyje. Galimybė naudotis IN rezultatais (IN sukuriama socialine ir ekonomine gerove) yra tiesiogiai susijusi su MS institucijos laisve veikti, kurią numato IN turto teisinis režimas. Teisė laisvai valdyti, naudoti, disponuoti MTEP veiklos rezultatais yra esminė prielaida, skatinanti MS institucijas veikti tiek pavieniui, tiek kartu su verslo partneriais. Teisiniais terminais šnekant, teisinė galimybė laisvai veikti, t. y. valdymas, naudojimas, disponavimas, sudaro nuosavybės teisės turinį.

Toliau bus analizuojami galiojantys teisės aktai, skirti MS institucijų nuosavybės teisėms į IN reglamentuoti, siekiant nustatyti, kurios jų nuostatos trukdo, draudžia, yra nepakankamos tinkamai reglamentuoti tokį svarbų MTEP veiklos aspektą kaip IN. MS institucijos teisės į MTEP rezultatus analizuotinos keliais aspektais: kaip MS institucijos teisės santykiyje su valstybės turto, taip pat kaip MS institucijos teisės santykiyje su verslu, galiausiai, kaip institucijos teisės santykiyje su mokslininku.

Studijoje keliamos konkrečios problemos bus sprendžiamos pateikiant užsienyje analogiškais atvejais taikomą reglamentavimą, ES gaires, pateikiant konkrečius pasiūlymus. Nors ES reglamentuoja daugumą IN apsaugos mechanizmų direktyvomis, reglamentais, tačiau MTEP srityje, ypač kalbant apie MS institucijas, egzistuoja nemažai neunifikuotų veiklos sferų, nebeatitinkančių laikotarpio realijas teisės aktu, kuriuos būtina suvienodinti siekiant ES tikslų, taip pat sėkmingo tarptautinio bendradarbiavimo MTEP veikloje. Pasiūlymai bus pateikiami atsižvelgiant į šiuo metu ES valstybėse narėse egzistuojančią tendenciją (patvirtintą Komisijos rekomendacijos) – unifikuoti valstybių narių teisinį reglamentavimą.²⁹

2.1.1. IN kaip MS institucijos turtas. Institucijai ar valstybei?

a) Lietuvos teisinis reglamentavimas

Siekiant išanalizuoti, kokios yra MS institucijų galimybės valdyti turimą infrastruktūrą, tame tarpe ir IN, sukurtą MTEP veikloje, būtina aptarti šios infrastruktūros teisinį režimą. Teisinis režimas nustato minėtų įstaigų teises ribas jų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo klausimais. MS institucijų infrastruktūros teisinis režimas taip pat nusako valstybės ir privačios nuosavybės santykį. Tai ypač aktualu siekiant kurti strategijas, bendradarbiavimo su verslu sutartis, disponuoti IN, sukurta MS institucijoje.

Turto teisinio režimo charakterizavimui reikia apžvelgti LR Mokslo ir studijų įstatymo, LR Aukštųjų mokyklų įstatymo, LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymo, LR Valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo, disponavimo įstatymo projekto (toliau – Įstatymo projektas) bei jį lydinčių dokumentų nuostatas, kitus teisės aktus.³⁰

Problema – neaiškiai apibrėžtas IN kaip turto statusas.

Pirmiausia būtina išsiaiškinti, kokį turtą sukuria MS institucijos, vykdydamos MTEP veiklą. MTEP veiklos rezultatais gali būti įvairaus pobūdžio technologijos, brėžiniai, piršiniai, kūriniai,

²⁹ Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

³⁰ LR Mokslo ir studijų įstatymas (Žin. Nr. IX-945, 2002-06-11, Žin., 2002, Nr. 68-2758 (2002-07-03)); LR Aukštojo mokslo įstatymas (Žin. Žin., 2000, Nr. 27-715); LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymas (Nr. IX-900, 2002-05-23, Žin., 2002, Nr. 60-2412 (2002-06-19); LR Valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo, disponavimo įstatymo projektas Nr. XP-2909.

galimtybės būti saugomi IN teisės. IN gali būti traktuojama įvairiai: tai gali būti žinios (technologijos, kūriniai, piešiniai, kita) kurios būtų apsaugotos teisiškai arba neapsaugotos. Taip pat galima skirti IN (turtą) bei lėšas, kurios gaunamos pardavus tą turtą. Įstatymai, reglamentuojantys IN institucijų turtą, vienokiu ar kitokiu būdu turtu pripažįsta įvairaus pobūdžio IN, tačiau pats šio turto apibrėžimas įvardintas skirtingai.

LR Mokslo ir studijų įstatymo 19 straipsniu, taikomu visoms MS institucijoms (tiek aukštosioms mokykloms, tiek valstybės mokslo institutams) nustatyta, kad MS institucijų turtą sudaro: (...) *intelektinės veiklos rezultatai, informacija, veiksmai ir veiksmų rezultatai, taip pat kitos turtinės ir neturtinės vertybės*. Taigi matyti, kad MS institucijos turtas apibrėžiamas gan plačiai: tai intelektinės veiklos rezultatai, taip pat informacija, kt. Įstatymas nedetalizuoja, ar IN yra apsaugota, ar neapsaugota, ar turi kokią nors komercinę vertę, ar ne.

Aukštųjų mokyklų turto apimtį nustato LR Aukštojo mokslo įstatymas, kuriame įtvirtinta, kad *aukštosios mokyklos turtą sudaro (...) intelektualaus darbo produktai (kiek tai nepažeidžia autoriaus teisių) (...)*. Matyti, kad šis įstatymas skirtingai apibrėžia turto sąvoką, IN turinio nedetalizuoja ir nesukonkretina. Manytina, kad LR Mokslo ir studijų įstatymas yra bendro pobūdžio teisės aktas, o LR Aukštųjų mokyklų įstatymas – specialusis teisės aktas, detalizuojantis bendrąjį, papildantis jį. Tačiau šis specialusis teisės aktas taikytinas tik aukštosioms mokykloms, taip sukuriant skirtingą teisinį reglamentavimą IN, sukurtai skirtingose MTEP veiklą vykdančiose institucijose.

Žinant, kad IN yra labai specifinis turtas, apimantis tiek turtines, tiek neturtines teises, saugomas tiek registruotas, tiek neregistruotas, kt., – tokias aukščiau išvardintas įstatymų nuostatas galima interpretuoti labai plačiai. Nebėra aišku, kiek laiko tas turtas priklauso MS institucijai, nedetalizuoti jos atsisakymo nuo šio turto pagrindai, kt. klausimai. Nėra aišku, kas vyksta su neturtinėmis teisėmis, taip pat su žiniomis, kurios neatitinka teisei registracijai keliamų reikalavimų, tačiau gali turėti ekonominę vertę. Nedetalizavus intelektinės nuosavybės, priklausančios MS institucijai, atsiranda pagrindas piktnaudžiauti šių teisių valdymo ir įgyvendinimo metu. Kaip pavyzdį galima pateikti pavienių mokslininkų galimybę perleisti tarybos metu sukurtas neapsaugotas žinias (know – how) verslo įmonėms, traktuojant jas ne MS institucijos turtu ir nepranešant apie tokių žinių sukūrimą bei perleidimą darbdaviui. Tokia praktika būtų galima riboti tiesiogiai įstatyme detalizuojant, kokios žinios yra laikoma MS institucijos turtu (pav., neapsaugotos taip pat).

Problema – MS institucijų turto režimai skirstomi į biudžetinėms ir nebiudžetinėms taikomus turto režimus, taip taikant skirtingą reglamentavimą analogiškomis institucijoms.

MS institucijos skiriasi juridinio asmens forma. LR Mokslo ir studijų įstatymas skiria biudžetines bei nebiudžetines MS įstaigas.

- Biudžetinės valstybės mokslo institucijos turtu naudojasi neatlygintinai patikėjimo teise arba nuosavybės teise.
- Viešosios įstaigos turtu naudojasi taip, kaip tai reglamentuojama LR Viešųjų įstaigų įstatymo.

Biudžetinėms institucijoms taikomas daug griežtesnis reglamentavimas, susijęs su turto valdymu, naudojimu, disponavimu, nei viešosioms įstaigoms. Biudžetinių įstaigų turto klausimus reguliuoja LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo įstatymas, kurio nuostatos, kaip bus matyti vėliau, pateikia daug trukdžių laisvai tokio turto apyvartai, būtinai tokio turto komercializavimui. Dauguma MS institucijų turi biudžetinių statusą, tačiau ne visos.

Vadinasi, turto valdymą, ypač IN valdymą, naudojimą ir disponavimą susiejus su teisiniu juridinio asmens statusu, sudaromos skirtingos situacijos vienodą veiklą vykdančiams subjektams. Juridinio statuso problema (tiesa, taikoma tik universitetams) pripažinta taip pat ir LR Seimo Teisės departamento išvadoje dėl Įstatymo projekto, kalbančio apie aukštąsias mokyklas.³¹ Išvadoje teigiama, kad pirma, neaišku kokie kriterijai lemtų viešosios įstaigos ar biudžetinės įstaigos statuso suteikimą universitetams, kurių visų steigimas, veikla, keliami uždaviniai bei atliekamos funkcijos yra tapatūs. Antra, skirtinga teisinė forma lemtų ir skirtingą valstybinių aukštųjų mokyklų finansavimą bei jų turimo turto valdymą bei disponavimą juo. Nors situacija nėra analogiška (minimoje išvadoje kalbama apie aukštąsias mokyklas, beisiskiriančias teisiniu statusu), tačiau manytina, kad nelygiavertiško traktavimo problema aktuali visų MS institucijų atvejais.

Problema – neaiškiai apibrėžtas MS turtui taikomas reguliavimas (santykis su valstybės turtu) – daug blanketinių normų, nėra aišku, kokiam turtui turi būti taikomas LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymas

Analizuojant MS institucijų veiklą reglamentuojančius teisės aktus nėra aišku, kokie įstatymai taikytini MS turtui, o ypač IN reglamentuoti. Kadangi dauguma MS institucijų yra biudžetinės, toliau kalbėsime apie biudžetinių MS problematiką. Specialieji MS institucijų veiklą reglamentuojantys teisės aktai: LR Mokslo ir studijų bei LR Aukštojo mokslo įstatymas turi blanketines normas, pateikiančias nuorodas į kitus teisės aktus.

LR Mokslo ir studijų įstatymo 19 str. teigia, kad (...) *šį turtą MS institucijos naudoja, valdo ir juo disponuoja įstatymų nustatyta tvarka.*

LR Aukštojo mokslo įstatymas nustato, kad (...) *valstybinės aukštosios mokyklos joms perduotą valstybės ir savivaldybės turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja patikėjimo teise. Jų teises ir pareigas, valdant ir naudojant valstybės turtą bei juo disponuojant, nustato šis ir kiti įstatymai.*

Problema – IN kaip turto teisinis statusas – ar tai perduotas turtas (MS institucijos šį turtą valdo, naudoja, disponuoja patikėjimo, ar nuosavybės teise?)

Problema – LR Valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo taikymo problematika.

Analizuojant LR Mokslo ir studijų įstatymą bei LR Aukštojo mokslo įstatymą aišku tiek, kad MS institucijos turtas yra skirstomas į valstybės perduotą turtą ir į iš nebiudžetinių lėšų sukurtą turtą. Šioms turto rūšims analogiškai taikomi skirtingi teisiniai režimai: *patikėjimo teisės* bei *nuosavybės teisės*. Kadangi tiesiogiai nėra įvardinta, koku pagrindu daromas toks skirstymas ir kas yra „perduotas turtas“, galima būtų daryti išvadą, kad toks paskirstymas daromas atsižvelgiant į finansavimo šaltinius, gautus kuriant turtą: tam turtui, kuris yra įgytas iš biudžetinių lėšų (finansuojamas valstybės) yra taikomas patikėjimo teisės režimas, o turtui, kurio kilmė nėra viešojo pobūdžio – jis nėra įgytas iš biudžetinių lėšų, taikoma nuosavybės teisės teisinis režimas.

Tokiu atveju nėra aišku, kuriam turtui priskirtina IN, kadangi ji sukuriama MTEP veiklos metu, o ši veikla gali būti finansuojama valstybės biudžeto lėšomis, taip pat gali būti bendrai finansuojama su verslu, arba gali būti sukuriama verslo lėšomis. Taip pat atkreiptinas dėmesys,

³¹ 2008-04-04 d. LR Seimo Teisės departamento išvada Valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo projektui Nr. XP-2909.

kad MTEP veiklos metu bendradarbiaujant su verslu pastaraisis bendriems moksliniams tyrimams atlikti gali „įnešti“ įvairios IN, taip pat kitos IN teisės sukuriiančios informacijos, vadinamosios „background knowledge“. Kadangi tokių žinių „įnešimas“ į tyrimus gali būti laikomas finansavimu (o tokiu atveju reikėtų taikyti nuosavybės teisės režimą IN sukurtai finansuojant ar dalinai finansuojant verslo), nėra aišku, koks yra turto statusas tuomet, kai MTEP yra bendrai finansuojama su valstybės biudžeto lėšomis.

Prieš bandant nustatyti, koks turto režimas taikomas IN, sukurtai MTEP veiklos metu, būtina apžvelgti šių režimų ypatumus, suteikiamas galimybes tam, kad suprasti, kokia didelę reikšmę tinkamas turto teisinio režimo parinkimas turi IN valdymui, naudojimui, disponavimui tiek MS institucijose pavieniui, tiek bendradarbiaujant su verslu.

○ „Perduotas turtas“ – patikėjimo teise valdomas turtas

Bendra LR Mokslo ir studijų įstat. 19 str. 2 d. įstatymo nuostata teigia, kad MS institucijos (išskyrus viešąsias įstaigas) joms perduotu valstybės turtu naudojasi neatlygintinai patikėjimo teise. Tiek LR Mokslo ir studijų įstatymas, tiek ir LR Aukštojo mokslo įstatymas turi blanketines normas, kurios nurodo, kad teisės ir pareigos, atsirandančias patikėjimo teise valdant turtą, reglamentuoja kiti įstatymai. Remiantis LR CK 2.48 str. 2 d. galima teigti, kad turtas, kurį juridinis asmuo valdo, naudoja ir juo disponuoja patikėjimo teise, priklauso juridinio asmens steigėjui ar dalyviui nuosavybės teise. Kadangi dauguma MS institucijų yra biudžetinės įstaigos, kurios yra finansuojamos iš biudžeto, jų turto savininkas yra valstybė. LR Valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas numato, kad valstybės turto savininko funkcijas įgyvendina Seimas ir Vyriausybė įstatymų ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka bei 16 str. įtvirtina, kad valstybės institucijos, įmonės, įstaigos ir organizacijos įgytą turtą valdo, naudoja ir juo disponuoja patikėjimo teise. Įgytas turtas nuosavybės teise priklauso valstybei. Valstybės ir savivaldybių įstaigų patikėjimo teise valdomo turto teisinį režimą apibrėžia LR Valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas, kuris numato ypatingai daug apribojimų tokio turto valdytojui.

Problemos kyla pirmiausia dėl to, jog MS institucijos neturi galimybės laisvai priimti sprendimų dėl šio turto valdymo, naudojimo, disponavimo (nes jis joms nepriklauso nuosavybės teise). Vien jau pačios patikėjimo teisės turinys suponuoja tai, kad valdymas, naudojimas ir disponavimas patikėtu turtu turi būti atliekamas vadovaujantis tam tikromis taisyklėmis (LR CK 4.106 str.). LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymo 2 str. teigia, kad turto patikėjimo teisė – valstybės ar savivaldybių institucijos, Lietuvos banko, valstybės ar savivaldybės įmonės, įstaigos, organizacijos teisė savo įstatuose (nuostatuose), taip pat valstybės ar savivaldybės įmonių, įstaigų, organizacijų veiklą reglamentuojančiuose norminiuose aktuose nustatyta tvarka bei sąlygomis valdyti, naudoti valstybės ar savivaldybių perduotą turtą ir disponuoti juo nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių bei interesų.

Sprendimų dėl tokio turto valdymo, naudojimo ar disponavimo juo priėmimo tvarka nustatyta LR Valstybės ir savivaldybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme ir nėra lanksti, nes patys patikėtiniai nors ir turi sprendimo teisę dėl tam tikro tokio patikėjimo teise valdomo turto valdymo, naudojimo ar disponavimo, tačiau ne pilna apimtimi – negali spęsto dėl šio turto perleidimo kitų asmenų nuosavybėn, daiktinių teisių suvaržymo. Šie apribojimai atsispindi nagrinėjant konkrečių MS institucijų veiklą reglamentuojančius aktus – pavyzdžiui, Vilniaus Gedimino technikos universiteto statuto 104 str. teigia, kad valstybės ar savivaldybių perduotą turtą Universitetas valdo, naudoja ir juo disponuoja patikėjimo teise įstatymų nustatyta tvarka o 105 str. konkretizuoja, kad Universitetui nuosavybės teise priklausančio, valdymo, naudojimo ir disponavimo juo tvarką nustato Senatas. Ši tvarka negali prieštarauti įstatymams. Galima suprasti, kad dėl patikėjimo teise valdomo turto sprendimai priimami ne paties

universiteto nustatyta tvarka. Tokia tvarka nėra palanki nei bendradarbiauti nusiteikusiam verslui, nei pačiai MS institucijai, nes dėl lanksčios sprendimų priėmimo tvarkos trūkumo procesas tampa komplikuoatas bei ilgai trunkantis, ypatingai žinant, kad dėl turto perleidimo reikės gauti atitinkamos valstybės institucijos sutikimą. Dar daugiau, iš tokio reglamentavimo nei pačiai institucijai, nei jos darbuotojams nėra aišku, kaip ir kokia tvarka turi būti sprendžiama dėl IN valdymo, naudojimo, disponavimo.

Nėra galimybės dėl tokio turto sudaryti bendradarbiavimui su verslu, komercializavimui reikalingų sutarčių. MS institucijos neturi teisės turto perleisti kitiems asmenims. LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymo 9 str. numato, kad (...) subjektai turi teisę priimti sprendimus, susijusius su valstybės turto valdymu, naudojimu ir disponavimu juo, išskyrus sprendimus, susijusius su turto perleidimu kitų asmenų nuosavybėn ar su daiktinių teisių suvaržymu, jei įstatymai nenustato kitaip. Turinti teisę priimti sprendimus dėl valstybės turto perdavimo patikėjimo teise valstybės institucija savo sprendime dėl valstybės turto perdavimo patikėjimo teise turi teisę nustatyti ir kitas patikėto turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo sąlygas. Kiti juridiniai asmenys, kuriems valstybės ar savivaldybės turtas perduotas pagal turto patikėjimo sutartį, negali šio turto perduoti nuosavybės teise kitiems asmenims, jo įkeisti ar kitaip suvaržyti daiktines teises į jį, juo garantuoti, laiduoti ar kitu būdu juo užtikrinti savo ar kitų asmenų prievolių įvykdymą, jo išnuomoti, suteikti panaudos pagrindais ar perduoti jį kitiems asmenims naudotis kitu būdu.

Ribojamos galimybės investuoti į spin – off įmones. Valstybės ir savivaldybių turto investavimas (aktualu spin – off atveju) yra taip pat reglamentuojamas LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymo, kurio 19 str. leidžia investuoti turtą, tačiau numato, kad sprendimą dėl valstybei nuosavybės teise priklausančio turto investavimo priima Vyriausybė. Valstybės ar savivaldybių turtas negali būti investuojamas įmonei ar vertybiniam popieriui išsigyti iš fizinių ir privačiųjų juridinių asmenų, taip pat privačiajam juridiniam asmeniui steigti, išskyrus šio ir kitų įstatymų nustatytus atvejus. Valstybė ar savivaldybė gali turtą investuoti išsigydama steigiamos arba didinančios įstatinį kapitalą akcinės bendrovės ar uždarnosios akcinės bendrovės akcijų, kurios visuotiniame akcininkų susirinkime valstybei ar savivaldybei (– ėms) arba joms kartu suteikia daugiau kaip 50 procentų balsų. Vadinasi, valstybė negali investuoti į įmones, visuotiniame akcininkų susirinkime valstybei ar savivaldybei (– ėms) arba joms kartu bus suteikta mažiau kaip 50 procentų balsų.

Kaip matyti, nustačius, kad IN, kaip MS institucijų turtui, taikomi tokie apribojimai, vargu ar būtų įmanomas efektyvus IN, kaip turto valdymas, naudojimas, disponavimas juo. Dar daugiau, esant tokioms sąlygoms, nėra tikėtina finansinė grąža MS institucijai, verslo įmonei. Žinant, kad IN komercializacija būtų labai aktuali leidžiant MS institucijoms, atskiriems mokslininkams gauti papildomų lėšų bendradarbiaujant su verslu, bet kokie suvaržymai mažinantys MS institucijų patrauklumą verslui siekiant bendros naudos, mažina papildomų lėšų, o tai reiškia ir sukuriama IN, tikimybę.

- *Iš nebiudžetinių lėšų įgytas turtas – pagal LR CK valdomas turtas*

LR Mokslo ir studijų įstatymo 19 str. 3 d. nustatyta, kad (...) turtą, kuris įsigytas iš nebiudžetinių lėšų, gautas dovanų, priimtas kaip palikimas ar įgytas kitu teisėtu būdu, mokslo ir studijų institucijos valdo, naudoja ir juo disponuoja nuosavybės teise pagal Civilinio kodekso normas.

Tą patį, tačiau šiek tiek išplėsdamas, pakartoja ir LR Aukštojo mokslo įstatymas nustato, kad (...) turtą, kuris įsigytas iš nebiudžetinių lėšų, gautas dovanų, priimtas kaip palikimas ar įgytas kitu teisėtu būdu, valstybinė aukštoji mokykla valdo, naudoja ir juo disponuoja nuosavybės teise

pagal Civilinio kodekso ir kitų įstatymų normas, nepažeisdama kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų, aukštosios mokyklos statute nustatyta tvarka.

Vadinasi, tam tikram turtui, kuris nėra įgytas iš biudžetinių lėšų, įstatymai taiko nuosavybės teisės režimą. Nuosavybės teisės turėjimas leidžia MS institucijai savo nuožiūra (pagal LR CK normas bei Statutą) valdyti, naudoti, disponuoti turtu. Čia kyla kita problema – lėšų, gautų komercializuojant šį turtą, paskirstymo tvarka. Kaip vėliau matysime, šios lėšos taip pat įskaitomos į biudžetą, kas sukelia nemažai problemų siekiant bendro darbo su verslu, o taip pat siekiant planuoti IN kūrimą, panaudojimą (Žr. Studijos 21, 22 str.).

Matyti, jog biudžetinėms MS institucijoms taikomas arba patikėjimo teisės, arba nuosavybės teisės režimas. Aptarus galimus MS institucijos turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo režimus, būtina išsiaiškinti, kuris jų yra taikomas IN, kaip gana specifinei MS institucijos turto rūšiai.

Problema – neaiškiai apibrėžiamas MS institucijos sukurtos IN teisinis statusas. Nėra aiškiai nustatyta, kad turtui taikomas teisinis režimas priklauso nuo šiam turtui naudojamo finansavimo šaltinio. Nėra aišku, ar tuo atveju, jei MTEP, kurio rezultatas – IN, buvo sukurta bendrai finansuojant su verslu, šiam turtui galima taikyti nuosavybės teise valdomo turto teisinį režimą?

a) MTEP finansuojama valstybės biudžeto lėšomis (IN – patikėjimo teise valdomas turtas)

Siekiant išsiaiškinti, kuris iš aukščiau aptartų skirtingų teisinių režimų taikytinas IN, galima preziumuoti, kad tai priklauso nuo finansavimo („iš nebiudžeto lėšų sukurtas turtas“, „perduotas turtas“). Kadangi IN, sukurtos MTEP metu, institucijai „perduoti“ valstybė negali, o kas yra „perduotas turtas“ įstatymai nepaaiškina, galima daryti išvadą, kad tuo atveju, jei institucija sukūrė IN vykdant iš biudžeto finansuojamus MTEP, tokiam turtui taikomas patikėjimo teisės režimas ir kyla visos su šiuo turtu susijusios problemos.

Analizuojant MS institucijų finansavimą reglamentuojančius teisės aktus matyti, kad IN gali būti sukuriama MTEP finansuojant biudžeto lėšomis.³² LR Mokslo ir studijų įstatymo 27 str. numato, kad (...) valstybės biudžeto tiksliniai asignavimai skiriami valstybės mokslo institutams ir universitetų mokslo institutams jų mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros programoms įgyvendinti. Įstaigai skiriamų valstybės biudžeto tikslinių asignavimų dydis yra siejamas su jos veiklos rezultatais ir nustatomas pagal Vyriausybės patvirtintą metodiką, kuria remiantis tarp kita ko apskaičiuojamos išlaidos MTEP. To paties įstatymo 25 str. numato, kad (...) valstybės biudžeto lėšų skyrimo aukštosioms mokykloms taisyklės nustato LR Aukštojo mokslo įstatymas. LR Aukštojo mokslo 36 str. numato, kad (...) valstybė skiria biudžeto lėšų valstybiniuose universitetuose atliekamiems moksliniams tyrimams finansuoti (...). Pagal tikslines programas vykdoma taikomoji mokslinė veikla ir su ja susiję taikomieji moksliniai tyrimai yra finansuojami iš valstybės biudžeto, taip pat iš užsakovų lėšų. Galima daryti išvadą, kad tuo atveju, jei MTEP veiklą, kurios metu sukurta IN buvo finansuojama iš biudžeto lėšų, toks turtas, o taip pat už jį gautos lėšos priklauso valstybei, o MS institucijos jį valdo, naudoja, disponuoja juo patikėjimo teise. Tokių tyrimų metu sukurtos IN negalima perleisti kitų asmenų nuosavybėn, taikomo kiti LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymo apribojimai.

b) MTEP finansuojama verslo lėšomis (IN – nuosavybės teise valdomas turtas)

Įstatymai taip pat leidžia MS institucijoms turėti ir nebiudžetinių lėšų (gautų iš trečiųjų šalių – verslui finansuoti MTEP). LR Mokslo ir studijų įstatymo 23 str. numato, kad *mokslo ir studijų*

institucijų veikla gali būti finansuojama valstybės biudžeto asignavimais (...) taip pat kitomis teisėtai įgytomis lėšomis. MS institucijos taip pat gali vykdyti (...) užsakymus pagal sutartis su Lietuvos Respublikos ir užsienio fiziniiais bei juridiniais asmenimis, dalyvauti tarptautinėse mokslo ar studijų programose. Tą patį numato ir LR Aukštųjų mokyklų įstatymas. Galima bandyti teigti, kad iš verslo lėšų finansuojamų MTEP veikos rezultatatai – IN yra MS institucijų arba jų partnerių (priklausomai nuo sutarties, jei MTEP buvo vykdoma kartu bendradarbiaujant) nuosavybė. Panašias išvadas galima daryti interpretuojant Vilniaus universiteto statuto 2.3 punktą, kuriame numatyta, kad pajamos, gautos iš Lietuvos ar užsienio įmonių ar organizacijų už (...) produkciją ir paslaugas yra laikomos nebiudžetinėmis lėšomis. Tą papildo ir LR Mokslo ir studijų įstatymas, kuris numato, kad (...) lėšos, kurias valstybės mokslinių tyrimų įstaigos gauna vykdydamos sutartinius įsipareigojimus, tarptautines programas ar teikdamos paslaugas, yra įstaigų nuosavybė. Tokiu atveju MS institucijoms suteikiama laisvė savarankiškai priimti sprendimus ir nustatyti šių sprendimų turinį savo sukurto turto atžvilgiu. Galimi įvairūs sandoriai, kurie tik neprieštaruoja teisės aktams. Vadinasi, sprendimai priimami taip, kaip tai nustatyta MS institucijų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose – statutuose, nuostatuose, kt.

Tačiau LR mokslo ir studijų įstatymas taip pat nustato, kad (...) *Vyriausybės nustatyta tvarka tokios lėšos įtraukiamos į apskaitą valstybės biudžete, tačiau įstaigos statutuose nurodytiems tikslams ir uždaviniams įgyvendinti, valdo ir naudoja šias lėšas bei jomis disponuoja savarankiškai. Tokia tvarka matyti ir analizuojant Vilniaus Gedimino technikos universiteto statutą, kurio 109 punkte pasakyta, kad universiteto lėšos, gautos kaip (...) pajamos iš mokslinės ir ūkinės veiklos bei teikiamų paslaugų Vyriausybės nustatyta tvarka įtraukiamos į valstybės biudžeto apskaitą, tačiau naudojamos Universiteto specialiosioms programoms finansuoti. Šias lėšas Universitetas valdo, naudoja ir jomis disponuoja savarankiškai Senato nustatyta tvarka. Tai reiškia, kad leidžiant MS institucijai atlikti visus veiksmus su IN, lėšos, gautos už šią nuosavybę bei priklausančios institucijai, vadovaujantis galiojančiais teisės aktais, privalo būti įskaitytos į valstybės biudžetą – nors ir suteikiama laisvė veikti, tačiau apribojama teisė į ekonomonę naudą, o tai savo ruožtu sukelia iniciatyvos veikti problemų. Lėšų, gautų už IN klausimą aptarsime toliau.*

Galima taip pat argumentuoti, kad bet kokios MS institucijų turtas, nepriklausomai nuo jo finansavimo šaltinio, yra patikėjimo teise valdomas vakstybei priklausantis turtas, kadangi jis sukurtas darbo MS institucijoje metu, pagal darbo sutartis dirbančių darbuotojų, kuriems iš valstybės lėšų mokamas atlyginimas, toks turtas sukurtas naudojantis MS institucijos turtu, įgytu iš biudžetinių lėšų, žiniomis, gytomis iš valstybės lėšų. Panaši argumentacija pateikiama LR Patentų įstatyme kalbant apie tarnybinius išradimus. Manytina, kad ši argumentacija netaikytina MS institucijoms, nes jos turi specifinį statusą, veiklos autonomiją, skirtingus tikslus ir misijas ir tuo skiriasi nuo paprastų įmonių.

c) MTEP finansuojama biudžeto ir verslo lėšomis (IN – taikomas turto teisinis režimas?)

Teisės aktai nedetalizuoja situacijų, koks teisinis režimas taikomas IN, sukurtai finansuojant tiek verslui, tiek ir biudžeto lėšomis. Labai svarbu numatyti, kad tokiam turtui nebus taikomas patikėjimo teisės režimas, nurodytas LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatyme. Tuo atveju, jei IN, sukurtą bendrai finansuojamos MTEP veiklos metu, priskirsime valstybei (taip pat priskiriant ir lėšas, gautas už šį turtą valstybei), verslui neliks nei galimybių, nei naudos bendradarbiauti su MS institucijoms kartu kuriant IN. Priklausomai nuo finansinio ir intelektualinio indėlio į MTEP, verslas dažnai nori, kad IN teisės pereitų verslui. Neabejotina, kad verslo įmonės taip pat nori žinoti, kas atsitiks su lėšomis, komercializuojant jų bendrai sukurtą IN, taip pat nori būti tikri dėl savo ankstesnių IN teisių ar pirminių žinių (angl. – background), įneštų į tyrimą. Tuo atveju, jei nebus aiškių IN reglamentavimo schemų, galimybės verslui turėti IN bei naudą iš jos, neliks pastarojo

suinteresuotumo įsitraukti į bendrą veiklą. Galima teigti, kad verslui užtektų gauti teisę į išimtinę ar neišimtinę licenziją, į IN, sukurtą bendros MTEP, tačiau ne visuomet verslas bus patenkintas tokiu sprendimu. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad taikant patikėjimo teisės režimą, į sprendimų priėmimą dėl IN valdymo, naudojimo, disponavimo pailgėtų, pasunkėtų, o tai nėra paranku verslo įmonėms.

Problema – ribotos lėšų gautų už komercializuojant IN panaudojimo galimybės

Pajamų panaudojimo galimybių klausimas labai aktualus žinant tai, kad bet kokia iniciatyva veikti kyla ne tik vadovaujantis socialine nauda, tačiau siekiant ir ekonominio atlygio. Tai ypatingai aktualu verslo partneriams, pasiryžusiems bendrai su MS institucijomis dalyvauti MTEP. Kaip jau minėta, nors ir suteikus MS institucijai teises laisvai valdyti, naudoti, disponuoti kai kuria IN savininko teisėmis, bet kokios šios institucijos už IN komercializaciją gautos lėšos (ar jų dalis, priklausanti šiai institucijai pagal sutartis su verslu) privalo būti įskaitytos į biudžetą. Rezultatas – tuo atveju, jei bet kokios pajamos, gautos iš IN, yra įskaitomos į biudžetą, MS institucijos bent laikinai galimybės gauti iš jų naudos, jos tampa nebesuinteresuotomis toliau naudoti IN, bendradarbiauti su verslu.

Lėšų įskaitymo taisyklė galioja tiek biudžetinėms lėšoms, tiek ir nebiudžetinėms lėšoms. Pagal LR Biudžetinių įstaigų įstatymo 8, 9, 10, 11 str. pakitimo įstatymo 4 str., (...) *biudžetinės įstaigos gali turėti lėšų, gautų ne kaip biudžeto asignavimai, o šių lėšų naudojimo taisyklės nustato LR Vyriausybė.*³³

Kokios yra tokių lėšų panaudojimo galimybės? LR Mokslo ir studijų įstatymas numato, kad nors lėšos, (...) *Vyriausybės nustatyta tvarka įtraukiamos į apskaitą valstybės biudžete, tačiau įstaigos statutuose nurodytiems tikslams ir uždaviniams įgyvendinti valdo ir naudoja šias lėšas bei jomis disponuoja savarankiškai.* LR biudžeto sandaros įstatymas nustato, kad *biudžetinių įstaigų pajamos – biudžetinių įstaigų, atliekant funkcijas, numatytas jų veiklą reglamentuojančiuose dokumentuose, gaunamos lėšos, naudojamos vadovaujantis įstatymais arba LR Vyriausybės nutarimais šių įstaigų išlaidoms apmokėti ir kitiems įstaigų poreikiams.* To paties įstatymo 13 str. 1 d. 3 p. numato, kad *valstybės biudžeto pajamas sudaro biudžetinių įstaigų pajamos.*

Vadinasi, nors savo pajamas, t.y. lėšas, gautas už IN komercializavimą, MS institucijos gali naudoti savo tikslams, tačiau užtrunka laiko, kol jos „pereis per biudžetą“. Pirmoji kliūtis yra laiko klausimas. Trunka laiko bei reikia nemažai procedūrų, kol šios lėšos grįžta atgal institucijai. O jei dar šias lėšas reikia dalintis su verslu? Valstybinės mokslo ir studijų institucijos pajamas už teikiamas paslaugas įmoka į valstybės biudžetą ne rečiau kaip kartą per mėnesį ir kiekvieno ketvirčio paskutinę darbo dieną. Įmokėtos sumos parodomos finansų ministro 2001 m. birželio 7 d. įsakymo Nr. 164 „Dėl Mokslo ir studijų institucijų pajamų už teikiamas paslaugas apskaitos valstybės biudžete tvarkos patvirtinimo“³⁴ nustatyta tvarka.

Tam tikrai savo MTEP veiklai finansuoti, tame tarpe ir IN apsaugoti, įgyvendinti ir ginti reikalingas lėšas MS institucija turi prognozuoti. LR biudžeto sandaros įstatymo 4 str. teigia, kad

³³ 2001 m. gegužės 14 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 543 dėl LR Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo numato gan komplikuoatą lėšų, patenkančių į biudžetą ir paskirstomų asignavimų gavėjams schemą (strateginių veiklos planų tvirtinimas, programų sąmatos). Dar daugiau, kaip kad numatyta šio nutarimo 22 p., biudžetinių įstaigų pajamos, gautos atliekant funkcijas, numatytas jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose, vadovaujantis įstatymais arba LR Vyriausybės nutarimais, įmokamos į valstybės biudžetą. Tą patį patvirtina ir 2001 m. birželio 7 d. LR Finansų ministro įsakymas Nr. 164 Dėl Mokslo ir studijų institucijų pajamų už teikiamas paslaugas (buvusių nebiudžetinių (specialiųjų) lėšų) apskaitos valstybės biudžete tvarkos patvirtinimo. Dokumentas numato, kad MS institucijos gautas pajamas už teikiamas paslaugas kaupia atskirose sąskaitose ir, atskaičiusios PVM (...) perveda į Valstybės išdo sąskaitą. Finansų ministerija, gavusi MS institucijos paraišką, ne vėliau kaip kitą darbo dieną perveda lėšas į MS institucijos nurodytą sąskaitą specialiajai programai vykdyti. LR Biudžeto sandaros įstatyme numatyta, kad nacionaliniame biudžete į apskaitą įtraukiamos ir kitos specialiųjų programų išlaidoms apmokėti (išskyrus priskiriamas nacionalinio biudžeto pajamoms) įstatymų patvirtintų šaltinių lėšos.

³⁴ LR Finansų ministro 2001 m. birželio 7 d. įsakymas Nr. 164 „Dėl Mokslo ir studijų institucijų pajamų už teikiamas paslaugas apskaitos valstybės biudžete tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 55 – 1954).

Lietuvos Respublikos Seimas tvirtina trejų metų nacionalinio biudžeto prognozuojamus rodiklius. Kiekviena MS institucija privalo pateikti numatomą lėšų poreikį. Kadangi specifinis MTEP veiklos bei IN teisių pobūdis yra tas, kad labai sunku prognozuoti, kokia IN bus sukurta, ar ji bus saugotina, ar atneš ir kokią atneš finansinę naudą. Taigi finansinė grąža per biudžeto asignavimus yra labai sunkiai prognozuotina.

b) Užsienio šalių praktika

Siekiant įtvirtinti ypatingą IN vaidmenį MS institucijose, užsienio valstybėse aptinkama ne tik atskirų straipsnių, skirsnių teisės aktuose, bet ir specialiai IN teisėms MS institucijose reglamentuoti skirtų įstatymų. Šie įstatymai ne tik paaiškina, koks turtas (IN) priklauso MS institucijai, paaiškina kaip jį valdyti, naudoti, disponuoti. Atskiru įstatymu išskiriamas ypatingas IN vaidmuo MTEP veikloje. Taip išvengiama banketinių normų taikymo, kurios visuomet įneša nekonkretumo, dviprasmybių. Suomijoje galioja Įstatymas dėl teisių išradimus, atliktus aukštojo mokslo institucijose³⁵, Vokietijoje galioja Tarnybinių išradimų įstatymas³⁶, Danijoje – Technologijų perdavimo valstybinėse mokslo įstaigose įstatymas.³⁷

Užsienio šalių praktika rodo, kad MS institucijos, nepriklausomai nuo jų juridinio asmens formos, dažniausiai turi teisę turėti IN nuosavybės teise. Nuosavybės teisė į IN numatoma teisės aktuose, reguliuojančiuose MS institucijų veiklą.³⁸ Apibendrintai galima teigti, kad IN valdymo, naudojimo, disponavimo klausimo sprendimas dažnai priklauso nuo MTEP projekto finansavimo šaltinio ir paprastai sprendžiamas tarp trijų partnerių: valstybės, MS institucijos bei verslo partnerio.³⁹ Tokia nuosavybės į IN perėjimo priklausomybė nuo finansavimo pripažinta ir WIPO gairėse.⁴⁰ Bet kuriuo atveju, visų Studijoje nagrinėtų šalių atveju, o taip pat ir kitų valstybių, kurių teisės aktus bei praktiką analizavo OECD atliktas tyrimas, teisės aktai nustato, kad MS institucijos yra laisvos perleisti IN, nepriklausomai nuo to, kas finansavo MTEP, kurios metu IN buvo sukurta.⁴¹ Vienintelis reikalavimas tokiam perleidimui yra tai, kad turi būti nepažeidžiamos valstybės pagalbos taisyklės ar konkurencijos teisės nuostatos.⁴² Bet koks teisių perleidimas turi vykti rinkos kaina. Tokiam perleidimui gali būti nustatomi kiti imperatyvūs reikalavimai, apie kuriuos Studijoje bus kalbama toliau, tačiau iš esmės yra sudarytos visos teisinės prielaidos teisių perdavimo sutartims sudaryti.

Istoriškai nuosavybės klausimą pirmiausia ėmėsi spręsti JAV, 1980 m. priėmusios Bayh Dole įstatymą (angl. „The Bayh Dole Act“), kuris suteikė teisę MS institucijoms, finansuojamoms iš valstybės biudžeto, įgyti nuosavybės teisę į patentus, juos licenzijuoti.⁴³ Anksčiau visas teises į tokius tyrimus turėdavo JAV vyriausybė.⁴⁴ Įstatymas taip pat numatė, kad vyriausybė pasilieka sau teisę tam tikroms aplinkybėms esant, reikalauti nuosavybės į IN, sukurta viešomis lėšomis finansuojamų MTEP tyrimų pasekoje. Net ir tuo atveju, kai vyriausybė nereikalauja nuosavybės

³⁵ Suomijos Įstatymas dėl teisių išradimus, atliktus aukštojo mokslo institucijose.

³⁶ Vokietijos Federacijos Tarnybinių išradimų įstatymas

³⁷ Danijos Technologijų perdavimo valstybinėse mokslo įstaigose įstatymas Nr. 483, 09/06/2004.

³⁸ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 12

³⁹ Sathaye J.A, kt. “Overview of IPR Practices for Publicly – funded Technologies: Žiūrėta adresu:

<http://unfccc.int/tclear/pdf/EGTT/11%20Bonn%202005/IPRandOtherIssuesAssociatedwithPublicly-FundedTech.pdf>

⁴⁰ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 12.

⁴¹ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 208.

⁴² OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 208.

⁴³ The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html

⁴⁴ Overview of IPR Practices for Publicly – funded Technologies (...). Žiūrėta adresu:

<http://unfccc.int/tclear/pdf/EGTT/11%20Bonn%202005/IPRandOtherIssuesAssociatedwithPublicly – FundedTech.pdf>

teisių į IN, ji pasilieka neišimtinę, neperleidžiamą, nemokamą, neribotą teritoriją apimančią licenciją į išradimą ar kitą IN, sukurtą MTEP veiklos finansuojamos valstybės biudžeto lėšomis. Visuotinai pripažinta, kad šiam įstatymui įsigaliojus, žymiai padidėjo bendradarbiaujant sukurtų technologijų patentuotavimo bei licenzijavimo atvejų.⁴⁵ 2000 m. JAV MS institucijos gavo 5000 patentų, už kuriuos gavo 1,4 bilijono dolerių pelno, priklausančio MS institucijoms.⁴⁶

JAV Bayh Dole įstatymas reguliuoja daugumą MS institucijoms komercializacijos procese kylančių klausimų: apibrėžia MS institucijų patentų politikos tikslus, pateikia atleidimo nuo mokesčių sąlygas.⁴⁷ Dokumentas numato išsamias IN teisių MS institucijai perleidimo sąlygas: apibrėžia vyriausybės galias kontroliuoti, jog teisės būtų apsaugotos ir patentai būtų licencijuojami, taip pat numato atvejus, kada vyriausybė gali perimti IN savo dispozicijon.⁴⁸ Teisės akte pateikiamos privalomas MS institucijų ir verslo sutarčių sąlygas, kuriose numatomas vyriausybės vaidmuo, publikavimo pareiga, pareiga informuoti vyriausybę apie išradimo naudojimą, vyriausybės teisė perimti išradimą, jei jis netinkamai naudojamas, nenaudojamas, kitos teisės ir pareigos. Numatomi taip pat reikalavimai, jog tiek patentinėse paraiškose, tiek sutartyse su verslu atsispindėtų vyriausybės teisės numatytos šiame įstatyme. Teisės aktas tai pat numato lėšų pasiskirstymo mechanizmus, kurių pagrindinė taisyklė sako, kaip ir kada institucija turi sumokėti patentavimo kainą, kitas išlaidas, atlyginti išradėjams. Tuomet numatoma atitinkami lėšų procentai, kurie turi būti naudojami tolimesniems moksliniams tyrimams, mokymui, kitai veiklai, susijusiai su viešąja MS institucijos misija.⁴⁹ Matyti, jog valstybių teisės aktai leidžia MS institucijoms valdyti, naudoti, disponuoti IN, sukurta viešojo pobūdžio MS institucijų, tačiau taip pat aiškiai įtvirtina pastarųjų atsakomybę ir veiklos rėmus.

Kalbant apie MS institucijos teises investuoti į juridinius asmenis steigiant spin – off kompanijas, kt., beveik visuotinai pripažįstama, kad tokia teisė egzistuoja. Bendruose su verslu vykdomuose tyrimuose MS institucijos gauna teisę kaip atlygį gauti steigiamos spin – off akcijų.⁵⁰ Danijos Technologijų perdavimo valstybinėse mokslo įstaigose įstatymo⁵¹ 4 skyrius, 1 punktą leidžia valstybinėms mokslo įstaigoms įsteigti ir turėti nuosavybėje akcinę bendrovę arba būti bendrasavininkiu vienos ar kelių akcinių bendrovių, kurių steigėjais yra kitos valstybinės mokslo įstaigos. To paties įstatymo 6 skyrius, 1 punktą teigia, kad įmonės gali būti steigiamos siekiant technologijų perdavimo. Šio įstatymo 10 skyrius taip pat leidžia valstybinėms mokslo įstaigoms įsteigti fondus, įskaitant ir komercinius, jei fondo veikla susijusi su institucijos misija bei yra suderinta su donoru. Išradimų, sukurtų valstybinėse tyrimų įstaigose, įstatymas numato, kad įplaukas, gautas už išradimų panaudojimą, institucija gali laisvai naudoti savo reikmėms. Įstatymas numato, kad pajamas už teisių į išradimą perdavimą akcinei bendrovei institucija gali gauti pinigine išraiška arba tos įmonės akcijomis, tačiau įmonė negali tapti dukterine institucijos įmone, kaip tai apibrėžia Danijos įmonių įstatymas.

Jungtinėje Karalystėje viešosiomis lėšomis (grantų forma) finansuojamos MTEP veiklos metu sukurta IN priklauso MS institucijai, kuri atliko tyrimą. Tokia tvarka taikoma visoms MS institucijoms, kurios atlieka MTEP Jungtinės Karalystės vardu.⁵² Tai tapo įmanoma nuo 1990 m.,

⁴⁵ Nelson R.R. *The Journal of Technology Transfer*, Springer, vol. 26(1 – 2), P. 13 – 19.

⁴⁶ Overview of IPR Practices for Publicly – funded Technologies (...). Žiūrėta adresu:

<http://unfccc.int/ttclear/pdf/EGTT/11%20Bonn%202005/IPRandOtherIssuesAssociatedwithPublicly – FundedTech.pdf>

⁴⁷ The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html (TITLE 35 > Subtitle A > CHAPTER 1 > Subchapter F > PART I > § 501; TITLE 35 > PART II > CHAPTER 18 > § 200)

⁴⁸ The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html (TITLE 35 > PART II > CHAPTER 18 > § 202)

⁴⁹ The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html (TITLE 35 > PART II > CHAPTER 18 > § 202, E, i)

⁵⁰ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

⁵¹ Danijos Technologijų perdavimo valstybinėse mokslo įstaigose įstatymas Nr. 483, 09/06/2004.

⁵² Overview of IPR Practices for Publicly – funded Technologies (...). Žiūrėta adresu:

<http://unfccc.int/ttclear/pdf/EGTT/11%20Bonn%202005/IPRandOtherIssuesAssociatedwithPublicly – FundedTech.pdf>

kuomet buvo atsisakyta Jungtinės Karalystės nacionalinės mokslinių tyrimų korporacijos monopolio valdyti visas teises į IN, sukurtą universitetuose. Nors tokia MS institucijų (universitetų bei Mokslinių tyrimų tarybos institutų) IN valdymo schema, leidžianti pastarosioms turėti IN nuosavybės teise ir dar gauti pelno, yra nauja, pastaraisiais paskutiniais metais pastebima didelis patentinių paraiškų, licenzijų, spin – off, sietinų su MS institucijų vardu, padidėjimas. Dar daugiau, kadangi pagrindinio MS institucijų finansuotojo (HM Treasury) vardu užsakyta analizė parodė, kad verslo įmonės paprastai nesijaučia saugios bendradarbiauti su MS institucijomis, nes nėra iš anksto užtikrintos dėl to, kam priklausys IN bendrai vykdomuose tyrimuose, buvo pateikta Lambert'o pavyzdinių sutarčių bei sprendimų gidų versijos, kurios paaiškina įvairias IN pasidalijimo formas.⁵³ Šios formos įgyvendinamos tik suteikus MS institucijai teises turėti IN nuosavybės teise. Pelno pasiskirstymo principai paprastai numatomi MS institucijos IN valdymo politikos dokumentuose. Pavyzdžiui, Bristol universitetas Jungtinėje Karalystėje numato, konkrečias formules, skirtas paskirstyti pelną, gautą iš IN komercializavimo, tarp įvairių MTEP veiklos dalyvių.⁵⁴ Glazgo universitetas taip pat turi pasitvirtinęs panašias taisykles.⁵⁵

Vokietijoje Gairinis aukštųjų mokyklų įstatymas skatina MS institucijas kurti IN, bendradarbiauti su verslu. Net ir biudžetinės MS institucijos turi teisę sudaryti sutartis dėl IN perleidimo. Atkreiptinas dėmesys, kad Vokietijoje kiekviena žemė turi savo skirtingas taisykles šiuo MS institucijų teisių atžvilgiu bei pasiūlymus, kaip elgtis su pramonės finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatais. Pavyzdžiui, Rheinland – Pfalz žemės Aukštųjų mokyklų įstatyme § 14 VI str. numatyta, kad visos pajamos bei rezultatai, gauti iš bendradarbiavimo su verslu, priklauso aukštajai mokyklai.⁵⁶ Valstybės finansavimas (tiek bendrai, tiek konkrečiam projektui) neturi įtakos nuosavybės teisių į IN pasidalijimui (vienintelė išimtis – valstybiniai institutai vok. – Ressortforschung). Nors valstybė tikisi, kad MS institucijos saugos IN ir traktuos ją kaip į inovacijas orientuotos mokslinių tyrimų sistemos dalį, leidžia MS instucijoms priimti galutinius sprendimus dėl IN valdymo (kaip ir kada apsaugoti, kaip dalintis su verslu, kt.). Tuo atveju, kai sudaromos finansavimo sutartys su Vokietijos valstybės fondų gavėju, IN paprastai perleidžiami valstybės fondų gavėjui mainais už finansavimą. Tuo atveju, kaip METP projekte dalyvauja daug dalyvių, o projektas yra nacionalinės reikšmės, IN gali priklausyti daugeliui dalyvių.

Apibendrintai galima teigti, kad MTEP veiklos finansavimo šaltinių įtaka IN nuosavybės pasiskirstymo tarp šalių klausimų sprendimui turi didelės įtakos, tačiau jei nėra susitariama dėl kokių nors išimtinių taisyklių, MS institucija prisiima nuosavybės teises į IN. Teisės aktai leidžia MS institucijai turėti IN arba bent jau naudoti iš IN gautas lėšas savo reikmėms. Įstatymai dažniausiai neįpareigoja IN perleisti valstybei net ir tuo atveju, jei MTEP buvo pilnai finansuojamas valstybės lėšomis.

c) Siūlymai

Svarstant galimybę suteikti MS institucijai teisę laisvai valdyti, naudoti, disponuoti IN, būtina atsižvelgti į Komisijos rekomendacijas IN valdymui. Komisijos rekomendacija nurodo, kad reikėtų stengtis iš žinių gauti kuo daugiau socialinės ir ekonominės naudos, siekti, kad viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatai būtų pasitelkti kuriant naujus produktus ir paslaugas, būtina tai įgyvendinti per akademinį institutų ir pramonės bendradarbiavimą.⁵⁷ Tuo tikslu pateikiamas geros praktikos kodeksas, kurio 5 p. skatina

⁵³ Žiūrėta adresu: <http://www.innovation.gov.uk/lambertagreements/>

⁵⁴ Žiūrėta adresu: <http://www.bristol.ac.uk/research/knowtransfer/ipexploit/revenue.html>

⁵⁵ Žiūrėta adresu: <http://www.gla.ac.uk/faculties/fbls/informationforstaff/facultypolicies/incomedistribution/>

⁵⁶ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (31)

⁵⁷ Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

viešąsias mokslinių tyrimų organizacijas sukurti IN portfelius, steigti bendro patentų naudojimo konsorciumus, telkti „kritinę masę“ MS institucijose. Geros praktikos kodekse be kita ko, siūloma apsvaistyti įvairius IN naudojimo mechanizmus. Visa šitai sunkiai įmanoma nesuteikiant MS institucijai nuosavybės teisių į IN.

1. Dėl IN priskyrimo prie MS institucijos turto

Būtina suvienodinti visų MS institucijų (tiek universitetų, tiek kitų mokslo ir studijų institucijų) IN kaip turto apibrėžimus. Būtina aiškiai nustatyti, koks turtas yra sukuriamas MS institucijoje MTEP veiklos metu.

IN MS institucijose sampratą galima detalizuoti atskirame MS institucijų veiklą reglamentuojamame straipsnyje taip, kaip tai padaryta Įstatymo projekte. Įstatymo projekto 15 str. skiriamas reglamentuoti turčinėms teisėms, atsirandančioms iš intelektinės veiklos. Šio projekto 15 str. 1 d. detalizuoja IN kaip turto sampratą bei numato, kad valstybinės aukštosios mokyklos valdo, naudoja ir disponuoja turčinėmis teisėmis, atsirandančiomis iš intelektinės veiklos rezultatų (literatūros, mokslo ar meno kūrinių ir pramoninės nuosavybės teisių objektų – išradimų patentų, dizaino, prekių ženklų ir puslaidininkinių gaminių topografijų ir pan.) įgytomis sutartimi arba kita įstatymu nustatyta tvarka.

Alternatyviai IN teisėms MS institucijose reglamentuoti galima skirti atskirą įstatymą.

Privaloma tiek LR Aukštojo mokslo įstatyme, tiek LR Mokslo ir studijų įstatyme aiškiai įtvirtinti, kad IN yra laikomos MS institucijos turtu net ir tuo atveju, jei tai tėra žinios, kurios nėra registruotos (apsaugotos). Į Projektą siūloma įtraukti papildomą nuostatą teigiančią, kad MS institucijai šios teisės priklauso iki šių teisių teisinės registracijos (jei tai būtina).

Būtina užtikrinti, jog iš apibrėžimo sektų, jog MS institucijos turtu laikytinos visos MTEP projektų metu sukurtos žinios, net ir nepakankamos patentui gauti (neatitinkančios patentabilumo kriterijų). MS institucijai šis turtas turi priklausyti tiek, kiek ji pati nori – suteikiant institucijai teisę atsisakyti šio turto, jei ji nemato poreikio savo vardu registruoti bei komercializuoti IN (suteikiant galimybę šį turtą perleisti atskiram mokslininkui ar verslo atstovui).

2. Dėl biudžetinių ir viešųjų įstaigų turto.

Būtina suvienodinti tiek biudžetinių, tiek viešųjų įstaigų juridinio asmens formą turinčių MS institucijų teises valdant, naudojant, disponuojant IN.

Siūlytina MS institucijų teisinį statusą reglamentuojančiuose įstatymuose numatyti straipsnį, atskirai reglamentuojantį IN ir suteikiantį IN nuosavybės teisės teisinį režimą (nepriklausomai nuo to, ar tai biudžetinė ar viešoji įstaiga). Kadangi MS institucijų veiklą reglamentuojantys teisės aktai yra specialieji teisės aktai biudžetinių įstaigų veiklą reglamentuojančių teisės aktu atžvilgiu, neturėtų kilti problemos dėl biudžetinių įstaigų turto nuosavybės teisės statuso.

Alternatyviai galima nustatyti privalomą reikalavimą, kad visos MS institucijos turi turėti biudžetinių įstaigų statusą (atitinkamai koreguojant jų turto valdymą, naudojimą, disponavimą juo reglamentuojančius teisės aktus).

Alternatyviai IN galima būtų suteikti specialųjį turto statusą, padarant atitinkamus pakeitimus biudžetinių įstaigų veiklą reglamentuojančiuose įstatymuose ir taip suvienodinant IN reglamentavimą.

Alternatyviai galima priimti atskirą IN MTEP veiklą vykdančiose institucijose reglamentuojantį įstatymą, taikomą tiek biudžetinėms, tiek viešosioms įstaigoms.

3. Dėl MS institucijų turto teisinį režimą nusakančiuose teisės aktuose įtvirtintų blanketinių normų.

Siūlytina atsisakyti šiuo metu galiojančiuose MS institucijų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose galiojančių nuorodų į kitus teisės aktus. Siūlytina MS institucijų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose įtvirtinti atskirą straipsnį, skirtą IN teisiniam režimui nusakyti.

Alternatyviai siūlytina priimti atskirą MS institucijų turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo tvarką nusakantį įstatymą, kaip tai padaryta Įstatymo projekte. Ydinga šiame projekte tai, kad jis skirtas tik Aukštųjų mokyklų turto valdymui, naudojimui, disponavimui reglamentuoti. Pagirtina tai, kad Įstatymo projektas įtvirtina atskirą straipsnį, skirtą IN, taip pat pateikia specialųjį tokio turto teisinį režimą tame pačiame įstatyme, o ne nukreipdamas į specialiuosius teisės aktus.

4. Dėl MS institucijų turtui taikomo teisinio režimo.

Būtina teisės aktuose aiškiai įtvirtinti, koks teisinis turto režimas taikomas IN. Siūlytina, jog MS institucijos visą MTEP veiklos metu sukurtą IN galėtų valdyti, naudoti, disponuoti juo nuosavybės teise.

Alternatyviai siūlytina pakeisti MS institucijų veiklą, biudžetinių įstaigų turtą reglamentuojančius teisės aktus: LR Mokslo ir studijų įstatymą, LR Aukštojo mokslo įstatymą, LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymą. Į LR Mokslo ir studijų įstatymą ir/arba LR Aukštojo mokslo įstatymą būtina įtraukti atskirą straipsnį, reglamentuojantį IN klausimus. Į LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo įstatymą būtina įtraukti nuostatą, teigiančią, kad šis įstatymas nėra taikomas institucijų (aukštųjų mokyklų ir/ar valstybės mokslo institutų) atžvilgiu. Tokią poziciją galima argumentuoti tuo, kad kad MS institucijos yra specifinį teisinį statusą turinčios biudžetinės įstaigos, besinaudojančios LR Konstitucijos ir kitų įstatymų joms suteikta autonomijos teise, kuri apimą teisę laisvai naudoti, disponuoti, valdyti turtą (bent jau IN).

Alternatyviai siūlytina MS institucijų teisinį statusą reglamentuojančiuose įstatymuose numatyti straipsnį, atskirai reglamentuojantį IN ir suteikiantį IN nuosavybės teisės teisinį režimą bei nekeisti biudžetinių įstaigų turtą reglamentuojančių teisės aktų nuostatų traktuojant, kad pastarieji teisės aktai yra specialieji teisės aktai, reglamentuojantys MS institucijų veiklą, taigi, turintys pirmenybę bendrųjų teisės aktų atžvilgiu (biudžetinių įstaigų veiklą reglamentuojančių teisės aktų). Tokią argumentaciją patvirtinama žinant, kad MS institucijos turi įstatymais joms priskirtą autonomijos teisę, ir tai jas išskiria iš kitų biudžetinių įstaigų.

Tuo atveju, jei būtų patvirtinta MS institucijų nuosavybės teisės į IN rezultatus režimas, siūlytina nustatyti tokio turto valdymo, naudojimo disponavimo teisinius rėmus. Tokius teisinius rėmus jau bando sukurti Įstatymo projekto 3 str., numatydamas principus, taikomus valstybinėms aukštosioms mokykloms, kurių teisinė forma yra biudžetinės įstaigos, valdant, naudojant,

disponuojant perduotu ar įgytu turtu. Tačiau šie principai nėra konkretūs, nėra detalizuojami kituose teisės aktuose, nėra nustatoma šių principų laikymosi tvarka. Pasitarus su MS institucijų atstovais būtina MS institucijų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatyti IN valdymo, naudojimo, disponavimo ja reikalavimus bei sankcijas už tokių reikalavimų nesilaikymą. Pavyzdžiui, siūlytina įtvirtinti reikalavimą per protingą terminą publikuoti MTEP rezultatus, nustatyti reikalavimą tam tikrais atvejais registruoti IN, sukurtą MS institucijoje vykdant MTEP, įtvirtinti reikalavimą esant galimybėms komercializuoti IN, pateikti reikalavimą bendradarbiauti su verslu, jį papildant reikalavimu kreipti didelį dėmesį fundamentiniams tyrimams. Kaip vieną galimų sankcijų galima įtvirtinti nuostatą, kad valstybė pasilieka sau teisę tais atvejais, kai ji mano esant reikalinga siekiant apginti viešą interesą, perimti IN savo nuosavybėn arba pasilikti sau teisę bet kuriu atveju reikalauti jai priimtinos licencijos.

Siūlytina sekti Įstatymo projekto siūloma nuostata dėl papildomo teisingo IN valdymo kontrolės mechanizmo: 6 str., siekdamas kontroliuoti turto naudojimą, reikalauja valstybines aukštąsias mokyklas kasmet pateikti finansinių metų valstybės turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo ataskaitą. Įstatymo projekte (13 str.) Projekte taip pat numatyta nuostata, kad civiliniai sandoriai, kurių pagrindu tretiesiems asmenims atlygintinai perleidžiamas nekilnojamasis turtas, turi būti sudaromi vadovaujantis rinkos kainomis, nustatytomis pagal Lietuvos Respublikos turto ir verslo vertinimo pagrindų įstatymą. Tokia norma yra sveikintina.

Tuo atveju, jei MS institucijoms nebūtų suteiktos nuosavybės teisės į visą jų generuotą IN, alternatyviai siūlytina MS institucijų veiklą reglamentuojamuose teisės aktuose tiesiogiai ir aiškiai įtvirtinti, kad bendrai su verslu finansuojamų tyrimų, taip pat pilnai verslo finansuojamų MTEP tyrimų metu sukurtai IN taikomas nuosavybės teisės turto teisinis režimas.

Alternatyviai galima sekti Įstatymo projekto nuostatomis ir suteikti IN specialųjį teisinį statusą. Įstatymo projekto 8 str. galioja bendro pobūdžio nuostata, teigianti, kad valstybinės aukštosios mokyklos, kurių teisinė forma yra valstybės biudžetinė įstaiga, valdomo turto savininkė yra valstybė, o ši valstybinė aukštoji mokykla turtą valdo, naudoja ir disponuoja juo patikėjimo teise. Sutinkant su Įstatymo projekto nuostatomis, IN galima traktuoti kaip specialųjį turtą, kuris yra generuojamas specialiojo pobūdžio juridinių asmenų – MS institucijų ir jam taikyti skirtingą režimą. Projekte aiškiai įtvirtinta, kad turtinėms teisėms, atsirandančioms iš intelektinės veiklos rezultatų (literatūros, mokslo ar meno kūrinių ir pramoninės nuosavybės teisių objektų – išradimų patentų, dizaino, prekių ženklų ir puslaidininkinių gaminių topografijų bei kitų intelektinės nuosavybės objektų), o taip pat ir pajamoms ar kitai naudai, gautai valdant, naudojant ar disponuojant aukščiau išvardintomis lėšomis ar kitu turtu, taikomas specialusis turto teisinis režimas. Toks režimas reiškia, kad, valdant, naudojant ir disponuojant šiuo turtu, valstybinės aukštosios mokyklos gali sudaryti visus civilinius sandorius (išskyrus nustatytas išimtis). Šio turto atžvilgiu turto atžvilgiu netaikomas LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatyme nustatytas valstybės turto teisinis režimas.

5. Dėl lėšų už IN komercializavimą panaudojimo galimybių

Siūlytina lėšų, gautų komercializuojant IN, sukurtą bendrai su verslu ir/ar už biudžeto lėšas atžvilgiu netaikyti LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymo, LR Biudžeto sandaros įstatymo. Siūlytina už MTEP tyrimų metu sukurtos IN perleidimą verslui, kitokį komercializavimą gautų lėšų neišskaityti į valstybės biudžetą, tačiau leisti jų valdymo, naudojimo, disponavimo tikslus bei tvarką apibrėžti MS institucijų Statutuose, nuostatuose nustatytiems tikslams įgyvendinti, numatant atitinkamus saugiklius ir sankcijas už šiuose dokumentuose numatytų reikalavimų pažeidimą. Tokia galimybė turi būti nustatyta įstatyme.

Alternatyviai būtina leisti MS institucijoms išsimokėti iš anksto nustatytų dydžių kompensacijas už IN komercializavimą, taip mokslininkams mokėti nustatytų dydžių pajamas už tolimesnį IN komercializavimą.

Alternatyviai siūlytina įskaityti į valstybės biudžetą tik tas lėšas, kurioms taikomas patikėjimo teisės režimas, t.y kurios sukurtos vykdant MTEP, pilnai finansuojamą iš valstybės biudžeto lėšų.

2.1.2. MS institucija ar verslo įmonė?

a) Lietuvos teisinis reglamentavimas

Problema – nėra aiškios teisinės galimybės perleisti IN, sukurtą bendradarbiaujant su verslu MTEP veikloje

Nuosavybės teisė į IN, sukurtą viešojo ir privataus bendradarbiavimo pagrindais kartu vykdant MTEP yra gana kompleksinis klausimas – teisinis vertinimas gali apimti IN teisės nuostatas, darbo teisę, įvairaus lygmens nuostatas dėl valstybės finansuojamų mokslo ir studijų institucijų, taip pat sutarčių teisę.⁵⁸ Dar daugiau, bet kokia nuosavybės teisių į IN pasiskirstymo schema priklauso nuo atskiroje valstybėje galiojančių teisės aktų, nuo bendradarbiavimo sutarties su verslo įmone nuostatų, taip pat nuo MS institucijos institucinės politikos šiuo klausimu.

Tais atvejais, kai valstybėse galioja skirtingos teisės aktų nuostatos, taikytinos IN atžvilgiu, kyla problemų tarptautiniam bendradarbiavimui MTEP srityje. Pripažinta, kad teisinio aiškumo dėl IN, sukurtos bendrai vykdant MTEP, pasidalinimo stoka yra vienas iš didžiausių barjerų verslo bei mokslo partnerystėms megztis bei vystytis.⁵⁹ Taigi, būtina siekti harmonizuoti teisės aktus, taip pat institucinę praktiką visais IN klausimais, tačiau ypatingai – nuosavybės teisių pasidalinimo tarp viešojo ir privataus sektorių klausimu. Šiame skirsnyje Studija aptars IN pasidalinimo klausimus, tuo tarpu valstybės bei institucinės politikos problematiką nagrinės tolimesniuose skirsniuose. Apžvelgsime teisės aktus tam, kad nustatyti kaip MS institucijų bendradarbiavimas MTEP bei pasidalinimas šio darbo vaisiais – IN, yra reguliuojamas.

Matyti, kad šiuo metu Lietuvoje galiojantys teisės aktai leidžia, bei neįpareigoja MS institucijų bendradarbiauti MTEP. Dar daugiau, leisdami bendradarbiauti, teisės aktai niekaip nedetalizuoja tokio bendradarbiavimo formos, turinio, pasekmių.

LR Mokslo ir studijų įstatymo 23 str. numato, kad MS institucijos gali vykdyti (...) *užsakymus pagal sutartis su Lietuvos Respublikos ir užsienio fiziniais bei juridiniais asmenimis (...)*. LR Aukštojo mokslo įstatymo 9 str. leidžia aukštosioms mokykloms (...) *nustatyti bendradarbiavimo su Lietuvos ir užsienio įmonėmis, įstaigomis ir organizacijomis formas*. Vadinas, teisės aktai leidžia bendradarbiauti, leidžia reguliuoti tokį bendradarbiavimą įvairių rūšių sutartimis.

Dar daugiau, matyti, jog atskiras IN rūšis reglamentuojantys teisės aktai leidžia susitarti dėl IN perleidimo vienai ar kitai šaliai. LR Patentų įstatymo 7 str. numato, kad (...) *Jeigu išradimas sukurtas įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, atliekančioje mokslinio tyrimo, projektavimo, konstravimo ir kitus kūrybinio pobūdžio darbus pagal sutartį su užsakovu, kuris finansuoja atitinkamą darbą, teisė į išradimo patentą nustatoma šia sutartimi (...)*.“ Panašios nuostatos įtvirtintos LR Dizaino įstatymo 13 str.: (...) *Jeigu dizainas sukurtas įmonėje, įstaigoje ar organizacijoje, atliekančioje mokslinio tyrimo, projektavimo, konstravimo ir kitus kūrybinius*

⁵⁸ European Commission. Expert group report “Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm

⁵⁹ Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf.

darbus pagal sutartį su užsakovu, kuris finansuoja tą darbą, išimtinė teisė į dizainą nustatoma toje sutartyje. (...). Tačiau nereikia pamiršti, kad IN teisės reglamentuojantys teisės aktai (LR Patentų įstatymas, kt.) yra bendro pobūdžio teisės aktai. Biudžetinių MS institucijų veiklai reguliuoti skirti papildomi teisės aktai, numato tam tikrų papildomų reikalavimų MS institucijų turto (tame tarpe ir IN) teisiniam režimui. Šie reikalavimai tiesiogiai įtakoja sutartis dėl bendradarbiavimo MTEP veikloje bei jų nuostatų turinį. Kaip buvo matyti ankstesniuose skyriuose, šie teisės aktai tam tikrais atvejais riboja institucijų galimybes valdyti, naudoti, disponuoti turto. Tai ypatingai svarbu žinoti kalbant apie IN pasidalijimą, nes tam tikrais atvejais galimybės perleisti IN galimybės yra apribotos MS institucijos turtui taikomo teisinio režimo. Tai sukelia tiek MS institucijų, tiek verslo partnerių abejones dėl bendradarbiavimo tikslingumo.

Vadinasi, Lietuvoje galioja kelios IN pasidalijimo schemos. Tais atvejais, kaip MS institucijos kuria IN vykdydamos MTEP veiklą, pilnai finansuojamą iš biudžeto lėšų, jos negali IN perleisti verslo nuosavybėn (nes taikomas patikėjimo teisės režimas bei LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymas), tačiau gali licenzijuoti, gauti kitas pajamas, komercializuojant IN, išlaikant ją institucijos ribose. Už komercializavimą gaunamos pajamos įskaitomos į valstybės biudžetą.

Tuo atveju, jei MTEP finansuojama verslo, MS institucijos gali perleisti IN (nes taikomas nuosavybės teisės režimas), tačiau lėšos, gautos už šį sandorį, bus taip pat įskaitomos į valstybės biudžetą. LR Mokslo ir studijų įstatymo 26 str. patvirtina šią nuostatą teigdamas, kad (...) *mokslinių tyrimų įstaigų nebiudžetinės lėšos, t.y. lėšos, kurias valstybės mokslinių tyrimų įstaigos gauna vykdydamos sutartinius išipareigojimus (...), teikdamos paslaugas, yra įstaigų nuosavybė. Vyriausybės nustatyta tvarka jos įtraukiamos į apskaitą valstybės biudžete (...).*

Visiškai nėra aišku, kaip turėtų būti paskirstoma IN, sukurta vykdant MTEP veiklą, bendrai finansuojamą iš valstybės biudžeto ir nebiudžetinių lėšų (t.y. verslo).

Apibendrinant galima teigti, kad MS institucijoms leidžiama sudarinėti sutartis su verslu dėl bendros MTEP veiklos. Tačiau tos sutartys turi būti sudaromos imperatyvių teisės aktų, reglamentuojančių MS institucijos turto valdymą, naudojimą, disponavimą juo, rėmuose. Šie imperatyvūs teisės aktai kuria barjerus IN perleidimui. Tokios veiklos metu sukurtas turtas – IN gali būti traktuojamas MS institucijos nuosavybe, kurią galima perleisti verslui, tik tam tikrais atvejais. Lėšos, kurias MS institucija gaus perleidusi IN, bet kuriuo atveju bus įskaitomos į biudžetą.

Bendradarbiaudamos su verslu MS institucijos paprastai remiasi LR CK 6.707 str., kuriame pateikiama mokslinio tyrimo, bandomųjų, konstravimo ir technologinių darbų sutarties samprata bei pagrindiniai aspektai. Ši sutartis nėra pakankama įvairiapusei MS institucijų bei verslo bendradarbiavimo veiklai reguliuoti. Šie tiek normų galima rasti LR Patentų įstatyme, kituose teisės aktuose. Tačiau iš esmės jie visi nėra pakankami žinant specifinį MS institucijos statusą. Nagrinėjant pavyzdinę KTU mokslinio tyrimo darbo (bandomųjų, konstravimo ar technologinių darbų) atlikimo sutartį matyti, kad ji sudaryta iš tipinių šiai sutarčiai nuostatų ir tinkama sutartinių tyrimų atlikimui reguliuoti (su išimtimis). Sutartyje be kita ko nurodoma, kad (...) *visi rezultatai ir su jais susijusios IN teisės, vykdytojo (MS institucijos) įgytos vykdant sutartį, yra vykdytojo nuosavybė, kuria vykdytojas gali disponuoti (t.y. rezultatus naudoti, publikuoti, perleisti ar perduoti) kaip mano esant tinkama ir be jokių geografinių ar kitų apribojimų.* Kaip matyti, ši sutartis ne tik kad neatitinka galiojančio teisinio reglamentavimo, tačiau ir verslo įmonių lūkesčių. Pacituotoji nuostata, o taip pat ir dauguma kitų sutarties nuostatų, yra nepalankios verslo ir MS institucijos bendradarbiavimui. Tokie pavyzdžiai rodo, kad valstybei būtina pateikti išsamesnių MS institucijų sutartinio veiklos reguliavimo pavyzdžių, sukurti IN

valdymo sistemą (institucijos, valstybės lygiu, sukurti informavimo mechanizmą, kt.), patvirtinti galimas IN pasidalijimo schemas, kriterijus, kuriais reiktų remtis.

b) Užsienio šalių patirtis

Užsienio šalių praktika rodo, kad taisyklės, kurios nustato nuosavybės teisių į MS institucijų ir verslo bendradarbiavimo MTEP veikloje rezultatus schemas yra labai įvairios ir priklauso nuo skirtingos valstybės ar institucijos.⁶⁰ Nors visuotinai pripažįstama MS institucijos prerogatyva pasilikti IN sau, o ne perleisti ją verslui, atkreipiamas dėmesys, kad derantis dėl bendradarbiavimo sutarčių sąlygų ir ypačiai IN teisių, yra būtina rasti teisingą balansą tarp viešųjų, visuomeninių mokslo ir studijų institucijų misijų bei komercinės veiklos. Visų Studijoje nagrinėjamų valstybių teisiniam reglamentavimui būdinga tai, kad teisės aktai leidžia šalims laisvai sutartimis susitarti dėl IN priklausomybės, neprimesdami išankstinių nuostatų. Kai kada yra rekomenduojama institucijai nesusisaistyti išankstinėmis tipinėmis sutartimis ar gairėmis, o laisvai derėtis dėl kiekvieną bendradarbiavimo su verslu atvejį reguliuojančių sutarties sąlygų.⁶¹ Sutarčių turinys priklauso nuo teisinio reglamentavimo, institucinės MS institucijos politikos IN atžvilgiu, kiekvienos šalies indėlio į MTEP, finansavimo šaltinio.

JAV jau yra tapę nusistovėjusia praktika, kad valstybės finansuojamos MS institucijos, ypačiai universitetai, išlaiko nuosavybės teises į intelektualinės veiklos produktus, sukurtus bendradarbiaujant su privačiomis kompanijomis, kurios šiuos bendrai atliekamus darbus finansuoja.⁶² Bay Dole įstatymas įteisino ir motyvavo universitetus reikalauti nuosavybės teisių į ne valstybės finansuotus išradimus ir tik labai retais atvejais taip neatsitinka, nes būna iš anksto sudaromos sutartys, reikalaujančios nuosavybės perleidimo.⁶³

Jungtinės Karalystės situacijos specifika tokia, kad pradinė nuosavybės teisė į bendrus nustatoma remiantis tuo, kas finansuoja tokių tyrimų atlikimą.⁶⁴ Jungtinėje Karalystėje viešosiomis lėšomis (grantų forma) finansuojamos MTEP veiklos metu sukurta IN priklauso MS institucijai, kuri atliko tyrimą. Tokia tvarka taikoma visoms MS institucijoms, kurios atlieka MTEP Jungtinės Karalystės vardu. Jungtinės Karalystės Aukštųjų mokyklų fondas siūlo, kad kad aukštosios mokykloms visais atvejais turėtų priklausyti teisė į generinius išradimus (angl. “generic inventions”).⁶⁵ Bendros su verslu vykdomos MTEP veiklos atveju praktika teigia, kad tuo atveju, jei nėra susitariama dėl kokių nors išimtinių taisyklių, MS institucija prisiima nuosavybės teises į IN. Tokiai tvarkai galioja keletas išimčių: jei privatus partneris itin reikšmingai prisidėjo prie tyrimų atlikimo, tuomet jis įgyja teisę derėtis dėl kitokio nuosavybės teisės klausimų sprendimo.⁶⁶ Bet koks kitoks nuosavybės teisių pasiskirstymas reguliuojamas sutartimis dėl MTEP. Tais atvejais, kai privatus partneris yra vienintelis, kuris finansuoja mokslinių tyrimų projektą universitete, sutinkama, kad nuosavybės teisės priklausytų pastarajam. Tuo atveju, kai finansuojanti šalis nori turėti išskirtinę kontrolę publikuojant MTEP rezultatus, ji turi garantuoti MS institucijai atitinkamą atlyginimą už tai. Šalys yra laisvos susitarti, kurią patentų ar kitos IN apsaugos sistemą rinktis. Tuo atveju, kai išradimas sukuriamas MTEP projekto, finansuojamo tiek iš privačių, tiek iš viešų lėšų, sutartyje taip pat kartais susitariama, kad IN priklausys ją

⁶⁰ Little A.D Study to Evaluate the Efficiency and Coherence of IPR Rules Applicable to Publicly – funded Research, Working Document, European Commission, November 2002.

⁶¹ European Commission. Expert group report “Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm

⁶² European Commission. Expert group report “Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm.

⁶³ Nelson R.R. *The Journal of Technology Transfer*, Springer, vol. 26(1 – 2). P. 13 – 19.

⁶⁴ Webster A., Packer K. P.87 – 98.

⁶⁵ Webster A., Packer K. P. 87 – 98.

⁶⁶ Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf.

sukūrusiai šaliai, tuo tarpu kitai šaliai paliekant priegios prie IN teisę šalių sutartais terminais.⁶⁷ Jungtinėje Karalystėje yra paruoštos penkios pavyzdinės bendradarbiavimą tarp MS institucijos ir verslo įmonių reguliuojančios sutartys – pavyzdiniai Lambert'o susitarimai (angl. „Lambert Model Agreements“). Parengta taip pat daugybė paaiškinimų, leidžiančių pasirinkti, kurią iš sutarčių pasirinkti bendradarbiavimui. Ginčų atveju Jungtinės Karalystės precedentų teisė numato plačią kriterijų skalę, kuria remiantis galima būtų spręsti intelektinės nuosavybės pasidalinimo klausimus.⁶⁸

Vokietijos Gairinis aukštųjų mokyklų įstatymas numato, kad moksliniai tyrimai, atliekami su trečiaisiais asmenimis (verslu) yra viena iš aukštosios mokyklos užduočių. Įstatymas nenustato IN pasidalijimo taisyklių, palikdamas tai reguliuoti konkrečių žemių teisės aktams arba instituciniams MS institucijų teisės aktams. Šis įstatymas pabrėžia, kad bet koks bendradarbiavimas su verslo atstovais neturi pažeisti teisės aktų. Vokietijoje teigiama, kad IN nuosavybės pasiskirstymas nepriklauso nuo finansavimo kilmės, tačiau galioja taisyklė, kad tuo atveju, kai moksliniai tyrimai atliekami bendrai su verslo įmonėmis (vok. – „Forschungskooperation“), nuosavybės teisės į IN rezultatus aptariamose kiekvienoje sutartyje atskirai. Kaip bebūtų nuspręsta, IN savininkas privalo komerciškai naudoti jam atitekusią IN, kitaip teks ją gražinti MS institucijai.⁶⁹ Tuo atveju, jei išradimą atliko kuris vienas iš bendrai MTEP tyrimus atliekančių partnerių, teisių pasiskirstymas apibrėžiamas sutartimis. Jei išradimas sukuriama projekto, kurį išimtinai finansuoja pramonės įmonės metu (sutartiniai tyrimai, vok. – Auftragsforschung), dažniausiai sutariama, kad visos IN teisės liks finansuojančiai šaliai, galimai susitariant dėl specialaus atlyginimo gavus išradimo patentą ir/ar panaudojus jį komerciškai. MS institucijos dažnai pasilieka neišimtinę teisę pasinaudoti tyrimų rezultatais tolimesniam savo moksliniam bei pedagoginiam darbui.⁷⁰ Vokietijos Berlyno mieste veikiančios universitetai sukūrė tipinius „Berlyno susitarimus“, kurie pateikia galimas bendradarbiavo su verslo atstovais sąlygas ir IN pasidalijimo variacijas, taikomas priklausomai nuo bendradarbiavimo tipo: paslaugų/darbų sutarčių, užsakomųjų tyrimų, bendrų mokslinių tyrimų.⁷¹ Suomijoje įprasta, kad bendrai finansuojamų tyrimų atveju, IN priklausys MS institucijai, tačiau tuo atveju, kai išradėjo nustatyti nepavyksta, taikoma bendrosios nuosavybės taisyklės. Užsakomųjų tyrimų atveju IN teisės priklauso ją sukūrusioms šalims.⁷²

Danijoje galiojantis Išradimų, sukurtų valstybinėse tyrimų įstaigose, įstatymas numato laisvę susitarti dėl išradimo priklausomybės.⁷³ MS institucijoje pasirašomų arba sutarčių sąlygos dažniausia numato, kad pilnai valstybės finansuojamų MTEP atveju, IN priklauso išradėjui, o jei MTEP bendrai finansuoja verslas – jis pasilieka teisę komerciškai eksploatuoti IN. Bendrų su verslu išradimų atveju verslo įmonei paprastai suteikiama teisė komerciškai panaudoti IN, tačiau MS institucijai tuo atveju priklauso kompensacija. Pilnai verslo lėšomis finansuojamos MTEP veiklos metu sukurta IN priklauso verslui.⁷⁴

⁶⁷ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 210.

⁶⁸ Hull J. EIPR 2007, 29(1). P. 6 – 14. UK case law:

Cyprotex Discovery Ltd v University of Sheffield [2004] EWCA Civ 380; [2004] Info. T.L.R. 135 (CA (Civ Div))
IDA Ltd v University of Southampton [2006] EWCA Civ 145; [2006] R.P.C. 21 (CA (Civ Div))

⁶⁹ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 209.

⁷⁰ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 209.

⁷¹ Žiūrėta adresu: http://www.vossiusandpartner.com/pdf/pdf_23.pdf

⁷² OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

⁷³ Išradimų, sukurtų valstybinėse tyrimų įstaigose, įstatymas Nr. 347, 02/06/1999, žiūrėta adresu: <http://www.juraportal.dk>

⁷⁴ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 205.

Apibendrintai galima teigti, kad užsienio šalių praktikos IN nuosavybės pasiskirstymo klausimu analizė leidžia teigti, jog IN paskirstymas nėra griežtai reglamentuotas įstatymais ir paliekamas reguliuoti sutartimis. Dažnai valstybė arba MS institucija, siekiant aiškumo ir praktikos harmonizavimo, nustato pavyzdines gaires ar pavyzdines bendradarbiavimo sutartis, numatančius IN pasiskirstymo mechanizmus. Bendra tendencija rodo, kad IN turi likti MS institucijos dispozicijoje. Jei MTEP buvo finansuota išskirtinai tik verslo partnerio, paprastai sutinkama, kad IN turi priklausyti finansuojančiai šaliai. Tuo atveju, kai finansuojanti šalis nori turėti išskirtinę kontrolę publikuojant MTEP rezultatus, ji turi garantuoti MS institucijai atitinkamą atlyginimą už tai. Tuo atveju, kai išradimas sukuriamas MTEP projekto, finansuojamo tiek iš privačių, tiek iš viešų lėšų, sutartyje paprastai susitariama, kad IN priklausys ją sukūrusiai šaliai, tuo tarpu kitai šaliai paliekant priegys prie IN teisę šalių sutartais terminais. Šalys yra laisvos susitarti, kurią patentų ar kitos IN apsaugos sistemą rinktis.

OECD tyrimas siūlo, kad daugumoje valstybių, nuosavybės teisės į intelektualinės veiklos rezultatus, atsirandančius bendradarbiaujant, turėtų būti įgyjamos laikantis šių principų: nuosavybės teisė į apsaugotą IN paliekama MS institucijai, bet kompanija, finansavusi mokslinius tyrimus, gauna teisę į išimtinę licenziją. Tais atvejais, kai kompanijos finansuojamų tyrimų dalis sudaro daugiau nei 50 procentų viso projekto finansavimo, IN teisės perleidžiamos tyrimą finansavusiai kompanijai, kaip ir taip pat tais atvejais, jei tyrimų specifika yra tokia, jog rezultatai yra naudingi tik tai kompanijai. Šiuo atveju MS institucija turi teisę prašyti finansinės kompensacijos.⁷⁵

c) Siūlymai

Komisijos rekomedacija siūlo, kad bendrame MTEP projekte sukurtos naujos žinios turėtų likti jas sukūrusios šalies nuosavybe, tačiau neatmestina galimybė paskirstyti nuosavybės teises į žinias ir kelioms šalims, pagal iš anksto pasirašytą sutartį. Šioje sutartyje privalomai turi būti atsižvelgta į kiekvienos šalies interesus, užduotis, finansinius ir kitus įnašus į projektą. Rekomenduojama, kad atliekant mokslinius tyrimus pagal sutartį, MS institucijos sukurtos naujos žinios būtų privačiojo sektoriaus šalies nuosavybė, tačiau neturėtų poveikio pirminei nuosavybei į žinias.

1. Dėl MS institucijų teisės perleisti IN

Siūlytina taisyti MS institucijų turto (IN) teisinį režimą nustatantį reglamentavimą, taip suteikiant MS institucijoms teises perleisti IN verslo partneriams MTEP veikloje. Privaloma atskirai nustatyti, kaip galima valdyti, naudoti, disponuoti IN, sukurta bendrai su verslu finansuojamos MTEP veiklos metu.

2. Dėl įpareigojimo MS institucijas bendradarbiauti su verslu

Siūlytina LR mokslo ir studijų įstatyme numatyti, kad bendri moksliniai tyrimai su verslu yra viena iš MS institucijos veiklos krypčių.

Siūlytina įstatyme įtvirtinti nuostatą, kad darbas tokiuose bendruose MTEP projektuose MS institucijų darbuotojams gali priklausyti kasdienėms tarnybinėms užduotims.

3. Dėl laisvės susitarti

⁷⁵ OECD Report "Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations." 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

Įstatymo projekto 15 str. 4 d., teigia, kad valstybinės aukštosios mokyklos, bendradarbiaudamos mokslinių tyrimų ir/arba eksperimentinės (socialinės) plėtros srityje su kitomis įstaigomis, įmonėmis ir organizacijomis, intelektinės nuosavybės valdymo, naudojimo ir disponavimo sąlygas nustato sutartimi. Toks reglamentavimas yra tinkamas, jei bus pakeistas IN teisinis režimas, kaip kad tai nurodyta 1 siūlyme.

4. Dėl IN sutelkimo MS institucijos žinioje

Siūlytina įtvirtinti nuostatą, kad siektinam jog IN liktų MS institucijos žinioje. Alternatyviai galima nustatyti, kad tuo atveju, kai bendros MTEP veiklos metu atsiradusi IN perliedžiama verslo partneriams, MS institucija pasilieka sau teisę reikalauti neišimtinės licencijos šiai IN.

Siūlytina Įstatymo projekto 15 str. reglamentavimą papildyti nuosata, teigiančia, kad turtinės teisės į literatūros, mokslo ar meno kūrinius, taip pat pramoninės nuosavybės objektus, sukurtus valstybinės aukštosios mokyklos darbuotojams atliekant darbo funkcijas (mokslines užduotis), įstatymų nustatyta tvarka priklauso valstybinei aukštajai mokyklai, jeigu kitaip nenumatyta bendradarbiavimo sutartyje.

Siūlytina teisės aktuose nustatyti skatinimo mechanizmus (papildomą finansavimą, kt.), skirtus skatinti MS institucijų IN „portfelijų“ kūrimą, turimos IN sisteminimą, apskaitymą, bendro IN naudojimo su kitomis MS institucijomis galimybes.

5. Dėl pavyzdinių sutarčių

Siūlytina pateikti pavyzdines bendradarbiavimo su verslu sutartis, kuriose būtų numatytos bent kelios IN pasidalinimo variacijos, taikytinos priklausomai nuo intelektualio bei finansinio MTEP veiklos partnerio indėlio į IN sukūrimą. Alternatyviai galima priimti atitinkamus poįstatyminius aktus – taisykles, detalizuojančias MTEP projektų veiklos sutartinį reglamentavimą, IN, sukurtos tokių projektų metu, nepriklausomai nuo to, ar finansuojama verslo ar valstybės lėšomis, valdymą, naudojimą, disponavimą.

6. Dėl IN valdymo strategijų

Teisės aktuose taip pat būtina įtvirtinti nuostatą teigiančią, kad MS institucijos įsipareigoja patvirtinti savo IN valdymo politiką, numatančią strategines IN vystymo bei komercializavimo gaires. Visus šiuos reikalavimus galima detalizuoti poįstatyminiais teisės aktais (nustatant tam tikrą fundamentinių tyrimų kiekį institucijoje, publikavimo, licencijavimo, patentavimo pareigą).

2.1.3. MS institucija ar mokslininkas? Tarnybiniai išradimai

a) Lietuvos teisinis reglamentavimas

Problema – mokslininkai nėra tikri dėl IN priklausomybės, perleidimo tvarkos.

MTEP veikloje dažnai dalyvauja keletas dalyvių: mokslininkai, asistentai, studentai, kviestiniai tyrėjai, doktorantai. Visi jie potencialiai gali būti IN kūrėjais, kurių turtinės ir neturtinės teisės yra saugomos ir turi būti ginamos. Dar daugiau, dauguma šių asmenų turi teisę į teisingą finansinį atlygį už išradimo ar kitos IN sukūrimą, taip pat pageidavimą publikuoti savo darbus, kitaip juos naudoti.⁷⁶ Darbuotojų ir kitų į MTEP įsitraukiančių asmenų teisės į IN priklauso nuo

⁷⁶ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 3.

daugybės aspektų: MTEP veiklos finansavimo, įsitraukimo į MTEP pobūdžio ir masto, kt. Šiuos aspektus aptarsime šiame Studijos skyriuje.

LR patentų įstatymo 7 str. numato, kad teisė į patentą priklauso (...) darbdaviui, jeigu išradimas yra tarnybinis. Šiame įstatyme numatyta, kad (...) *tarnybinis išradimas – tai išradimas, sukurtas:*

1) darbo sutarties, kuri numato išradybos veiklą, vykdymo metu;

2) esant konkrečiam pavedimui, projektavimo, konstravimo, mokslinio tyrimo arba technologijų kūrimo metu;

3) naudojantis sukaupta įmonės, įstaigos ar organizacijos patirtimi arba jos technologijomis ir įrengimais.

Patentinė paraiška dėl tarnybinio išradimo paduodama Valstybiniam patentų biurui įmonės, įstaigos ar organizacijos vardu.

LR Patentų įstatymo 8 str. numatyta, kad *darbuotojas, sukūręs tarnybinį išradimą, privalo nedelsdamas apie tai raštu pranešti darbdaviui. (...) Jeigu darbdavys atsisako teisės į patentą arba per keturis mėnesius nepraneša išradėjui apie ketinimą pasinaudoti šia teise, teisė į patentą pereina išradėjui.* Panašios taisyklės galioja ir kūriniams, dizainui. LR Autorių ir gretutinių teisių įstatymo 9 str. numato, kad (...) *kūrinio, sukurto atliekant tarnybines pareigas ar darbo funkcijas, autorius yra fizinis asmuo ar fizinių asmenų grupė, sukūrė kūrinį. Turtinės autorių teisės į kūrinį, kurį sukūrė darbuotojas atlikdamas tarnybines pareigas ar darbo funkcijas, išskyrus kompiuterių programas, 5 metams pereina darbdaviui, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje.* Šio įstatymo 10 str. taiko kiek kitokias taisykles kompiuterinėms programoms: (...) *turtinės autorių teisės į kompiuterių programą, kurią sukūrė darbuotojas atlikdamas savo tarnybines pareigas ar darbo funkcijas, priklauso darbdaviui, jeigu kitaip nenustatyta sutartyje.* Panašūs reikalavimai taikomi ir LR Dizaino įstatymo.

Matyti, kad įstatymas nepasisako dėl išradimų, kurie sukurti bendradarbiaujant su trečiaisiais asmenimis – nėra aišku, ar mokslininkas privalo dirbti tokių MTEP projektų vykdytojų sudėtyje, ar tai bus traktuojama jo darbine veikla.

Tarnybinio išradimo ir žinių (know – how), galinčių sudalyti išradimą santykis nėra aiškus. Vyksta know – how perleidimas verslui, nuslepiant tai nuo MS institucijos. Nėra mokslininkų žinių apskaitymo tvarkos.

Kitas galimai probleminis LR Patentų įstatymo 8 str. straipsnio aspektas – darbdavys privalo pranešti apie išradimą. Lieka neaišku, kaip elgtis, jei darbuotojas nemano sukūręs išradimą, tačiau jo žinios, nors gal ir neatitinka patentabilumo reikalavimų, yra vertingos ir gali būti komerciškai panaudojamos. Ar jis privalo tokias žinias perleisti darbdaviui, vien remiantis tuo, kad tokios žinios MS institucijų turtą reglamentuojančiuose nuostatose (aptartose aukščiau) yra nurodomos kaip institucijos turtas. Tarsi darytina prielaida, kad jei įstatymas mini išradimo sąvoką, vadinasi, perduotina tik tokia informacija, kuri atitinka patentabilumo reikalavimus, reikalingus išradimui apsaugoti. Tačiau svarbi prisiminti, kad galiojančiuose teisės aktuose kalbant apie MS institucijos turtą, prie jo priskiriama IN veiklos rezultatai (nedetalizuojama, apsaugoti ar neapsaugoti patentais). Vadinasi, galima daryti išvadą, kad darbuotojas privalo perduoti informaciją net ir tuo atveju, jei ji potencialiai galėtų sudaryti išradimo informaciją, nebūtinai įsitikinus, kad ji bus pakankama patentabilumo kriterijui patvirtinti.

Ne tik dėl informacijos, bet ir dėl suinteresuotumo stokos Lietuvos MS institucijose dirbantys darbuotojai neatskleidžia MS institucijai išradimų medžiagos, sukurtą IN parduoda verslui „apeidami“ MS institucijas, neinformuodami jų apie išradimus sudarančią informaciją. Kartais

susidaro situacijų, kai pati MS institucija nėra suintesuota IN apsauga ar komercializavimu dėl galimybių pasinaudoti lėšomis nebuvimo (šios įskaitomos į biudžetą). Tam tikrais atvejais darbuotojai patys ar kartu su verslo partneriais steigia spin – off įmones, taip „pavogdami“ MS institucijai priklausančią IN ir už ją gaunamas lėšas, trukdydami IN atlikti savo socialinės ir ekonominės naudos visuomenei nešėjos vaidmenį.

Paprastai yra sunku apskaityti, kokias potencialiai išradimą sudaryti galinčias žinias yra sukūrę darbuotojai (nebent reikalauti rezultatų už konkrečias MTEP programas ir numatyti sankcijas už tokių rezultatų nepateikimą), realiausias būdas MS institucijai sužinoti ir perimti jos darbuotojų žinias (IN), yra sukurti informavimo, skatinimo, tinkamo kompensavimo už žinių perdavimą sistemą. Manytina, kad bet kokių žinių atskleidimas privalo būti skatinamas. Tik turintis pakankamai suinteresuotumo gaunamu atlygiu, kitomis skatinimo priemonėmis, darbuotojas atskleis, perduos MS institucijai savo žinias (tiek sudarančias išradimą, tiek ir kitas žinias). Kiekviena institucija turi būti pasitvirtinus savo vidaus taisykles, informuojančias darbuotojus apie pareigas, terminus IN perdavimui, taip pat informuoti darbuotojus apie atlygio už perduotą IN dydžius ir apskaičiavimo galimybes. Darbuotojas privalo kiek įmanoma anksčiau žinoti, kokios atlyginimo galimybės jo laukia MS institucijoje – tai jį sulaikytų nuo nelegalių sutarčių su verslo atstovais dėl know – how perdavimo sudarinėjimo.

Problema – nėra mokslininkų žinių apskaitymo, įvertinimo, atlyginimo tvarkos

LR Patentų įstatymas numato, kad darbdavys, gavęs tarnybinio išradimo patentą, privalo mokėti išradėjui autorinį atlyginimą. Šio atlyginimo dydis priklauso nuo išradimo ekonominės vertės ir kitos naudos, kurią darbdavys gali gauti panaudojęs šį išradimą. Autorinio atlyginimo ir mokėjimo sąlygos nustatomos darbdavio ir išradėjo pasirašomoje autorinio atlyginimo sutartyje, kuri sudaroma ne vėliau kaip per pusę metų nuo patento išdavimo arba per metus nuo išradimo naudojimo pradžios, jeigu išradimas pradėtas naudoti iki patento išdavimo. Jeigu darbdavys nevykdo autorinio atlyginimo mokėjimo sutarties reikalavimų arba tokia sutartis nurodytais terminais nesudaroma, išradėjas turi teisę kreiptis į teismą, kad būtų pripažintas tarnybinio išradimo patento savininku. Autorinis atlyginimas nemokamas, jeigu darbuotojo darbo sutartyje yra numatytas išradimų kūrimas ir už tai jam buvo arba yra mokamas sutartas padidintas atlyginimas. Jeigu tarp šalių nėra susitarimo, atlyginimo dydį nustato teismas. Darbdavio ir darbuotojo teisės ir pareigos, susijusios su tarnybiniais išradimais, išskyrus autorinio atlyginimo mokėjimą, pasibaigia patentui netekus galios arba po metų nuo darbo santykių nutraukimo. Panašios nuostatos numatytos ir LR Dizaino įstatymo 13 str., kituose IN reglamentuojančiuose teisės aktuose.

Darbuotojui dažnai nėra aišku, kokia yra jo išradimo ekonominė vertė, taip pat ir tai, kaip su juo MS institucija ir/ar jos verslo partneris dalinsis pelną už IN komercializavimą. Nesant konkrečių IN įvertinimo, pelno pasidalijimo kriterijų, mokslininkui sunku pagrįsti savo reikalavimus teisme tuo atveju, jei jo netenkintų autorinio atlyginimo dydis.

Problema – studentų, vizituojančių mokslininkų, doktorantų teisės

Studentų teisės Lietuvos teisės aktuose nėra aptariamoms. Galima daryti išvadą, kad, studentams pagal analogiją gali būti taikomas taikomas LR Patentų įstatymo 7 straipnis ir traktuojama, kad *teisė į patentą priklauso (...) darbdaviui, jeigu išradimas yra tarnybinis. (...) tarnybinis išradimas – tai išradimas, sukurtas (...) esant konkrečiam pavedimui, projektavimo, konstravimo, mokslinio tyrimo arba technologijų kūrimo metu; (...) naudojantis sukaupta įmonės, įstaigos ar organizacijos patirtimi arba jos technologijomis ir įrengimais.* Tačiau šią nuostatą galima interpretuoti ir kitaip, jei siesime doktorantų teises su darbo teisiniais santykiais.

b) Užsienio šalių patirtis

Analizuojant užsienio šalių praktiką tarnybinių išradimų klausimu matyti, kad net ir esant bendrai tendencijai, kad pavieniai tyrėjai netenka nuosavybės teisių į tarnybinius išradimus, tarnybinių išradimų įstatymų nuostatos įvairiose šalyse skiriasi, nuostatos nėra harmonizuotos Europos lygiu.⁷⁷

Vienintelė taisyklė, bendra beveik visoms Studijoje nagrinėjamos valstybėms yra tai, atsisakoma vadinamųjų „profesorių privilegijų“, o MS institucijoms suteikiamos teisės į tarnybinius MS institucijų darbuotojų išradimus.⁷⁸ Bendra Europos pozicija teigia, kad sėkminga technologijų perdavimo veikla reikalauja institucinės intelektinės nuosavybės kontrolės.⁷⁹ Ši tendencija siekia skatinti institucijas kaupti intelektinės nuosavybės teises ir taip tapti patraukliomis verslo partneriams, kartu toliau atliekant mokslinius tyrimus bei plėtojant jų rezultatus.⁸⁰ Tokią poziciją patvirtino ir devynių pagrindinių Jungtinės Karalystės universitetų apklausa, kur buvo patvirtinta, jog 42 procentai akademikų pasisako už tai, kad universitetas, bet ne akademikai turėtų būti intelektinės nuosavybės teisių savininkais.⁸¹ Tokias nuostatas patvirtina ir Komisijos rekomendacija, kuri teigia, kad MS institucijos turėtų susikurti IN portfelius, susisteminti turimą IN, apskaityti ją, įsteigti bendro patentų naudojimo konsorciumus, į kuriuos būtų įtraukta ir kitų MS institucijų IN – taip būtų galima sukurti reikiamą „kritinę masę“, kuri domintų verslo atstovus, palengvintų bendrą IN naudojimą, sumažintų trečiųjų šalių išlaidas.⁸²

Kalbant apie tarnybinių išradimų teisinio reglamentavimo įvairovę, paminėtina, kad kartais ši sritis reglamentuojama patentų teisės nuostatomis (Didžiojoje Britanijoje taikomas Patentų įstatymas angl. „UK Patents Act“), darbo teisės nuostatomis (Vokietijoje taikomas Tarnybinių išradimų įstatymas, (vok. „Arbeitnehmererfindungsgesetz“), intelektinės nuosavybės teisės nuostatomis (JAV taikomas Byh – Dole įstatymas), specialiaisiais teisės aktais (Suomijoje taikomas Įstatymas dėl teisių į išradimus, atliktus aukštojo mokslo institucijose).

Danijos Išradimų, sukurtų valstybinėse tyrimų įstaigose, įstatymas reglamentuoja išradimus, kuriuos sukūrė valstybinį ar apskričių finansavimą gaunančių institucijų (universitetų, mokslo institutų, ligoninių) darbuotojai. Teisė į darbuotojo sukurtą išradimą priklauso darbdaviui, išskyrus išimtinius atvejus (7 skyrius). Jei išradimas sukurtas tik dalinai darbo toje institucijoje metu, darbdaviui teisė į išradimą automatiškai nepriklauso, bet jis gali turėti teisę į išradimą. Jei išradimas sukurtas bendradarbiaujant su kitomis institucijomis, jos turi susitarti, kam priklausys teisė į išradimą. MS institucija gali atsisakyti teisės į išradimą, jei pastarasis sukurtas pilnai arba dalinai finansuojant kitoms šalims, kurių veiklos nereglamentuoja šis įstatymas. Darbuotojas apie sukurtą išradimą turi nedelsdamas raštu informuoti darbdavį ir nepublikuoti bei nedisponuoti išradimu, kol nebus gautas raštiškas darbdavio atsakymas bei prireikus iki 2 mėnesių po atsakymo gavimo. Institucijai paliekama teisė nustatyti pranešimo formą, darbuotojui privalu suteikti visą institucijai reikalingą informaciją apie išradimą. Per du mėnesius nuo pranešimo apie sukurtą išradimą gavimo, institucija atlieka išradimo komercinio pritaikomumo vertinimą

⁷⁷ Cornish W. R., E.I.P.R. 13. P.13 – 19.

⁷⁸ Weyand, J; Haase H. GRUR 2007. P. 28 – 39 (28).

⁷⁹ Habeck M. „Humboldt University beefs up technology transfer.“ Bio News Published online: 13 November 2003; Webster A., Packer K. P. 99; OECD Report „Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.“ 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

⁸⁰ OECD Report „Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.“ 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

⁸¹ Webster A., Packer K. P. 99.

⁸² Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

bei nusprendžia, kas bus teisių į išradimą turėtojas, ir kartu su išradėju sutaria, kaip išradimas galėtų būti pritaikomas. Išradimo komercializavimo atveju šaliai, kuri nėra teisių turėtoja, priklauso pinigine kompensacija. Įstatyme numatoma, kad institucija gali parengti kompensacijos apskaičiavimo tvarką, kurią turi patvirtinti Mokslinių tyrimų ir informacinių technologijų ministras.

Vokietijoje mokslo darbuotojų teisės reglamentuojamos Tarnybinių išradimų įstatymo 42 str., kuris neseniai buvo pakeistas, atsisakant „profesorių privilegijos“, mokslininkams suteikusios teises į jų sukurtus išradimus. Po įstatymo pakeitimo privilegijos nebegalioja šiems mokslo ir studijų institucijų darbuotojams: profesoriams, lektoriams, moksliniams asistentams.⁸³ Žinant Lietuvoje galiojančią praktiką leisti MS institucijų darbuotojams perleisti savo know – how verslui, patiems ją komercializuoti, galima paminėti kai kurią senosios Vokietijoje galiojusios tvarkos kritikų argumentaciją už institucinę IN valdymo iniciatyvą. Senosios taisyklės buvo kritikuojamos, nes leido profesoriams gauti asmeninę naudą naudojantis viešai finansuojamų MS institucijų laboratorijomis, kita bei „pasiumti sau“ naudą iš viešai finansuojamų mokslinių tyrimų atlikimo. Vokietijos universitetai nebuvo suinteresuoti saugoti ir kaupti kritinės IN masės.⁸⁴ Teigiama, kad leisti pavieniams profesoriams patentuoti išradimus nebuvo naudinga ir dėl to, kad pavieniai mokslininkai nepatrauklūs verslui kaip partneriai, neturi pakankamai pinigų mokėti patento mokesčius, kartais neturi jokio intereso komercializuoti išradimo rezultatus apskritai.⁸⁵ Galima paminėti, kad Berlyno Humboldt universitetas buvo pirmasis, pasinaudojęs naująja tvarka ir formalizavęs savo IN apsaugos politiką – susikūręs vidines technologijų perdavimo taisykles, pelno pasidalinimo ir spin – off’ų kūrimo nuostatas.⁸⁶ Remiantis naujuoju Tarnybinių išradimų įstatymo § 4 II str., saugotinus mokslinių tyrimų rezultatus galima priskirti MS institucijai tais atvejais, kai išradimas patenka į „tarnybinių išradimų“ kategoriją arba yra atliekamas remiantis pareigybinėse instrukcijose numatytų kasdienių darbinių pareigų rėmuose.⁸⁷ Problemų kilti gali tais atvejais, kai išradimas atliekamas antraeilių pareigų atlikimo atvejais, kartu dirbant, kooperuojantis su nuolatos institucijoje dirbančiais tyrėjais, taip pat tais atvejais, kai pagrindinis tokių tyrimų finansavimas gaunamas iš pramonės įmonių.⁸⁸ Remiantis Tarnybinių išradimų § 4 II Nr. 1, 2 str., „tarnybiniai išradimai“ yra tie, kurie yra privalomos tarnyboje veiklos rezultatas. Taip pat kai jie atliekami remiantis MS institucijų patirtimi, infrastruktūra, yra nuolatos institucijoje atliekamų tyrimų dalis. Privačiai atliekami, nesusiję su darbinėmis pareigomis išradimai, remiantis to paties įstatymo § 4 III, §18, 19 III str., yra „laisvi išradimai“ ir vienintelė pareiga tyrėjui yra suteikti institucijai teisę į išradimu saugomą informaciją, bet ne nuosavybės teisę į išradimą. Ginčytina, ar § 42 išradimų įstatymo straipsnis taikomas tik MS institucijų finansuojamiems tyrimams, ar taip pat ir tyrimams, finansuojamiems iš trečiųjų asmenų šaltinių (pav., pramonės įmonių), kaip tai yra apibrėžta Gairinio aukštųjų mokyklų įstatymo § 25 str.⁸⁹ Dažniausiai manoma, kad tokie trečiųjų asmenų finansuojami tyrimų rezultatai gali būti pripažinti tarnybiniais išradimais tada, kai jie atliekami kaip tarnybinių pareigų vykdymas, naudojantis institucijos žmogiškaisiais resursais, įranga, kita infrastruktūra. Tais atvejais, kai išradimas yra pašalinės veiklos rezultatas, jis nepriskirtinas MS institucijai, tačiau teisės į jį gali būti perleidžiamos susitarus dėl papildomo honoraro.⁹⁰ Darbuotojas privalo nedelsiant informuoti darbdavį apie išradimą. MS institucijos turi teisę pareikšti teises į išradimą per keturių mėnesių laikotarpį nuo tokio informacijos apie sukurtą technologiją dienos. Toks teisių pareiškimas reiškia, kad MS institucija perima visas nuosavybės į IN teises. Su

⁸³ Falck A., Schmalz C. GRUR 2004. P. 469 – 475 (472).

⁸⁴ Weyand, J; Haase H. GRUR 2007. P. 2839 (29).

⁸⁵ Post S., Kuschka M. GRUR 2003. P. 494 – 497 (494); Bartenbach K., Volz F. – E. GRUR 2002, P. 743 – 758. (744).

⁸⁶ Žiūrėta adresu: <http://forschung.hu-berlin.de/transfer/>

⁸⁷ Falck A., Schmalz C. GRUR 2004. P. 469 – 475 (469).

⁸⁸ Bartenbach K., Volz F. – E. GRUR 2002, P. 743 – 758. (743).

⁸⁹ Post S., Kuschka M. GRUR 2003. P. 494 – 497 (494); Leuze D. GRUR 2005. S. 27 – 33. (28); Bartenbach K., Volz F. – E. GRUR 2002, P. 743 – 758. (743).

⁹⁰ Bartenbach K., Volz F. GRUR 2002, P. 743 – 758. (743).

kompiuteriais susijusių išradimų atžvilgiu galioja autorių teisės nuostatos, kurios numato, kad tokie išradimai automatiškai priklauso darbdaviui, jei kitaip nesusitarta. Tokiu atveju, atskiras įspėjimas apie teisių perėmimą institucijos naudai, nėra būtinas. Tuo atveju, jei IN institucija atsisako savo teisės į išradimą, nuosavybės teisės į jį lieka išradėjui. „Laisvieji išradimai“, sukurti kaip pašalinė veikla, priklauso darbuotojui.

Kompensacijos išradėjui, skirtos už tarnybinių išradimų atlikimą klausimas įvairiose šalyse sprendžiamas skirtingai, tačiau dažniausiai sprendžiamas sutartimis tarp šalių – išradėjo(u), jo institucijos, privataus finansuotojo. Tik keletas valstybių turi nustačiusios griežtas atlyginimo už tarnybinius išradimus taisykles. Vokietija būtų vienas iš pavyzdžių, kur tokios taisyklės egzistuoja. Iš karto po pranešimo darbdaviui apie tyrimo rezultatus, galinčius sudaryti išradimą, tyrėjas turi teisę į atitinkamą kompensaciją.⁹¹ Pripažįstama, kad tokia teisė į teisingą atlyginimą išlieka viena iš pagrindinių iniciatyvų, likusių tyrėjams po „profesorių privilegijos panaikinimo“, toliau plėtoti išradybinę veiklą.⁹² Tarnybinių išradimų § 42 str. nustato pagrindines atlyginimo proporcijas bei mokėjimo taisykles. To paties įstatymo § 9 (2) str. specializuoja proporcijų dydį, teigdamas, kad jis priklauso nuo ekonominės išradimo panaudojimo galimybės, darbuotojo pareigų institucijoje, taip pat kitų institucijos darbuotojų ištraukimo į tyrimus, kurių rezultatai yra išradimo informacija. Jei daugiau nei vienas tyrėjas dalyvavo sukuriant išradimą, kiekvieno atlyginimo dydis, anot Tarnybinių išradimų įstatymo §12 (2) str., apskaičiuojamas atskirai.

Mokėjimo trukdžiai, neskaidrus atlyginimo dydžio apskaičiavimas, neteisingas paskirstymas tarp išradimo bendraautorių yra ne vieninteliai ginčų tarp darbuotojų bei darbdavių objektai.⁹³ Šiai problemai spręsti Vokietijoje priimtos Atlyginimo už išradimus, atliktus privačioje tarnyboje, gairės, kurios neturi privalomos galios, tačiau manoma, kad gairėse pateikiamos detalios atlyginimo apskaičiavimo formulės padėtų sąžiningai atlyginti išradėjui.⁹⁴ Yra nuomonių, kad tokias gairės geriau pakeisti kolektyvinėmis sutartimis, taip pat leidžiant darbuotojui derėtis su darbdaviu individualiai. Tokia praktika egzistuoja Jungtinėje Karalystėje bei JAV. Diskusijose dėl Danijos Išradimų, sukurtų valstybinėse tyrimų įstaigose, įstatymo, vėliau ir pačiame įstatyme numatyta, kad pajamas už išradimus reikia dalinti į tris lygias dalis – išradėjui, padaliniiui ir institucijai. Kai kurie universitetai daro kai kurias išimtis iš šios taisyklės: Kopenhagos universitete išradėjui skiriama 40% nuo pirmojo milijono Danijos kronų, Olborgo universitete – 100 % nuo pirmųjų 75 000 kronų.⁹⁵

Jungtinės Karalystės Patentų įstatymas teigia, kad kompensacija yra susitarimo tarp darbuotojo ir darbdavio reikalas ir ji turi būti išmokama, jei darbdavio pelnas, gaunamas už komercializuotą išradimą, yra „nenumatyta didelis“.⁹⁶ Jungtinės Karalystės Patentų įstatymo 38 (1) str. numato, teisių į IN pasidalinimo taisykles – tarnybiniai išradimai priklauso darbdaviui. Įstatymo 40 (1) str. numato kompensacijos mokėjimo taisykles. Įtvirtinama, kad darbuotojams priklauso teisinga kompensacija už išradimus, kurie pasirodė besą „akivaizdžiai naudingi“ jų darbdaviui. Ši naudingumą privalo įrodyti darbuotojas tuo atveju, kai mano, kad už išradimo perleidimą darbuotojui negavo teisingos kompensacijos. Tas pats įstatymas pateikia reikalavimą, kad darbuotojas turi gauti teisingą atlygį už savo išradimą (angl. „fair share“) ir pateikia visą eilę kriterijų, kuriais remiantis galima nustatyti teisingą kompensacijos dydį. Kalbant apie autorių teises ir kompiuterių programinę įrangą, galioja taisyklė, kad kūrėjas yra pirmasis autorių teisių turėtojas. Tačiau jei kurti kompiuterines programas yra viena iš darbinių funkcijų (kompiuterinė programa sukurta darbo metu), jos savininkas yra darbdavys.

⁹¹ Weyand, J; Haase H. GRUR 2007,P.28 – 38 (35).

⁹² Weyand, J; Haase H. GRUR 2007,P.28 – 38 (35).

⁹³ Staudt E., Bock, J., Mühlemeyer, P., Kriegsmann, B. zfbf, (1992). Vol. 44, No. 2, P. 111 – 130.

⁹⁴ Bundesanzeiger No. 156 of 18.08.1959, Annex. Taisyklės pakeistos Rugsėjo 1 d., 1983, Bundesanzeiger 1983, p. 9994.

⁹⁵ Išradimų, sukurtų valstybinėse tyrimų įstaigose, įstatymas Nr. 347, 02/06/1999. Žiūrėta adresu: <http://www.juraportal.dk>

⁹⁶ Leptien, C. P.45 – 49.

JAV mokslininkai apskritai neturi įstatyme įtvirtintos teisės prašyti kompensacijos už išradimą. Visi šie klausimai reguliuojami sutartimi, nes iš esmės nėra draudžiama susitarti dėl išradimo medžiagos perdavimo darbdavio nuosavybės sąlygų, taip pat ir kompensacijos už tai. Ši situacija dažnai kritikuojama, nes tais atvejais, kai minėtos sutartys tarp tyrėjo ir jo institucijos nėra sudaromos, tyrėjas įgauna teisę “siūlyti ir perduoti” savo išradimą kitoms mokslo ir studijų institucijoms, taip pat ir privatiems asmenims.⁹⁷ Tokia įstatymais nereglamentuojama situacija taip pat leidžia tyrėjui “pabėgti” su išradimo informacija iki tol, kol ji pasiekė kokią apčiuopiamą formą.⁹⁸

Studentų IN nuosavybės klausimas paprastai sprendžiamas studentų naudai. Danijoje galioja nuostatos, kad doktorantūroje studijuojantis asmuo yra prilyginamas darbuotojui ir privalo savo išradimą perleisti MS institucijai. Tuo tarpu studentas turi teisę į savo IN. Suomijoje studentams taip pat suteikiama teisė turėti savo sukurtą IN, išskyrus tuos atvejus, kuomet studentas veikia kaip MTEP asistentas arba dėsto universitete. Vokietijoje bei Didžiojoje Britanijoje studentai vienareikšmiškai turi teises į savo kūrinius.⁹⁹

WIPO rekomendacija siūlo suteikti studentams visas teises į jų sukurtą IN, išskyrus tuos atvejus, kai:

- Studentas gavo finansinę pagalbą iš MS institucijos (atlyginimą, stipendiją, grantą, kt.);
- Studentas savo moksliniam tyrmui iš esmės naudojo MS institucijos išteklius;
- MTEP buvo finansuojama verslo lėšomis, pagal paslaugų teikimo sutartį, yra reguliuojama kita sutartimi, sudaryta su verslo įmone (medžiagų perdavimo, konfidencialumo), taikoma kiti teisiniai įsipareigojimai IN nuosavybės atžvilgiu.¹⁰⁰

WIPO taip pat rekomenduoja MS institucijoms nustatyti taisykles dėl tarnybinio išradimo atskleidimo tvarkos. Ši tvarka turėtų atsispindėti MS institucijos paruoštose išradimo atskleidimo formose, kurias administruotų technologijų perdavimo biuras. Šioje formoje būtina nurodyti: išradimo pavadinimą, išradėjų vardus, išradimo aprašymą, išradimą finansavusį asmenį, sukūrimo datą, datą, kuomet išradimas panaudotas praktiškai, publikacijų data (jei planuojama).¹⁰¹

c) Pasiūlymai

Komisijos rekomendacija numato, kad turi būti nustatytos aiškios taisyklės, skirtoms MS darbuotojams bei studentams, kuriose numatyta, kaip, kada atskleisti naują informaciją, galinčią turėti komercinės vertės, taip pat numatyta, kam ir kokiais pagrindais priklauso MTEP rezultatai, kaip sprendžiami konfliktai, kilę dėl IN, kokie MS institucijų bei jų darbuotojų įsipareigojimai trečiosioms šalims.

Dar daugiau, turi būti numatytos skatinimo priemonės, leidžiančios identifikuoti, nustatyti IN, skatinti ja naudotis, apsaugoti, siekiant ekonominės bei socialinės naudos MS institucijai. Čia galima taikyti „viešo naudojimo“, „atvirų inovacijų“ kt. strategijas (priklausomai nuo MS institucijos politikos). Skatinimo priemonės turi leisti užtikrinti, jog MS institucijos darbuotojai

⁹⁷ Leptien, C. P.45 – 49.

⁹⁸ Merges, R.P. Harvard Journal of Law & Technology 1999, Vol. 13, No. 1, P. 53.

⁹⁹ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 205 – 206

¹⁰⁰ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 13

¹⁰¹ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 15.

bus suinteresuoti aktyviai dalyvauti įgyvendinant IN politiką. Tai nebūtinai finansinės priemonės, tačiau ir karjeros skatinimo, vertinimo, kt.¹⁰²

Komisijos rekomendacija griežtai pasisako dėl darbuotojų skatinimo: būtina formuoti ir viešinti naujų aukštųjų technologijų įmonių (spin – off'u) kūrimo politiką, pagal kuria MS institucijų darbuotojams leidžiama ir jie skatinami prireikus dalyvauti kuriant naujas spin – off įmones, sukuriančias pagrindus ilgalaikiams tokių įmonių santykiams su MS institucija.

Komisijos rekomendacija taip pat liepia pasirūpinti švietimo klausimais: įgyvendinti darbuotojų bei studentų mokymus, kurie leistų didinti informuotumą apie IN, žinių perdavimą, ugdyti reikiamus įgūdžius, užtikrinti tinkamą IN valdymą. Dokumente pabrėžiama, kad turi būti numatytos skatinimo priemonės, leidžiančios identifikuoti, nustatyti IN, skatinti ja naudotis, apsaugoti, siekiant ekonominės bei socialinės naudos MS institucijai.¹⁰³

Komisijos rekomendacija pasisako ir naudos pasidalijimo klausimu: būtina nustatyti aiškius finansinės naudos pasidalijimo tarp MS institucijos padalinio, išradėjų principus. Turi būti nustatytos aiškios taisyklės, skirtoms MS darbuotojams bei studentams, kuriose numatyta, kaip, kada atskleisti naują informaciją, galinčią turėti komercinės vertės, taip pat numatyta, kam ir kokiais pagrindais priklauso MTEP rezultatai, kaip sprendžiami konfliktai, kilę dėl IN, kokie MS institucijų bei jų darbuotojų įsipareigojimai trečiosioms šalims.¹⁰⁴

1. Dėl pranešimo apie išradimus tvarkos

Siūlytina laikyti tinkamu Įstatymo projekto 15 str. teisinį reglamentavimą. Įstatymo projekto 15 str. numato: Turtines teises į literatūros, mokslo ar meno kūrinius, taip pat pramoninės nuosavybės objektus, sukurtus valstybinės aukštosios mokyklos darbuotojams atliekant darbo funkcijas (mokslines užduotis), valstybinės aukštosios mokyklos įgyvendina teisės aktų nustatyta tvarka. Apie valstybinėje aukštojoje mokykloje sukurtus intelektualinės veiklos rezultatus valstybinės aukštosios mokyklos darbuotojai privalo pranešti valstybinei aukštajai mokyklai. Turtines teises į literatūros, mokslo ar meno kūrinius, taip pat pramoninės nuosavybės objektus, sukurtus valstybinės aukštosios mokyklos darbuotojams atliekant darbo funkcijas (mokslines užduotis), valstybinės aukštosios mokyklos įgyvendina teisės aktų nustatyta tvarka.

Siūlytina straipsnio 2 d. 2 punkto nuostatą papildyti po žodžio „pranešti“ įterpiant „nedelsiant“.

Siūlytina Įstatymo projekto 15 str. nuostatas detalizuoti poįstatyminiu aktu priimant pavyzdines MS institucijos vidaus taisykles, skirtas visiems klausimams reguliuoti.

Siūlytina įstatymais įpareigoti MS institucijas patvirtinti vidaus taisykles, skirtas MS darbuotojams bei studentams informuoti. Taisyklėse būtų išsamiai detalizuojama kaip, kada atskleisti naują informaciją, galinčią turėti komercinės vertės, taip pat numatyta, kam ir kokiais pagrindais priklauso MTEP rezultatai, kaip sprendžiami konfliktai, kilę dėl IN, kokie MS institucijų bei jų darbuotojų įsipareigojimai trečiosioms šalims.

¹⁰² Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

¹⁰³ Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

¹⁰⁴ Commission Recommendation on the management of intellectual property in knowledge transfer activities and Code of Practice for universities and other public research organisations, adopted on 10 April 2008. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/ip_recommendation_en.pdf

2. Dėl kompensavimo už išradimus dydžio

Siūlytina laikyti tinkamu Įstatymo projekto 15 str. teisinį reglamentavimą. Įstatymo projektas numato, kad (...) ne mažiau kaip 1/3 pajamų, gautų už intelektinės veiklos rezultatų, sukurtų valstybinės aukštosios mokyklos darbuotojams atliekant darbo funkcijas (mokslines užduotis), komercinį panaudojimą turi būti skiriama autoriui (bendraautoriams), jeigu sutartyje nenumatyta kitaip.

3. Dėl publikavimo

Siūlytina Įstatymo projekto 15 str. po 2 d. 2 punkto įterpti nuostatą: „Aukštosios mokyklos darbuotojai privalo susilaikyti nuo savo sukurtų mokslinės veiklos rezultatų publikavimo iki tol, kol aukštoji mokykla apsispręs dėl intelektinės veiklos rezultatų perėmimo savo žinion.

4. Dėl kompensavimo už išradimų perdavimą MS institucijai tvarkos

Siūlytina įtvirtinti senesniame projekte galiojusią nuostatą, (15 str. 4 d.) kuri teigė, kad valstybinės aukštosios mokyklos nustato tvarką, pagal kurią paskirstomos pajamos, gautos už IN veiklos rezultatų, sukurtų valstybinės aukštosios mokyklos darbuotojams atliekant darbo funkcijas (mokslines užduotis), komercinį panaudojimą.

Siūlytina poįstatyminiais teisės aktais pateikti pavyzdinę išradimų įvertinimo kompensacijos apskaičiavimo ir kompensavimo už išradimų perleidimą MS institucijai tvarką.

Siūlytina įstatymu įpareigoti MS institucijas pavyzdinės tvarkos pagrindu parengti patvirtinti konkrečioje institucijoje taikomas išradimų įvertinimo kompensacijos apskaičiavimo ir kompensavimo už išradimų perleidimą MS institucijai tvarkos taisykles.

5. Dėl pranešimo apie išradimą formos patvirtinimo

Siūlytina straipsnį papildyti nuostata „Institucija įsipareigoja nustatyti pranešimo apie išradimą ir/arba informacijos, galimai turinčios komercinės vertės, sukūrimą, formą“. MS institucijos privalo nustatyti taisykles dėl tarnybinio išradimo atskleidimo tvarkos. Ši tvarka turi atsispindėti MS institucijos paruoštoje išradimo atskleidimo formoje. Tokias formas administruotų technologijų perdavimo biuras. Formoje būtina nurodyti: išradimo pavadinimą, išradėjų vardus, išradimo aprašymą, išradimą finansavusį asmenį, sukūrimo datą, datą, kuomet išradimas panaudotas praktiškai, publikacijų data (jei planuojama).

6. Dėl konfliktų sprendimo tvarkos patvirtinimo

Siūlytina papildyti Įstatymo projekto 15 str. reglamentavimą nuostata: „Valstybinės aukštosios mokyklos nustato tvarką, pagal kurią sprendžiami konfliktai, vyksta derybos dėl atlyginimo už intelektinės nuosavybės komercinį panaudojimą, dydžio“.

Siūlytina, kad visus aukščiau minėtus klausimus institucija spręstu per technologijų perdavimo biurą, įsteigtą kaip vidinį MS institucijos padalinį (šališkumo tikimybė) ar kaip kelių institucijų darinį (kurio dalininkais galėtų būti ir valstybės valdžios institucijos, NVO, kt.). Suderinti nuostatas su LR Patentų įstatymo 7 str.

7. Dėl išradimų, neatitinkančių patentabilumo kriterijų

Siūlytina nustatyti, kokią IN mokslininkas privalo perleisti MS institucijai, nurodant, kad mokslininkas išsipareigoja perleisti visas žinias, sudarančias išradimo turinį, taip pat potencialiai galinčias sudaryti išradimo turinį. Šią nuostatą būtina suderinti su MS institucijos turta reglamentuojančiomis nuostatomis.

Siūlytina, kad MS institucijos įsteigtų „idėjų bankus“, administruojamus technologijų perdavimo biuro. Darbuotojai galėtų talpinti savo mokslinės veiklos rezultatus, kurie neatitinka patentabilumo kriterijų, taip pat kurių neperėmė MS institucija. Technologijų perdavimo biuras padėtų tokių technologijų pardavimui surasti partnerių, taip pat padėtų surasti partnerių tolimesniam technologijos vystymui.

8. Dėl mokslininkų informavimo, mokymo, skatinimo

Siūlytina teisės aktuose įtvirtinti MS institucijų pareigą įgyvendinti darbuotojų bei studentų mokymus, kurie leistų didinti informuotumą apie IN, žinių perdavimą, ugdyti reikiamus įgūdžius, užtikrinti tinkamą IN valdymą.

Poįstatyminiais aktais siūlytina įtvirtinti įvairius darbuotojų skatinimo mechanizmus (priedai, kompensacijos, galimybė gauti spin – off akcijų) įtvirtinti institucijos bei konkrečių MTEP tyrimų finansavimo priklausomybę nuo publikacijų patentų, licencijų skaičiaus, taip pat finansavimo sutartyse su institucija numatant privalomą publikavimo ir/arba (priklausomai nuo sąlygų) patentavimo pasižadėjimą, licencijavimo sąlygas.

2.1.4. Bendra nuosavybė

a) Lietuvos teisinis reglamentavimas

Būtina atskirti bendraautorystės ir bendros nuosavybės į IN teises. Dauguma MTEP veiklų yra komandinio darbo rezultatai.¹⁰⁵ Tais atvejais, kai IN sukuria keli tyrėjai, dirbantys keliuose darbovietėse (pvz. MS institucijoje ir verslo įmonėje) – jie bus išradimo bendraatoriai, o jų darbdaviai – išradimo bendraturčiai.¹⁰⁶ Taip gali atsitikti tuomet, kai pramonės įmonės ir mokslo ir studijų institucijos tyrėjai dirba kartu ir sukuria tam tikrus vertus apsaugoti rezultatus. Nors turtinės teisės į tarnybinius išradimus – savininko teisės į patentą pereina darbdaviams, autoriams lieka neturtinės teisės į išradimus (autorystės teisės). Taip pat teisės reikalauti kompensacijos už išradimo perleidimą. Dėl šių teisių pasiskirstymo taip pat gali kilti ginčų. Analogiškai, tuomet kiltų ginčų tarp bendraturčių ir dėl savininko į turtines teises dalies. LR Patentų įstatymo 7 str. teigiama, kad išradimo bendraatoriai turi lygias teises į patentą, jeigu jie nėra susitarę kitaip.

LR Patentų įstatymo 7 str. nustato, kad jeigu išradimas sukurtas įmonėje, įstaigoje, organizacijoje, atliekančioje mokslinio tyrimo, projektavimo, konstravimo ir kitus kūrybinio pobūdžio darbus pagal sutartį su užsakovu, kuris finansuoja atitinkamą darbą, teisė į išradimo patentą nustatoma šia sutartimi. Tam, kad nekiltų ginčų dėl patento nuosavybės, teisė į patentą turi būti iš anksto aptarta MTEP veiklą reguliuojančioje sutartyje. Gali būti susitariama, kad tiek MS institucija, tiek ir verslo atstovai bus patento bendraturčiai, o jų darbuotojai – bendraautoriai. Galima taip pat susitarti, ir dėl nuosavybės teisės į IN dalies.

¹⁰⁵ Falck A., Schmalz C. GRUR 2004. P. 469 – 475 (472).

¹⁰⁶ European Commission. Expert group report “Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm.

b) Užsienio šalių patirtis

Bendratūrė ir bendraautorių problema yra įdomiai sprendžiama Jungtinėje Karalystėje, kur įstatyminis tokios nuosavybės teisės reguliavimas įtvirtintas 7 ir 8, 37 Patentų įstatymo (1977) poskyriuose.¹⁰⁷ 36 (1) poskyrio dalis numato, kad kiekvienas patento bendraturtis turi teisę į lygią patento dalį.¹⁰⁸ Teismų praktika detalizuoja tokio reglamentavimo išimtis, kurios teigia, apie turimą nuosavybės teisės dalį galima spręsti pagal individualios kontribucijos dydį, kokybę, būdą.¹⁰⁹ Kaip kad buvo nustatyta bylose Henry Brothers (Magherafelt) Ltd v The Ministry of Defence¹¹⁰, taip pat ir Markem Corp v Zipher Ltd,¹¹¹ Cyprotex Discovery Ltd v University of Sheffield¹¹², pirmiausia būtina identifikuoti pagrindinę išradimo idėją (angl. “inventive concept”), vėliau nustatyti, kas ją sukūrė. Būten šie žmonės turėtų būti laikomi išradėjais, tačiau ne tie, kurie padėjo išradimo idėją išvystyti. Kiekvieno išradėjo prisidėjimas prie išradimo idėjos formavimo suteikia jam teises į šio išradimo nuosavybę.¹¹³

Vokietijos teisės nuostatose dėl išradimo bendraautorių yra įtvirtintos § 5 I 2 Tarnybinių išradimų bei § 6 (2) Patentų įstatymų str.¹¹⁴ Galioja nuostatata, kad bendraautoriumi gali būti pripažintas tas, kas prisidėjo prie išradimo „kūrybiniu būdu“.¹¹⁵ Problemų kartais kyla dėl aukščiau minėtos negatyviosios publikavimo teisės įgyvendinimo, nes kai kurie iš išradimo bendraautorių gali norėti išradimo medžiagą atskleisti visuomenei, tuo tarpu kiti – laikyti slapta, kaip kad tai leidžia Tarnybinių išradimų įstatymo § 42 str. Kartais argumentuojama, kad tokiais atvejais šio įstatymo § 42 neturi būti taikomas, nes jis regulioja santykius tik tarp tyrėjo ir jo darbdavio. Tam, kad spręsti klausimus, kilusius tarp darbuotojų (privačios įmonės arba MS institucijos) turi būti taikomi § 741, 744, 747 Vokietijos civilinio kodekso straipsniai.¹¹⁶

WIPO gairėse šiuo klausimu teigiama, kad tais atvejais, kai MS institucija yra išradimo bendraautorius su kitų institucijų darbuotojais ar verslo įmonėmis, ir kai pelnas yra dalijamas tarp bendraautorių, patentai yra paprastai bendrai valdomi visų dalyvaujančių institucijų, o teisės naudoti išradimą bei pajamų paskirstymo tvarka aptariama dar prieš konfidencialųjį atskleidimą, bet iki pateikiant patentinę paraišką.¹¹⁷

c) Siūlymai

1. Dėl bendraautorių

Siūlytina laikyti tinkama LR Patentų įstatymo 7 str. nuostatą teigiančią, kad išradimo bendraatoriai turi lygias teises į patentą, jeigu jie nėra susitarę kitaip. Alternatyviai siūlytina teisės aktuose nustatyti, kad gali būti pripažintas tas, kas prisidėjo prie išradimo „kūrybiniu būdu.“

¹⁰⁷ Hull J. EIPR 2007, 29(1), 6 – 14

¹⁰⁸ Cornish W.R. (ed.) Materials . P. 115 – 123 (117).

¹⁰⁹ Marchese D. E.I.P.R. 1999, 21(7), 364 – 369.

¹¹⁰ Hull J. EIPR 2007, 29(1), 6 – 14; UK case law: Henry Brothers (Magherafelt) Ltd v The Ministry of Defence [1997] R.P.C. 693. Applied in Collag Corp v Merck Inc [2003] F.S.R. 216

¹¹¹ Hull J. EIPR 2007, 29(1), 6 – 14; UK case law: Markem Corp v Zipher Ltd [2005] EWCA Civ 267.

¹¹² UK case law: Cyprotex Discovery Ltd v University of Sheffield [2004] R.P.C. 43.

¹¹³ Hull J. EIPR 2007, 29(1), 6 – 14.

¹¹⁴ Vokietijos Patentų įstatymas (Patentgesetz).

¹¹⁵ Leuze D. GRUR 2005. S. 27 – 33. (32).

¹¹⁶ Vokietijos civilinis kodeksas (Bürgerliches Gesetzbuch); Bartenbach K., Volz F. – E. GRUR 2002, P. 743 – 758. (752 – 752).

¹¹⁷ WIPO Guidelines p. 12

2.2. Kiti MS institucijų bendradarbiavimo su verslu teisinio reglamentavimo bei sutartinio reguliavimo aspektai. Pareiga užtikrinti MS institucijų teises.

MS institucijoms saugant, komercializuojant IN, bendradarbiaujant su verslu gali kilti kolizija tarp MS institucijos vykdomos viešosios žinių kūrimo ir sklaidos misijos ir MS institucijos komercinių ketinimų. Kultūrinė praraja tarp universiteto ir verslo egzistuoja dėl skirtingų veiklos tikslų. Verslo kultūra yra pagrįsta pelno didinimu, informacijos slaptumu ir konkurencinio pranašumo siekimu. Tai kontrastuoja su universitetinėmis tradicijomis.¹¹⁸ Skirtumai atsispindi taip pat ir priežastyse, dėl kurių moksliniai tyrimai yra atliekami.¹¹⁹ Kuo giliau MS institucija „neria“ į privačią sferą, bendradarbiaudama su verslo įmonėmis, tuo mažiau užsiima savo tiesioginės viešosios misijos vykdymu, pažeidžia savo tikruosius tikslus – įvairiapusės MTEP veiklos vykdymą, žinių skleidimą per mokymą bei mokslinių tyrimų rezultatų publikavimą.¹²⁰ Kyla klausimas, ar MS institucijos turėtų apsaugoti ir komercializuoti IN? Pagrindinės problemos, susijusios su MS institucijų misija bei veiklos viešumu, mokslinių tyrimų laisve yra MTEP veiklos rezultatų publikavimas, išradimų patentavimas, pakankamas fundamentinių tyrimų užtikrinimas institucijoje, darbuotojo laisvė laisvai pasirinkti MTEP kryptis. Tam, kad tinkamai detalizuoti mokslinių tyrimų laisvės klausimą, būti nagrinėti publikavimo laisvės problemą, nes šie klausimai yra neatsiejamai susiję.¹²¹

Visas šias problemas galima išspręsti tinkamai reglamentuojant MS institucijų veiklos laisvės ribas, taip pat valstybės ar institucinės IN valdymo politikos dokumentuose sutartyse numatant privalomas MTEP sutarčių nuostatas, leisiančias apsaugoti MS institucijų teises iš dalies nelygiavertiškuose santykiuose su verslu, užtikrinti socialinę IN nešamą naudą.

Studijoje nagrinėtų užsienio valstybių praktika rodo, kad MS institucijos dažniausiai turi teisę turėti IN nuosavybės teise bei gali būti yra laisvos perleisti IN, nepriklausomai nuo to, kas finansavo MTEP, kurios metu IN buvo sukurta.¹²² Tačiau tokiam perleidimui, siekiant apsaugoti viešąjį interesą, gauti socialinę naudą, yra taikoma specialieji reikalavimai, kuriuos šios bet kokios bendradarbiavimo su verslu, IN komercializavimo sutartys turėtų atitikti. Šie reikalavimai gali būti nustatyti valstybės teisės aktais, pateikiami MS institucijų institucinės IN valdymo politikos dokumentuose.

Problema - Mokslinių tyrimų laisvė, fundamentinių tyrimų vaidmuo bei sutartiniai įsipareigojimai

Įstatymuose privaloma įtvirtinti saugiklius, leidžiančius išvengti MS institucijų veiklos „nukomercializavimo.“ MS institucijų bendradarbiavimas su verslo įmonėmis kartu kuriant IN gali pažeisti mokslinių tyrimų laisvės principą. LR Konstitucijos 40 str. ir LR Aukštojo mokslo įstatymo 9 str. aukštosioms mokykloms numatyta autonomijos teisė apima akademinę laisvę, kurios dalimi yra laisvė pasirinkti MTEP kryptis. Tuo atveju, jei ieškodama papildomo finansavimo MS institucija imsis MTEP, kurių akademinė vertė abejotina, tačiau tokia MTEP veikla skirta verslo poreikiams tenkinti, galima manyti, kad akademinė tyrimų laisvė bus pažeista.¹²³ Šios laisvės neteks ir MS institucijos darbuotojai, priversti vykdyti užsakomuosius ar kitokius verslui reikalingus tyrimus. Pastebima, kad sutartimis įsipareigojama atlikti dažniausiai

¹¹⁸ Hull J. EIPR 2007, 29(1), 6 – 14.

¹¹⁹ WIPO. Research and Innovation issues in University – Industry Relations. Background Information Document, prepared by the SMEs Division WIPO. Žiūrėta: www.wipo.int/sme/en/documents/pdf/fp6.pdf P2-6.

¹²⁰ Tsekouras, G., Papaioannou, T. Innovation Policies to Promote a More Active use of Intellectual Property Rights. (...).

¹²¹ Leutze D. GRUR P. 27 – 33 (28); Bartenbach K., Volz F.E., GRUR 2002 P. 743 – 758 (750).

¹²² OCED tyrimas p. 208

¹²³ Laikytina, kad laisvė pasirinkti MTEP kryptis turėtų būti taikoma ir kalbant apie valstybės mokslinių tyrimų įstaigoms. LR Mokslo ir studijų įstatymo 6 str. numato, kad valstybės mokslinių tyrimų įstaigos be kita ki (...) puoselėja akademinės bendruomenės tradicijas.

taikomojo pobūdžio mokslinius tyrimus, tuo tarpu nukenčia fundamentiniai tyrimai.¹²⁴ Literatūroje analizuojant šį klausimą pripažinta, kad toks pramonės įmonių interesų tenkinimas jau sumažino fundamentinių tyrimų kiekį JAV universitetuose.¹²⁵

Iš LR Konstitucijos 40 str. ir LR Aukštojo mokslo įstatymo 9 str. įtvirtinama aukštosios mokyklos akademinės laisvė. Tas pats straipsnis numato, kad aukštųjų mokyklų dėstytojai, mokslo darbuotojai, administracijos ir kiti darbuotojai ir studentai turi žodžio, studijų, mokslinių tyrimų, meninės veiklos laisvę ir ją naudojami nepažeisdami kitų asmenų teisių, įstatymų, kitų teisės aktų bei aukštosios mokyklos statuto.

LR Aukštojo mokslo įstatymo 36 str. 3 d. numato, kad (...) *universitetuose atliekamų mokslinių tyrimų kryptis ir mastą, tematiką bei terminus nustato patys universitetai, atsižvelgdami į valstybės reikmes, tyrimų svarbą krašto švietimui, kultūrai ir ūkiui, tarptautinio mokslinio bendradarbiavimo programas, taip pat į mokslo darbuotojų kvalifikaciją bei universiteto turimus finansinius išteklius. Valstybinių universitetų tyrimų kryptys bei terminai nurodomi universiteto plėtros perspektyviniame plane. Pagal tikslines programas vykdoma taikomoji mokslinė veikla ir su ja susiję taikomieji moksliniai tyrimai yra finansuojami iš valstybės biudžeto, taip pat iš užsakovų lėšų.*

Užsienio šalyse MTEP laisvė yra saugoma, tačiau ieškoma progų, kaip ją suderinti su bendradarbiavimo su verslu skatinimu. Vienas iš Vokietijoje vykusių aukštąjį mokslą ir mokslinius tyrimus reglamentuojančio Gairinio aukštųjų mokyklų įstatymo reformos tikslų buvo sustiprinti bei padidinti mokslo ir studijų bendradarbiavimą suteikiant mokslo bei tyrimų institucijoms nuosavybės teises į išradimus, atliktus jų darbuotojų, tačiau ir suteikiant teisinius rėmus tokių bendradarbiavimo sutarčių rengimui.¹²⁶ MS institucijos Vokietijoje yra laisvos ne tik prisiimti sutartinius įsipareigojimus, bet ir apibrėžti savo tyrimų kryptis, mokslinių tyrimų veiklos pobūdį. Individualūs tyrėjai tuo tarpu privalo paklusti instrukcijoms ir veikti pagal mokslo ar tyrimų įstaigų prisiimtus įsipareigojimus. Tai seka iš šio įstatymo § 43 str., numatančio mokslo darbuotojų pareigas, taip pat ir iš § 25 str., nurodančio, kad dalyvavimas bendruose projektuose su trečiaisiais asmenimis, šiuo atveju verslu, įeina į mokslininkų tiesiogines pareigas. Teisinėje literatūroje buvo keliamą problema, kad toks reglamentavimas tiesiogiai įtakoja kiekvieno tyrėjo laisvės, konkrečiai – fundamentinę mokslo ir tyrimų laisvės koncepciją įtvirtintą 5 III Vokietijos Federacijos Konstitucijos straipsnyje.¹²⁷ Esminė tokios akademinės laisvės nuostata yra ta, kad akademinis diskursas būtų laisvas nuo kontrolės ar vadovavimo, spaudimo iš vidinių ar išorinių šaltinių.¹²⁸ Ši akademinės laisvės teisė taikoma ne tik pavieniams tyrėjams, tačiau ir visoms mokslo bei studijų institucijoms. Tapdamos partneriais pramonės įmonėms, jos gali pažeisti savo viešąsias misijas, akademinės pareigas skleisti mokslą, būti nepriklausomiems.¹²⁹ Vokietijoje pasigirdo nuomonės, kad institucijai sudarius atitinkamus susitarimus su verslo atstovais dėl bendrų MTEP projektų, o tyrėją įstatymais įpareigojus tiesiogiai ištraukti į sutartinius santykius universiteto nustatytus mokslinius tyrimus ir pildyti pastarųjų sutarčių nuostatas, nes tai sudaro dalį jo pagal darbo sutartis reikalaujamų atlikti funkcijų, gali būti pažeidžiama akademinės laisvės garantija. Šiai problemai spręsti pasiūlyta keletas išeičių. Pirma, siekiant nepažeisti mokslininkų teisių, mokslininkams suteikiama teisės savo noru nepublikuoti savo MTEP veiklos medžiagos. Pagal Gairinio aukštųjų mokyklų § 42 (1 – 3) str. nuostatas, tyrėjai turi pozityvią bei negatyvią publikavimo teises. Net jei viena jų suvaržyta, tyrėjas gali pasinaudoti negatyviaja publikavimo teise – nepublikuoti savo mokslinių

¹²⁴ Loughlan. P. E.I.P.R. 1996, 18(6), 345 – 351; Leutze D. GRUR P. 27 – 33 (27).

¹²⁵ Rahm P., Bozeman B. Public Administration Review, November/December 1988, Vol. 48, No. 6, P. 969 – 978; Loughlan. P. E.I.P.R. 1996, 18(6), 345 – 351.

¹²⁶ Bartenbach K., Volz F.E., GRUR 2002 P. 743 – 758 (744, 758), Falck A., Schmaltz C. GRUR 2004 P. 469 – 475 (469).

¹²⁷ Gairinis Aukštųjų mokyklų įstatymas (Hochschulrahmgesetz (HRG)).

¹²⁸ Vokietijos Federacijos Konstitucija (Grundgesetz); Beier, F.K. Strauss J., GRUR 1977. P. 282 – 287.

¹²⁹ Loughlan. P. E.I.P.R. 1996, 18(6), 345 – 31; Leutze D. GRUR P. 27 – 33 (28).

tyrimų domenų.¹³⁰ Antra, mokslininkui suteikiamos išradimo autorystės teisės.¹³¹ Literatūroje taip pat kartais teigiama, kad Konstitucijos 5 III str., garantuojantis mokslo ir tyrimų laisvę, nėra pažeidžiamas, nes iš tyrėjo neatimama autorystės teisė, o išradimo komercializacija neįeina į akademinės laisvės suteikiamų teisių sąrašą.¹³² Taip pat kartais argumentuojama, kad pagrindinis MS institucijų ir verslo partnerysčių tikslas – technologijų perdavimas ir į praktinį pritaikymą orientuoti moksliniai tyrimai yra tiek svarbūs, kad būtina stengtis sudaryti visas galimybes juos teisiškai saugoti ir komercializuoti.¹³³ Pripažįstama, kad būtina sukurti sistemą, apsaugančią mokslinių tyrimų akademinę vertę. Gairinio aukštųjų mokyklų § 25 str. nuostata, teigia, kad: “(...) tuo tikslu, kad institucijos kitų funkcijų įgyvendinimas, kitų asmenų teisės ir pareigos nebūtų pažeidžiamos (...) mokslinių tyrimų rezultatai turi būti per protingą laiko tarpą publikuojami.” Tarnybinių išradimų įstatymo (toliau – išradimų įstatymas) § 4 III str. numato, kad mokslinių tyrimų rezultatų rezultatai būtų atviri visuomenei.¹³⁴

Problema – išradimų patentavimas – kliūtis publikavimui?

Išradimų patentavimas, kuris suteikia teises išimtinai naudoti technologinius sprendimus komerciniais tikslais, siekiant didinti pelną, tradiciškai yra gan svetima bendrai MS institucijų tradicijai, kuriuos esminis aspektas yra žinių skleidimas.¹³⁵ Išradimų patentavimas reikalauja išradimą laikyti slaptai, iki bus įvykdyti tam tikri patentų įstatymuose nurodyti procedūriniai veiksmai. Fundamentinė problema yra tai, kad daugumoje šalių IN režimai reikalauja beveik absoliutaus išradimo naujumo lygio – taigi ir absoliutaus slaptumo apie išradimo techninius duomenis. Tai viena iš esminių apsaugos sąlygų ir pagal § 3 (1) Vokietijos patentų įstatymo str. Tokios pat taisyklės galioja kitų šalių įstatymuose, taip pat ir Europos patentų konvencijoje.¹³⁶ Mokslinių tyrimų rezultatų publikavimas akademinuose leidiniuose gali būti suprantamas kaip pagrindinė rizika gauti patentą už „universitetinius“ išradimus.¹³⁷ Tokiai rizikai sumažinti buvo manoma net įpareigoti akademinis žurnalus susilaikyti apie duomenų apie išradimą skelbimą, kol nėra suėjęs reikalaujamas dviejų mėnesių terminas, leidžiantis mokslo ir tyrimų įstaigai apsispręsti dėl mokslinių tyrimų rezultatų apsaugos bei komercializavimo galimybių, taip apsaugant pastarųjų teises.¹³⁸ MS institucijų veiklos misija lemia tai, kad MS institucijų veiklos rezultatai turėtų kuo greičiau pasiekti visuomenę, generuoti socialinę naudą. Vadinasi, patentavimas yra tiesiogiai susijęs su publikavimo problema. Verslo įmonės savo ruožtu nebus suinteresuotos bendradarbiauti su MS institucijomis, jei tokio bendradarbiavimo rezultatai bus atviri visuomenei.

Iš LR Konstitucijos 40 str. ir LR Aukštojo mokslo įstatymo 9 str. numatytos aukštosios mokyklos akademinės laisvės seka tai, kad yra leidžiama aukštajai mokyklai laisvai spręsti dėl MTEP rezultatų publikavimo. Iš to paties straipsnio seka tai, kad aukštųjų mokyklų dėstytojai, mokslo darbuotojai, administracijos ir kiti darbuotojai ir studentai turi žodžio, studijų, mokslinių tyrimų, meninės veiklos laisvę.

LR Patentų įstatymo 8 str. numatyta, kad (...) *darbuotojas, sukūręs tarnybinių išradimą, privalo nedelsdamas apie tai raštu pranešti darbdaviui. Iki patentinės paraiškos padavimo darbdavys ir darbuotojas negali atskleisti išradimo esmės.* Vadinasi, nors tyrėjui bei MS institucijai yra garantuojama publikavimo laisvė, tačiau tyrėją riboja LR Patentų įstatymo 8 str. numatyta

¹³⁰ Bartenbach K., Volz F.E., GRUR 2002 P. 743 – 758 (744 – 745);

¹³¹ Leutze D. GRUR P. 27 – 33 (31).

¹³² Bartenbach K., Volz F.E., GRUR 2002 P. 743 – 758 (744 – 745, 747).

¹³³ Bartenbach K., Volz F.E., GRUR 2002 P. 743 – 758 (744).

¹³⁴ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (31); Falck A., Schmaltz C. GRUR 2004 P. 469 – 475 (470).

¹³⁵ WIPO. Research and Innovation issues in University – Industry Relations. Background Information Document, prepared by the SMEs Division WIPO. Žiūrėta: www.wipo.int/sme/en/documents/pdf/fp6.pdf P. 2-6.

¹³⁶ Falck A., Schmaltz C. GRUR 2004 P. 469 – 475 (470).

¹³⁷ Loughlan. P. E.I.P.R. 1996, 18(6), 345 – 351.

¹³⁸ Rubin H., Bukofzer., Helms S. 59 International Journal of Law and Information Technology (11 Int'l J.L. & Info. Tech.).

pareiga tam tikrą laiką susilaikyti nuo publikavimo. Institucijos veiklą riboja patentinės apsaugos gavimo procedūros arba susitarimai su verslu, kuriuose numatoma MS institucijos pareiga kuri laiką neskelbti MTEP rezultatų, iki patentinė paraiška bus paduota (kartais, jei perleidžiama know – how, kurios verslas neketina patentuoti, susitariama laikyti rezultatus konfidencialiais visą laiką).

Vokietijoje teisė laisvai publikuoti mokslinių tyrimų rezultatus yra įtvirtinta Konstitucijos 5 III str. kaip garantuota mokslinių tyrimų laisvė konkrečiai kiekvienam tyrėjui.¹³⁹ Vokietijos Gairinio aukštųjų mokyklų įstatymo § 25 II 2 str., taip pat kaip ir Vokietijos Tarnybinių išradimų įstatymo § 4 III str. numato, kad mokslinių tyrimų rezultatų rezultatai privalo būti atviri visuomenei.¹⁴⁰ Sekant naujai po reformos suformuluotu Tarnybinių išradimų įstatymo § 42 str., jei išradėjas nusprendžia atskleisti savo išradimą visuomenei, jis pirmiausia turi apie savo išradimą pranešti darbdaviui ir 2 mėnesių laiko tarpą laukti, kol darbdavys nuspręs, ką jis ketina daryti su išradimu. Detaliau šį procesą reglamentuoja Tarnybinių išradimų įstatymo § 24 II ir § 13 str. Šis laiko tarpas skirtas tam, kad darbdavys apsispręstų, ar išradimas vertas patentavimo ir tolimesnio komercializavimo. Kartais argumentuojama, kad Tarnybinių išradimų įstatymo § 42 str. riboja tyrėjo teisę į mokslinių tyrimų rezultatų publikavimą, nes minėti du mėnesiai, leidžiantys darbuotojui spręsti apie tolimesnį išradimo likimą, pažeidžia Pagrindinio įstatymo 5 III str., nes jis pažeidžia tyrėjo teisę netrukdomai ir neribojamai laike paskelbti savo mokslinių tyrimų rezultatus.¹⁴¹ Universiteto tyrėjas praranda pirmumo teisę paskelbti rezultatus kiek įmanoma greičiau, kas yra labai svarbu moklo pasaulyje, nes publikacijos yra mokslinio patikimumo bei kokybiškos mokslinės veiklos matas. Kita tokio laukimo periodo pusė yra ta, kad visuomenė nėra kiek įmanoma greičiau informuojama apie naujausius mokslinių tyrimų rezultatus.¹⁴²

Egzistuoja keletas argumentų, leidžiančių spręsti publikavimo problemą bei patvirtinti patentavimo MS institucijose būtinumą. Kalbant apie individualų tyrėją – Vokietijoje jam paliekama tylėjimo teisė.¹⁴³ Tarnybinių išradimų įstatymo § 42 (1) str. suteikia tyrėjui pozityviąją publikacijos teisę (nuspręsti, kur ir kada publikuoti savo darbus), o § 42 (2) suteikia negatyviąją publikacijos teisę (nepublikuoti apskritai).¹⁴⁴ Bet kuriuo atveju, visuomet pabrėžiama tyrėjo laisva valia apsispręsti dėl publikavimo.¹⁴⁵ Tai, kad tyrėjas gali atsisakyti atskleisti išradimą yra tarsi kompromisas, pasiektas konflikte dėl tyrėjo teisės į publikavimą ir naujai suteiktos teisės mokslinių tyrimų organizacijoms publikuoti išradimus.¹⁴⁶ Manoma, kad šis kompromisas būtinas tam, kad skatinti MS institucijų – verslo bendradarbiavimą. Taip pat argumentuojama aiškinama, kad Vokietijos Konstitucijos 33 str. nurodo, jog darbdavio interesų pažeisti negalima.¹⁴⁷ Raportuodamas apie potencialiai saugotinus bei komercializuotinus mokslinių tyrimų rezultatus, darbuotojas parodo reikiamą lojalumo laipsnį bei atlieka savo pareigas.¹⁴⁸

Dar viena išeitis spręsti publikavimo problemą numatyta JAV. Kaip jau buvo minėta aukščiau, absoliučioje daugumoje pasaulio šalių būtina išlaikyti išradimą sudarančią informaciją slapta, nes kitaip ji nebeatitiks patentabilumo kriterijų. Tačiau remiantis JAV kodekso (angl. „United States Code“) 35 § 102(b) str., publikacija nebūtina iš anksto užtveria kelią publikuotos informacijos patentavimui. JAV tokiais atvejais taikomas įstatyme numatytas 12 mėnesių terminas, pradedamas skaičiuoti nuo tada, kai publikuojama išradimo medžaga. Šio termino eigoje

¹³⁹ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (27).

¹⁴⁰ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (31); Falck A., Schmaltz C. GRUR 2004 P. 469 – 475 (470).

¹⁴¹ Weyand, J; Haase H. GRUR 2007, P.28 – 39 (33).

¹⁴² WIPO. Research and Innovation issues in University – Industry Relations. Background Information Document, prepared by the SMEs Division WIPO. Žiūrėta: www.wipo.int/sme/en/documents/pdf/fp6.pdf P. 1 – 6.

¹⁴³ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (27).

¹⁴⁴ Post S., Kuschka M. GRUR 2003. P. 494 – 497 (495).

¹⁴⁵ Bartenbach K., Volz F.E., GRUR 2002 P. 743 – 758 (750).

¹⁴⁶ Falck A., Schmaltz C. GRUR 2004 P. 469 – 475 (470).

¹⁴⁷ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (28).

¹⁴⁸ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (28).

išradėjas (šiuo atveju – mokslo ir studijų institucija) gali kreiptis dėl patentinės apsaugos, nebijodamas, kad jau pažeidė naujumo reikalavimą.¹⁴⁹ Šis taip vadinamasis “galestingumo periodas” (angl. “grace period”) vaidina kritinę rolę suvienijant išradėjų bei darbdavių iniciatyvas – išradėjas gauna reikiamą visuomenės pripažinimą, o mokslo ir studijų institucija – laiko apsispręsti dėl mokslinių tyrimų rezultatus sudarančios informacijos komercinės sėkmės bei teisės apsaugoti bei toliau komercializuoti išradimą.¹⁵⁰ Vokietijos Federacijos ministerija mokymui bei moksliniams tyrimams pripažino, kad toks “galestingumo periodas” yra taip pat būtinas Vokietijos teisės sistemai.¹⁵¹ Ministerija taip pat pripažino, kad faktas, jog Europos teisės sistemos nepžįsta tokio išimtinio laiko tarpo taikymo, yra vietinis Europos trūkumas ir nepranašumas palyginus su JAV ir Japonija.¹⁵² Panašios nuomonės pasisakymų girdėti diskusijose, vykstančiose ir kitose Europos valstybėse, taip pat ES lygiu svarstant ES patento klausimus.¹⁵³

Alternatyva vadinamajam “galestingumo periodui” gali būti tam tikras trumpesnis įstatymuose numatytas arba suderėtas laiko tarpas, leidžiantis verslo partneriui mokslinių tyrimų rezultatuose greitai identifikuoti vertą apsaugos bei tolimesnio komercializavimo medžiagą bei pateikti paraišką jos apsaugai. Taip išradimo publikacija būtų sustabdoma, tačiau neilgam laiko tarpui, o pavyzdžiui, 60 dienų.¹⁵⁴

Jungtinėje Karalystėje galioja taisyklė, kad sudaromose MTEP sutartyse numatoma galimybė MS institucijai tam tikram laiko tarpui susilaikyti nuo MTEP rezultatų publikavimo tol kol bus pateiktos paraiškos apsaugoti komercinę vertę turinčius MTEP rezultatus IN teisėmis. Paprastai susitarimai su verslu turi nuostatų dėl publikacijų datos bei turinio, pavyzdžiui, kad mokslinių tyrimų rezultatai nebus publikuoti iki atitinkamos intelektinės nuosavybės teisės į juos bus registruotos.¹⁵⁵ Tačiau nors ir nėra publikuoti įpareigojančio teisės akto, tačiau paprastai publikavimas yra viena iš akademinų misijų, kaip vienas tikslų įtvirtinta MS institucijų departamentų, kt. nuostatose – akademinės publikacijos turi būti skatinamos. Tokiais atvejais Jungtinėje Karalystėje naudojami Lambert’o susitarimai gali būti pasiūlyti kaip išeitis susidariusiai situacijai reglamentuoti. Kiekvienas iš pavyzdinių, gairinių susitarimų turi nuostatas, leidžiančias universitetui publikuoti mokslinių tyrimų rezultatus, su sąlyga, kad pastarasis iš anksto įspės finansuojantį verslo atstovą apie ketinimą publikuoti ir šis galės pareikalauti nepublikuoti konfidencialios informacijos apie save arba sustabdyti publikavimo procedūrą tam tikram laiko tarpui (reikalingam patentinei apsaugai gauti).¹⁵⁶

Apibendrintai galima teigti, jog Danijoje, Suomijoje Vokietijoje ir Jungtinėje Karalystėje yra galimybė atidėti publikavimą siekiant apsaugoti išradimo patentabilumą. Suomijoje toks publikavimo užlaikymas įmanomas tuo atveju, jei MTEP dalinai finansuojama su verslu, dėl tokio uždelsimo būtina susitarti su visais tyrėjais. Vokietijoje, Danijoje publikavimo reikalauja įstatymai. Suomijoje agituojama už atviruosius mokslinius tyrimus (angl. „open research“) – viešųjų fondų lėšomis finansuojamos MTEP veiklos rezultatai paprastai yra publikuojami. Jungtinėje Karalystėje publikavimas nėra būtinas, tačiau sudaro MS institucijos ir mokslininko akademinės veiklos įvertinimo kriterijų.¹⁵⁷

¹⁴⁹ Section of the U.S. Patent Act (found in Title 35 of the United States Code) – 35 USC § 102(b).

¹⁵⁰ Falck A., Schmalz C. GRUR 2004, P. 469 – 475 (472).

¹⁵¹ 'Knowledge Creates Markets: Action Scheme of the German Government, March 2001' at 4.

¹⁵² 'Knowledge Creates Markets: Action Scheme of the German Government, March 2001' at 4.

¹⁵³ WIPO. Research and Innovation issues in University – Industry Relations. Background Information Document, prepared by the SMEs Division WIPO. Žiūrėta: www.wipo.int/sme/en/documents/pdf/fp6.pdf P. 2-6.

¹⁵⁴ Lynch J. Intellectual Property Newsletter 14. 2005. P. 305 – 307 (305).

¹⁵⁵ Weyand, J; Haase H. GRUR 2007, P.28 – 39 (34).

¹⁵⁶ Plaistowe R. E.I.P.R. 2005, 27(6). P. 121 – 123.

¹⁵⁷ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 211.

Problema – licencijų klausimo neapibrėžtumas

Kaip matyti, iš aukščiau atliktos Lietuvos MS institucijų turto valdymo, naudojimo, disponavimo turtu analizės, MS institucijoms leidžiama turėti papildomų lėšų iš IN, nors patys IN perleidimai ribojami. Daugiau teisės aktai beveik nenustato taisyklių, taikytinų įvairiems IN apsaugos bei komercializavimo aspektams MS institucijose reglamentuoti. Manytina, kad MS institucijoms galioja bendri teisės aktų reikalavimai, įtvirtinti LR CK, LR Patentų įstatyme, kituose teisės aktuose. Vadinas, teisės aktuose nėra įtvirtinta jokių saugiklių, leidžiančių užtikrinti komercializavimo teikiamą IN naudą visuomenei, tolimesnę MS institucijoje sukurtos technologijos likimą. Lietuvos MS institucijos gali licencijuoti IN be jokių apribojimų. Jos taip pat neprivalo užtikrinti, kad reikiama atvejais galės turėti neišimtinę licenciją sukurtai technologijai. Šių savarbių klausimų sprendimas bus toliau analizuojamas apžvelgiant užsienio šalių patirtį.

Jungtinėje Karalystėje MS institucijos yra laisvos perleisti IN, išduoti licencijas – gali išduoti išimtines, neišimtines licencijas, perleisti IN visiškai, dalinai. Suomijoje užsakomųjų tyrimų atveju IN teisių turėtojas gali perleisti ar licencijuoti nuosavybę kitoms šalims. Sąlygos bei kaina paprastai aptariamos iš anksto. Paprastai verslo partneriui suteikiamas pirmumas įsigyti IN teises. Jei pastarasis to nepageidauja, IN gali būti perleidžiama trečiai šaliai. Danijos MS institucijoms leidžiama perleisti IN teises, išduoti išimtines ar neišimtines licencijas. Teisų perleidimas neturi sukelti konkurencijos iškraipymo. Vokietijoje MS institucijoms yra leidžiama perleisti ar licencijuoti IN išimtinėmis bei neišimtinėmis sąlygomis. Svarbu tai, kad kiekviena sutartis, kuria perleidžiamos IN teisės kažkuriai vienai įmonei, turi būti neprieštarauti nesažiningos konkurencijos teisės taisyklėms, taip pat valstybės pagalbos taisyklėms. Tuo atveju, jei MTEP veiklai buvo gauta finansinė parama iš valstybės, gali tekti gauti jos leidimą prieš perleidžiant IN trečiosioms šalims.

Problema – MS institucijos teisė susigrąžinti perleistą IN, jei ji nekomercializuojama ar netinkamai naudojama, kiti atsakomybės klausimai

Kadangi MS institucijos įpareigos aktyviai įsitraukti į IN komercializavimą, sutartyse su verslo įmonėmis dažnai numatomos nuostatos, leidžiančios susigrąžinti perleistą IN atgal MS institucijai, jei verslo įmonei nepavyko jos komercializuoti. Tokia praktika numatyta Danijoje, Vokietijoje, Suomijoje.¹⁵⁸ Paprastai toks reikalavimas numatomas sutartyse dėl IN perleidimo, jose numatant laiko tarpą, per kurį komercializavimas turi įvykti.

Jungtinėje Karalystėje į sutarties su verslo partneriais sąlygas visuomet įtraukiama sąlyga, kad IN priklauso MS institucijai visais atvejais, kai IN, perleista ar licencijuota verslui, yra naudojama (komercializuojama) netinkamai. MS institucijos stengiasi atsiriboti nuo atsakomybės, kylančios už IN naudojimą. Paprastai sutartyse siekiama numatyti MS institucijos bei jų darbuotojų atsakomybės dėl bet kokių ieškinių, iškeltų jų atžvilgiu ir siejamų su verslo atstovų atliekamu IN komercializavimu, ribojimą. Stengiamasi, kad verslo partneris prisiimtų visas komercines rinkas, siejama su IN naudojimu.

Problema – IN perleidimo kainos nustatymas

Kadangi Jungtinėje Karalystėje MS institucijos yra laisvos perleisti IN, išduoti licencijas – gali išduoti išimtines, neišimtines licencijas, perleisti IN visiškai, dalinai, laikomasi taisyklės, kad kuo daugiau teisių į IN perleidžiama, tuo didesnis turi būti mokamas atlyginimas MS institucijai.

¹⁵⁸OECD Report "Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations." 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html P. 208.

Nors Jungtinėje Karalystėje MS institucijos (su tam tikromis išimtimis) yra prilyginamos labdaros organizacijomis ir iš jų nereikalaujama uždirbti pinigų, jos turi užsitikrinti, kad gaus sąžiningą rinkos kainą už perleistus ar licencijuojamus produktus, sukurtus panaudojant viešuosius pinigus. MS institucijos yra įpareigosos užtikrinti, kad jos gaus atitinkamą, pakankamą atlygį už IN, sukurtos institucijoje.

Suomijoje IN parduodama rinkos kaina. Užsakomųjų tyrimų atveju verslo padarytas indėlis įvertinamas nustatant galutinę IN pardavimo kainą.

Su tam tikrais apribojimais Danijos MS institucijos atlygį už intelektinę nuosavybę gali gauti įmonės akcijomis. Danijos MS institucijos įstatymu yra įpareigosos aktyviai siekti IN komercializavimo. IN, kurios sukūrimui pilnai arba dalinai buvo naudojamos valstybės lėšos, verslui perleidžiama rinkos kaina. Danijoje taikomas keletas metodų IN rinkos kainai nustatyti. Tačiau bet kuriuo atveju mokestis už IN perleidimą yra derybų objektas. Tais atvejais, kai intelektinė nuosavybė sukurta bendrame su verslu projekte, verslo įnašas gali būti vertinamas kaip įnašas ir išskaičiuojamas iš mokesčio už IN.

Problema – Apmokėjimas už IN perleidimą spin – off'ų akcijomis

Visose nagrinėtose šalyse MS institucijoms leidžiama gauti apmokėjimą už IN teisių perleidimą privačių kompanijų akcijomis (spin – off įmonių).¹⁵⁹

Problema – tolimesnio IN vystymo galimybė

Dažnai baiminamasi, kad patentavimo veikla gali ne tik kad stabdyti, vėlinti tokį žinių skleidimą, tačiau ir trukdyti kitiems tyrėjams vykdyti tyrimus, nes pastarieji bijos patekti į patento apsaugos sritį ir taip jį pažeisti.¹⁶⁰ Tuo pačiu pabrėžiama, kad technologijos turi būti apsaugotos nuo išankstinio atskleidimo (angl. „premature disclosure“).¹⁶¹ IN apsaugos schema, kur nuosavybė priklauso mokslo ir tyrimų įstaigos sutartiniams partneriams (verslo įmonėms), gali trukdyti MS institucijai publikuoti mokslinių tyrimų rezultatus, kurie pagal sutartį priklauso partneriui. Patentinė apsauga tokiu atveju trukdytų mokslinių tyrimų ar studijų įstaigai tęsti jau pradėtus tyrimus toje srityje.

LR Patentų įstatymo 26 str. įtvirtindamas patento savininko teises numato, kad patento savininkas neturi teisės trukdyti kitiems asmenims atlikti (...) *išvardytų veiksmų, jeigu jie atliekami eksperimentiniams arba mokslinių tyrimų tikslams ir tai netrukdo normaliai naudoti patentą ir nepagrįstai nepažeidžia teisėtų patento savininko interesų*. Vadinasi, net ir perleisus patentą verslo atstovams, MS institucija išlaiko teisę jo pagrindu toliau vykdyti MTEP, patento suteikiamos teisės galioja komercializacijai. Tokią nuostatą tiesiogiai įtvirtina Konvencijos Europos patentui bendrai rinkai (angl. Convention for the European patent for the common market) (niekada neįsigaliojusios) § 31 b) straipsnis¹⁶², taip pat ir § 11 (2) Vokietijos patentų įstatymo str. – teigiama, kad (...) *patento efektas nesiekia mokslinės technologinės plėtros*. Tačiau technologinė plėtra gali būti daroma tiek mokslo ir studijų institucijose, tiek ir verslo

¹⁵⁹ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html
P. 208.

¹⁶⁰ Loughlan P., 1995 6 AIPJ 5. P.2 – 7.

¹⁶¹ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 3.

¹⁶² Krieger A. GRUR Int 1987. P. 729, 730; Ullrich H. National, European and Community Patent Protection: Time for Reconsideration. (...). European University Institute, San Domenico di Fiesole, 2006. p. 16.

laboratorijose.¹⁶³ Tokie tolimesni darbai patento saugomos informacijos pagrindu galimi tik tuo atveju, jei jie atliekami technologinės plėtros tikslais – tolimesniam testavimui ir vystymui.¹⁶⁴

Problema – konfidencialumo reikalavimas ir interesų konfliktas

MS institucijos darbuotojai turi būti informuoti, kad viešas išradimo atskleidimas iki jo įvertinimo proceso ir patentinės paraiškos atskleidimo yra kliūtis patentabilumui ir gali tiesiogiai paveikti išradimo komercinę naudą. Užsienio valstybėse dažnai pasirašomos konfidencialaus atskleidimo sutartys, kurios leidžia šių sutarčių terminais vadovaujantis atskleisti išradimo informaciją trečiosioms šalims dar išradimo vertinimo procese ir nepakenkti išradimo patentabilumui.¹⁶⁵

Vokietijos Tarnybinių išradimų įstatymo 17 str. pripažįsta, kad (...) *siekiant pateisinti teisėtus verslo lūkesčius dėl pateiktos paraiškos konfidencialumo, darbdavys turi teisę pasirašyti su darbuotoju konfidencialumo sutartis*. Vokietijoje priimta susitarti dėl abipusio konfidencialumo sutarčių, kurios sudaromos siekiant apsaugoti kiekvienos šalies turimas žinias, gautas dar iki projekto pradžios, ir kurios patenka partnerio žinion dėl bendros MTEP veiklos. Kalbant apie tokios bendros veiklos rezultatus, konfidencialumo bei publikavimo klausimai yra aptariami pagrindinėje bendradarbiavimą reguliuojančioje sutartyje. Siekiama subalansuoti MS institucijos interesą publikuoti ir verslo įmonės interesą laikyti informaciją paslapyje (susilaikant nuo publikavimo tam tikram laikotarpiui, kt.). Tiek Danijoje, tiek Suomijoje, tiek Vokietijoje, tiek Jungtinėje Karalystėje konfidencialumo sutačių sudarymas yra įprastos praktikos pavyzdys.¹⁶⁶

Mokslininkų ar jų institucijų santykiai su privačiomis įstaigomis ar organizacijomis gali iššaukti tam tikrus interesų konfliktus žinant tai, kad mokslinių tyrimų rezultatai gali būti panaudoti siekiant finansinės naudos privačiai naudojant tyrimų rezultatus arba privačiai bendradarbiaujant su verslu juos komercializuojant.¹⁶⁷ Kad užkirsti atvejus galimiems interesų konfliktams tarp tiesioginių pareigų atlikimo ir asmeninės finansinės naudos, užsienio šalyse dažnai priimamos valstybinės reikšmės ar institucinės gairės (Vokietija) arba elgesio kodeksai, kaip buvo pasiūlyta Jungtinės Karalystės Lambert'o apžvalgoje.¹⁶⁸

Problema – įgaliojimai dalyvauti derybose dėl bendro dalyvavimo MTEP veikloje, bendradarbiavimo sutarčių pasirašyme, MS institucijos IN komercializavimo koordinavimas ir priežiūra. Technologijų perdavimo biuro vaidmuo.

Užsienio valstybių praktikos pavyzdžiai parodė, kad MS institucijos yra laisvos derėtis dėl bendradarbiavimo su verslu, IN perleidimo sutarčių. Dėl šių sutarčių deramasi centralizuotai MS institucijos, o ne individualių tyrėjų mastu.¹⁶⁹

Vokietijoje IN valdymo klausimai perduodami MS institucijoje ar išorėje įsteigtiems patentų ar technologijų perdavimo biurams. Privatūs institutai, tokie kaip Fraunhofer Society, taip pat Max

¹⁶³ Baier F.K., Straus J. Der Schutz wissenschaftlicher Forschungsergebnisse. (...)P. 64.

¹⁶⁴ Baier F.K., Straus J. Baier F.K., Straus J. Der Schutz wissenschaftlicher Forschungsergebnisse. (...)P. 64.

¹⁶⁵ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 17.

¹⁶⁶ OECD Report "Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations." 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.htmlNP. 211.

¹⁶⁷ Watkins W. H. Licensing Agreements for Technology Created Through University Research Programs. International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

¹⁶⁸ OECD Report "Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations." 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

P. 208.

¹⁶⁹ OECD Report "Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations." 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

P. 207

Planck Society yra įsteigę savo centrinį patentų ir technologijų perdavimo vienetą, atsakingą už visų institutų veiklą. Vokiečių universitetai yra įsisteigę patentų bei licencijavimo agentūras (vok. „Patent – und Verwertungsagenturen“), veikiančias kiekvienoje žemėje (vok. „Land“).

Jungtinėje Karalystėje MS institucija derasi dėl IN perleidimo ar licencijavimo su verslo atstovais. Dėl IN sutarčių derasi MS institucijos atstovai, bet ne individualūs mokslininkai. Dauguma MS institucijų Jungtinėje Karalystėje turi technologijų perdavimo biurus, kurių darbuotojai yra atsakingi institucijos vardu derėtis dėl bet kokių su IN susijusių sutarčių.¹⁷⁰

Suomijoje bei Danijoje dėl IN licencijavimo ar perleidimo deramasi su MS, ne su pavieniais išradėjais. MS institucijų vadovybė dėl IN sutarčių derėtis yra pavedusi patentų ar technologijų perdavimo tarnyboms.

Poreikį derėtis centralizuotai pabrėžia WIPO, kuri teigia, kad derybos dėl IN komercializavimo sutarčių reikalauja tam tikrų specializuotų įgūdžių, tam būtinas technologijų perdavimo centrų steigimas. Nors dažnai atsitinka taip, kad mokslininkai gali pirmi sutarti dėl tam tikrų tyrimų, su verslu, tačiau būtina, kad technologijų perdavimo specialistai perimtų ne tik derėjimosi su verslu našta, sutarčių sudarymo darbus, priežiūrą, tačiau ir patentų paieškas siekiant nustatyti, ar technologijos atitinka naujumo reikalavimus, IN apsaugos procedūras bei priežiūros procedūras, atliktų marketingavimo, komercinio technologijų potencialo įvertinimo, partnerių paieškos, licencijavimo veiklą, atstovautų MS instituciją tolimesniuose santykiuose su verslu.¹⁷¹ Technologijų perdavimo biurai taip pat turėtų atstovauti MS instituciją išmokant atlygį IN kūrėjams.

b) Siūlymai

1. Dėl MS institucijų laisvės MTEP veikloje

Europos Komisijos rekomendacija pabrėždama, kad pajamos iš žinių perdavimo neturėtų būti pagrindinis tikslas. Nustatydama bendrai ir pagal sutartis atliekamų mokslinių tyrimų principus, Komisijos rekomendacija aiškiai nurodo, kad bendrai ir pagal sutartis atliekamų mokslinių tyrimų taisyklės turi derėti su kiekvienos šalies misija. Jose reikėtų atsižvelgti į privačiojo finansavimo dydį, tyrimų tikslus, IN statusą, leisiantį tolimesnius akademinis ir bendrus tyrimus, neapsunkinti MTEP rezultatų sklaidos. Su IN susiję MTEP projekto klausimai turi būti kiek įmanoma anksčiau aptarti vadovybės lygmeniu. Tokie klausimai apima:

- projekte sukurtos IN (naujos žinios, angl. –foreground) teisių pasidalijimą;
- šalių iki projekto pradžios turėtų (pirminių žinių, angl. – background) IN žinių nustatymą;
- prieigos prie šių žinių ir naujų žinių projekto įgyvendinimo ir naudojimo tikslais teises bei pajamų pasidalijimą. Šalis turi būti tikra dėl prieigos teisių kuo ankstesniu MTEP projekto įgyvendinimo etapu, geriausia – dar prieš pradėdant jį įgyvendinti;
- esminių sutarčių su verslu sąlygų nustatymą: publikavimo laisvės, galimybės toliau vystyti technologijas, siekio IN saugoti savo vardu, išimtinių licenzijų gavimo taisyklės;
- skatinimą MS institucijas kaupti IN. Bendrame MTEP projekte sukurtos naujos žinios turėtų likti jas sukūrusios šalies nuosavybe, tačiau neatmestina galimybė paskirstyti nuosavybės teises į žinias ir kelioms šalims, pagal iš anksto pasirašytą sutartį. Šioje sutartyje privalomai turi būti atsižvelgta į kiekvienos šalies interesus, užduotis, finansinius ir kitus įnašus į projektą. Rekomenduojama, kad atliekant mokslinius tyrimus

¹⁷⁰ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

¹⁷¹ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 3.

pagal sutartį, MS institucijos sukurtos naujos žinios būtų privačiojo sektoriaus šalies nuosavybė, tačiau neturėtų poveikio pirminei nuosavybei į žinias.

Siūlytina sukurti sistemą, apsaugančią mokslinių tyrimų akademinę vertę. Būtina užtikrinti, kad MS institucija be bendrų su verslo įmonėmis MTEP projektų, atliktų pakankamai iš anksto suplanuotų MTEP veiklų, taip pat užtikrintų, jog bus atliekamas tam tikras fundamentinių tyrimų kiekis institucijoje.

2. Dėl publikavimo

Komisijos rekomendacijoje pripažįstama, kad privaloma išlaikyti balansą tarp atvirumo – nemokamo mokslinių tyrimų rezultatų skleidimo ir jų komercinio panaudojimo. Pastebima tendencija, kad linkstama link atviros mokslinių tyrimų rezultatų prieigos bei prieigos bei laisvo keitimosi informacija. Komisija taip pat pastebi, kad šis klausimas yra vis dar delikatus, ypač kai kurių pažangių mokslo sričių atveju – būtina suprasti, kad kai kurių naujų produktų ar procesų – tokių, kaip biotechnologijos, kia kurios „naujos medžiagos“ yra neįmanoma toliau plėtoti ir perleisti rinkai prieš tai neapsaugojus jų IN teisėmis, kas tam tikrą laiką reikalauja konfidencialumo. Apsaugos ir pateikimo rinkai kaštai yra tokie dideli, kad tuo atveju, jei nebus garantuotas teisių monopolis, suteikiamas IN, komercializacija taps nepatraukli, kas reikš, jog produktai, galimai teiksiantys naudą visuomenei, nebus panaudoti.

Komisijos rekomendacija geros praktikos kodekse yra pateikusi pageidavimą užtikrinti, jog MS institucijos įgyvendintų, kad viešosiomis lėšomis finansuojamais moksliniais tyrimais grindžiami recenzuoti mokslo leidiniai būtų prieinami laisvai. Tokie reikalavimai skirti viešosiomis lėšomis finansuojamiems MTEP ir turi būti įgyvendinami laikantis OECD Prieigos prie viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų duomenų principų ir gairių ir atsižvelgiant į komercinio naudojimo apribojimus. Komisijos rekomendacija nurodo valstybėms narėms skatinti plačiai skelbti MTEP rezultatus, tam pasitelkus viešinimo, sklaidos politiką, reikalui esant atidedant sklaidą, ir/ar susitarant su verslo atstovais dėl tokių atidėjimų terminų, siekiant gauti IN teisių apsaugą.

Siūlytina teisės aktuose įtvirtinti reikalavimą, kad mokslinių tyrimų rezultatų rezultatai turi būti atviri visuomenei. MS institucijų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose siūlytina įtvirtinti nuostatą, kad mokslinių tyrimų rezultatai turi būti per protingą laiko tarpą publikuojami.

Alternatyviai siūlytina numatyti, kad viešųjų fondų lėšomis finansuojamos MTEP veiklos rezultatai privalo būti publikuojami.

Siekiant apsaugoti MS institucijų teises publikuoti IN, sukurtą bendradarbiaujant su verslo įmonėmis, siūlytina įstatymuose ar bendradarbiavimo gairėse, kt., rekomendacinio pobūdžio dokumentuose numatyti trumpesnę laiko tarpą, leidžiantį verslo partneriui mokslinių tyrimų rezultatuose greitai identifikuoti vertą apsaugos bei tolimesnio komercializavimo medžiagą bei pateikti paraišką jos apsaugai. Taip išradimo publikacija galėtų būtų sustabdoma, tačiau neilgam laiko tarpui. Rekomenduotinas terminas, per kurį reikia apsispręsti dėl apsaugos ir publikavimo - 60 dienų. Toks 2 mėn. terminas, nustatytas Vokietijoje, yra pakankamas tam, kad suteiktų pakankamai laiko MS in stitucijai, jos verslo partneriui išsinagrinėti visas galimybes bei poreikius tyrimų rezultatus apsaugoti bei komercializuoti.¹⁷²

¹⁷² Beier F.K., Straus J. GRUR 1977. S. 282 – 287 (284).

Siūlytina teisės aktuose numatyti galimybę MS institucijai tam tikram laikui susilaikyti nuo MTEP rezultatų publikavimo (atidėti) tol kol bus pateiktos paraiškos apsaugoti komercinę vertę turinčius MTEP rezultatus IN teisėmis. Siūlytina numatyti rekomenduojamą terminą.

Siūlytina numatyti, kad publikavimas sudaro vieną iš MS institucijos ir mokslininko akademinės veiklos įvertinimo kriterijų

3. Dėl licencijavimo

Siūlytina valstybės IN valdymo politikos gairėse ar kituose rekomendacinio pobūdžio dokumentuose numatyti, kad IN institucija, perleisdama IN, turi pasilikti sau teisę į neišimtinę licenciją.

Siūlytina užtikrinti, kad MS institucijoms būtų leidžiama perleisti IN teises, išduoti išimtines ar neišimtines licencijas.

Siūlytina teisės aktuose įtvirtinti reikalavimą, kad teisių perleidimas neturi sukelti konkurencijos iškreipymo ar prieštarauti valstybės pagalbos taisyklėms.

4. Dėl teisių susigrąžinimo

Siūlytina teisės aktuose įtvirtinti galimybę MS institucijai susigrąžinti perleistą IN tuo atveju, kai jei verslo įmonei nepavyko jos komercializuoti, ji naudojama netinkamai.

5. Dėl atsakomybės ribojimo

Tais atvejais, kai IN perleidžiama verslui, siūlytina rekomenduoti į sutarties su verslo partneriais sąlygas visais atvejais įtraukti sąlygas, rekomenduojančias MS institucijoms atsiriboti nuo atsakomybės, kylančios už IN naudojimą. Sutartyse rekomenduojama numatyti MS institucijos bei jų darbuotojų atsakomybės dėl bet kokių ieškinių, iškeltų jų atžvilgiu ir siejamų su verslo atstovų atliekamu IN komercializavimu, ribojimą.

7. Dėl kainos

Siūlytina teisės aktuose įtvirtinti reikalavimą, kad MS institucijų vykdomų MTEP metu sukurta IN bus perleidžiama už sąžiningą rinkos kainą. Rekomenduojama teisės aktuose įtvirtinti, kad MS institucijos turi teisę gauti atlygį už intelektinę nuosavybę spin – off įmonės, įkurtos MS institucijoje sukurtą technologijų pagrindu, akcijomis.

8. Dėl konfidencialumo

Siūlytina teisės aktuose įtvirtinti, kad siekiant pateisinti teisėtus verslo lūkesčius dėl pateiktos paraiškos konfidencialumo, darbdavys turi teisę pasirašyti su darbuotoju konfidencialumo sutartis.

9. Dėl interesų konflikto

Siūlytina valstybės lygiu patvirtinti garbės kodeksą, taikoma MS institucijų darbuotojams. Rekomenduojama, kad kiekvienoje darbo sutartyje mokslininkams būtų nurodyta konfidencialumo pareiga.

10. Dėl Technologijų perdavimo biuro

Technologijų perdavimo biurų poreikį patvirtina Komisijos rekomendacija, skirta MS institucijoms:

- siekiant naudoti MTEP rezultatus, skatinti jų socialinį bei ekonominį poveikį, reikia apsvarstyti jų naudojimo mechanizmus (licenzijos, spin – off), taip pat galimus naudojimo partnerius ir išsirinkti priimtinausius;
- suteikti galimybę MS institucijai pačiai naudotis profesionaliomis žinių perdavimo paslaugomis (ne tik techninio pobūdžio darbuotojais, bet ir teisininkais, finansininkais, IN apsaugos ir gynimo klausimais galinčiais teikti specialistais);
- formuoti ir viešinti licenzijų išdavimo politiką, siekiant suderinti MS institucijos vidaus praktiką ir užtikrinti visų sandorių lygiavertiškumą.
- stebėti MS institucijai priklausančios IN teisių perdavimo ir išimtinų licenzijų teikimo tvarką, už naudojimo tikslais išduotas licenzijas numatant atitinkamą kompensaciją;
- stebėti ir reguliariai viešinti IN apsaugos bei žinių perdavimo veiklą ir laimėjimus, kad MTEP rezultatai ir su jais susijusios IN teisės būtų matomi verslo atstovams ir jie galėtų naudotis šiais rezultatais;
- turi būti steigiamas už ilgalaikės IN politikos bei strategijos propagavimą atsakingas ryšių centras.

Rekomenduojama institucijose įsteigti technologijų perdavimo biurus, atsakingus už IN reikalus: verslo partnerių paiešką, MS institucijos turimų žinių pristatymą rinkai, derybas su verslo partneriais, sutarčių su verslo partneriais parengimą bei administravimą, IN identifikavimą, sprendimų dėl apsaugos priėmimą, IN registraciją, IN įgyvendinimą ir gynimą, mokslininkų teisių gynimą, mokslininkų konsultavimą, mokymą, jų sukurtos IN apskaitą, kt. klausimus.

Siūlytina, kad toks technologijų perdavimo biuras būtų įkuriamas kaip MS institucijos vidaus struktūrinis padalinys.

Alternatyviai toks biuras gali būti įkurtas valstybės mastu, administruojamas atitinkamos valstybės valdžios institucijos.

Alternatyviai, rekomenduotina tokius biurus kurti MS institucijoms tarpinstituciniu lygiu, koncentruojant savo potencialą.

3. IN komercializavimo būdai bei sutartinis reguliavimas IN kūrimo bei technologijų perdavimo stadijose

a) IN kūrimo stadija

Egzistuoja įvairios MS institucijų įsitraukimo į bendradarbiavimą su verslo institucijomis struktūros, kurios varijuoja priklausomai nuo tikslų, įsitraukimo lygmens, pasiektų rezultatų. Šios struktūros apibrėžiamos bendradarbiavimą reguliuojančiose sutartyse ir yra stipriai įtakojamos valstybės ir MS institucijos IN valdymo politikos. Vokietijos universitetų patvirtintas pavyzdinis MTEP veiklai taikomų sutarčių rinkinys („Berlyno sutarčių“ rinkinys), naudojamas apibrėžti santykius tarp tyrėjo, mokslo ir studijų institucijos, verslo atstovų, siūlo tam tikrus bendradarbiavimo variantus.¹⁷³ Pastarasis rinkinys skirtas universitetams, tačiau galėtų būti taikytinas ir mokslinių tyrimų institucijoms. Vadovaujantis šiuo dokumentu, galima išskirti pagrindines bendradarbiavimo struktūras, paprastai sutinkamas įvairių valstybių MS institucijų veikloje: paslaugų/darbo sutartis, sutartinių mokslinių tyrimų sutartis, ir sutartis dėl bendradarbiavimo tarp universiteto bei pramonės.¹⁷⁴ Kai kurie autoriai taip pat išskiria technologinius alijansus, kaip bendradarbiavimo formą.¹⁷⁵

○ *Paslaugų/darbo sutartys*

Šio tipo sutartys pasirašomos tuo atveju, kuomet verslo atstovai kreipiasi į MS institucijas neturėdami konkrečiai suformuluoto tikslo. MS institucija neturi interesų interpretuoti tokių tyrimų rezultatų, jų publikuoti (šie rezultatai nebūtinai turės akademinę vertę). MS institucijai yra pilnai kompensuojami visi tokio tyrimo eigoje turėti kaštai, o tyrimo rezultatai perduodami partneriui, kuris turi visas teises naudoti mokslinių tyrimų rezultatus – kreiptis dėl patentų savo vardu, licenzijuoti, ir visa kita. MS institucija už tokį komercializavimą negauna jokios papildomos kompensacijos.¹⁷⁶ Ši bendradarbiavimo forma panaši į Jungtinėje Karalystėje naudojamus susitarimus, kurių objektas yra mokslinės konsultacijos.¹⁷⁷ Konsultacijos apima ekspertų patarimus arba analizės paslaugas, tačiau iš emės neapima mokslinių tyrimų atlikimo.¹⁷⁸

○ *Sutartiniai tyrimai*

Tokių tyrimų būdas bei tikslai yra iš anksto apibrėžti šalių. Partneriai iš verslo pusės turi poreikį gauti greitą rezultatą per apibrėžtą laiko tarpą. Mokslininkai interpretuoja duomenis ir pateikia rezultatus, už kuriuos MS institucijai pilnai kompensuojama. Tuo tarpu pabrėžtina, kad MS institucija nėra įpareigota pateikti patenkinamus rezultatus t.y. pasiekti tokį rezultatą, koks yra reikalingas užsakovui. MS institucija pasilieka teisę publikuoti duomenis. Visi tyrimų rezultatai priklauso partneriui iš verslo pusės, nepriklausomai nuo to, koks jo indėlis atliekant šiuos tyrimus.¹⁷⁹ Pirmoji patentinė paraiška dėl tyrimo rezultatų apsaugos gali būti užpildyta bet kurio iš partnerių vardu, tačiau abu turi būti nurodyti kaip pareiškėjai. Tai svarbu kai kuriems universitetams, nes kartais universitetai yra vertinami pagal tai, kiek patentinių paraiškų generavo jų atliekami moksliniai tyrimai (tokia vertinimo sistema dažnai taikoma Vokietijoje).¹⁸⁰ Žiūrint iš Jungtinės Karalystės perspektyvų, čia sutartiniais tyrimais laikoma tam tikra alijanso forma, kur MS institucija tik sprendžia konkrečią techninę problemą, bet neįtakoja bendros

¹⁷³ Goddar H. *Journal of Intellectual Property Rights*. Vol 10, September 2005, P. 389 – 393.

¹⁷⁴ Stellbrink A. "A new standard is developing in Germany for the cooperation between universities and industry." (...)

¹⁷⁵ European Commission. Expert group report "Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations". 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm.

¹⁷⁶ Stellbrink A. "A new standard is developing in Germany for the cooperation between universities and industry." (...)

¹⁷⁷ Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf.

¹⁷⁸ Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf.

¹⁷⁹ Rubin H. P. 343 – 345.(343). Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf

¹⁸⁰ Stellbrink A. "A new standard is developing in Germany for the cooperation between universities and industry." (...)

verslo atstovų vykdomo tyrimų projekto krypties, nėra įtraukta į kitas MTEP projekto kryptis.¹⁸¹ Šiuo atveju verslo atstovai moka MS institucijos atstovams už specifinės vykdomo projekto dalies atlikimą. Kompanijos dažnai naudoja šiuos tyrimus tam, kad atlikti specifinius, į rinką orientuotus darbus, taip pat testavimo darbus.¹⁸² Pagrindiniai tokių tyrimų aspektai yra konfidencialumo bei tolimesnio tyrimų rezultatų naudojimo sekantiems tokio pobūdžio tyrimams, kuriuos užsako konkuruojanti kompanija.¹⁸³

Žiūrint iš MS institucijos perspektyvos, sutartiniai tyrimai gali implikuoti tolimesnį MS institucijos dalyvavimą ilgalaikiuose bendrai kuriamuose MTEP projektuose. Šie tyrimai taip pat leidžia MS institucijai neatsilikti nuo naujausių žinių profesinėje praktikoje, taip pat gauti papildomų pajamų universitetui.¹⁸⁴ Žiūrint iš verslo įmonių perspektyvos, daugybei didelių kompanijų tai galimybė neapsunkinti savo mokslinių laboratorijų papildomais tyrimais. Tuo tarpu mažosioms verslo įmonėms, turinčios ribotas finansines galimybes pačioms steigti mokslinių tyrimų bei vystymo laboratorijas ir ten atlikti reikalingus tyrimus. Manoma, kad dauguma iš šių santykių gali būti laikomi savotiškais paslaugų, kuomet tiekėjas (nepriklausomas specialistas, universiteto fakultetas, mokslinių tyrimų institutas) suteikia paslaugą, už tai gaudamas piniginių ar kitokių, pav. įrengimų suteikimas ar kt., atlygį, o klientas prisiema riziką, kad rezultatai neturės komercinės vertės.¹⁸⁵

○ *Moksliniai tyrimai, atlikti bendradarbiaujant*

Mokslinių tyrimų tikslas, pasiektini rezultatai ir galimi jų taikymo būdai nėra detalie apibrėžti iš anksto, kuomet susitariama bendradarbiauti. Abi šalys prisideda prie tokio bendradarbiavimo išlaidų padengimo, taip pat deleguoja savo personalą. Verslo atstovai, įsitraukdami į tokį bendradarbiavimą, dažnai siekia vidutinės trukmės arba ilgalaikių tikslų, nes greitas rezultatas nėra garantuotas iš anksto. Bet kokie tokio bendradarbiavimo rezultatai pasidalinami atsižvelgiant į tai, kiek kuris partneris prisidėjo prie jų gavimo.¹⁸⁶

Dažnai tokia bendradarbiavimo forma vadinama industriniu finansavimu.¹⁸⁷ Toks bendradarbiavimas tinkamas ilgalaikiams taikomiesiems ir fundamentiniams moksliniams tyrimams atlikti, ypačingai tada, kuomet konkretūs tyrimų rezultatai nėra pagrindinė tyrimų atlikimo priežastis. Įmonės finansuoja tam tikros srities fundamentinius tyrimus tam tikrą laiką. Kompanija taip pat gali aprūpinti tyrėjus reikalinga įranga, žaliavomis, personalu. Taip įmonė, remianti tyrimus, gali įtakoti tokių tyrimų atlikimą ar nukreipti juos tam ta linkme, kuria jai reikia, taip pat gali siųsti savo darbuotojus dirbti atliekant naujausius mokslinius tyrimus.¹⁸⁸

Dauguma MS institucijų turi pasiruošę standartines sutarčių, taikomų tokiems tyrimams, formas. Visgi pabrėžiama, kad tam tikros sutarties nuostatos gali būti aptariamoms derybų būdu atskirai. Tai dažnai būna sutarčių nuostatos, reglamentuojančios IN teises. Akivaizdu, kad sponsorius tikisi gauti licenziją, kurios sąlygos turėtų būti apibrėžtos sutartimi iš anksto.¹⁸⁹

○ *Know how perdavimas personalo mainais ("nuoma")*

Žinios, potencialiai galinčios generuoti IN teises, glūdi žmonėse, kas reiškia, kad partneris iš pramonės įmonės pusės gali naudotis visomis tyrėjo turimomis žiniomis. IN šiuo atveju atlieka

¹⁸¹ Rubin H. P.343 – 345 (344).

¹⁸² Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf

¹⁸³ Rubin H. P.343 – 345 (344).

¹⁸⁴ Rubin H. P.343 – 345 (343).

¹⁸⁵ Byrne N. International Company and Commercial Law Review P. 272 – 276 (273).

¹⁸⁶ Rubin H. P.343 – 345 (343).

¹⁸⁷ Rubin H. P.343 – 345 (343).

¹⁸⁸ Rubin H. P.343 – 345 (343).

¹⁸⁹ Watkins W. H. Licensing Agreements for Technology Created Through University (...). International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

jungiamąjį vaidmenį tarp žinių, turimų priimančioje įmonėje bei mokslininko know – how, kuris yra perduodamas vizito metu.¹⁹⁰ Turi būti nubrėžta griežta riba tarp sutartinių santykių, susiklostančių tarp darbuotojo (mokslininko) bei darbdavio, taip pat tarp siunčiančiosios organizacijos bei priimančiosios organizacijos. Paminėtina, kad apsikeitimas studentais ar doktorantais gali komplikuoti situaciją.¹⁹¹

○ *Pasikeitimas mokslinių tyrimų duomenimis*

Šis pasikeitimas galimas pasinaudojant medžiagų perdavimo sutartimis (angl. “Material transfer agreements”) ir yra gana dažnai sutinkamas praktikoje, kur egzistuoja tarsi tarpinis variantas tarp bendradarbiavimo kuriant IN bei perduodant ją. Šios sutartys paprastai pabrėžia, kad mokslinių tyrimų medžiaga yra suteikiama tolimesnių tyrimų atlikimo tikslais, tačiau jokių būdų ne komercializacijai.¹⁹²

○ *Partneriai, susijungę į tinklą*

Tinklo koncepcija grindžiama daugiašalių sutarčių pagrindu, kurios paprastai yra standartinės visiems partneriams. Tai patogu žinant, jog daugiašalio bendradarbiavimo atveju būtų sunku suderinti įvairius reikalavimus. Tai patogu taip pat tarptautinio kooperavimosi atvejais, nes gali apeiti įvairių intelektinės IN sistemų skirtumus. Kiekviena organizacija ar įmonė tyrimų metu gautą IN ir suteikia neišimtinę licenziją kitiems partneriams.

○ *Konsorciumas*

Tai MS institucijos pagrindu sukurtas mokslinių tyrimų konsorciumas, kur dalyvaujančios kompanijos sujungia savo mokslinių tyrimų pajėgumus, dažnai metinio mokesčio pagrindu, ir taip paremia bendrai reikalingus mokslinius tyrimus.¹⁹³

WIPO gairės išskiria dar kelias sutartis, skirtas bendradarbiavimui MTEP reguliuoti. Tai *sutikimas dalyvauti* (angl. “Participation agreement”), kuriuo patvirtinama, kad mokslininkas, studentas, kt., sutikdamas dalyvauti bendrame MTEP projekte, sutinka su MS institucijos IN valdymo politika ir pasižada perleisti visas teises į IN MS institucijai, pareikalavus savininko teisių.¹⁹⁴ *Konfidencialumo sutartys* minimos kaip vienos dažniausiai sutinkamų MTEP tyrimų metu ir gali būti sudaromos atskirai nuo pagrindinės MTEP sutarties, gali būti jos dalimi.¹⁹⁵

b) Technologijų perdavimo (komercializavimo) stadija

Technologijų perdavimas yra sistema, susidaranti iš informacijos atskleidimo, patentavimo, licenzijavimo ir patentų bei licenzijų įgyvendinimo bei apsaugos”.¹⁹⁶ Pats technologijų perdavimo terminas taikomas įvairioms situacijoms apibūdinti, apimant žinių arba teisių į tam tikrus mokslinius tyrimus bei jų vystymą perleidimą iš akademinių, mokslo laboratorijų į verslo struktūras.¹⁹⁷

¹⁹⁰ European Commission. Expert group report “Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm.

¹⁹¹ European Commission. Expert group report “Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm

¹⁹² Watkins W. H. Licensing Agreements for Technology Created Through University (...). International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

¹⁹³ Watkins W. H. Licensing Agreements for Technology Created Through University (...). International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

¹⁹⁴ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 9.

¹⁹⁵ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 10.

¹⁹⁶ Ganguli P. P.1 – 7 (2).

¹⁹⁷ European Commission. Expert group report “Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm.

Šios Studijos kontekste laikytina, kad technologijų perdavimo stadija prasideda MS institucijai vienai ar kartu su verslu sukūrus technologiją (IN), kurią reikia komercializuoti – perleisti verslui. Toks technologijų perdavimas laikytinas vėlesne bendradarbiavimo su verslo įmonėmis forma, kuomet tikslas – sukurti tam tikrą technologiją yra pasiektas, bet atsiveria naujos galimybės komercializuoti sukurtą IN.

Taigi kaip matyti, komercializacija galima keliais būdais: jau egzistuojančioms kompanijoms parduoti patentą, know – how, suteikti išimtinės arba neišimtinės licenzijas naudotis išradimu, arba bendrai su verslo įmone kurti spin – off įmonę, kuri pritaikys išradimą komerciškai.¹⁹⁸ Paminėtina, kad tokį bendradarbiavimą būtina kokybiškai administruoti, valdyti. Tokia yra aukščiau minėtų centrų misija. Ne tik MS institucijos, tačiau ir atskiros privačios kompanijos valstybinės organizacijos steigia technologijų perdavimo centrus, kurie šiame antrajame technologijų perdavimo etape turi, inter alia, identifikuoti tuos mokslo ir tyrimų rezultatus, kurie keltų didžiausią potencialų komercializavimo ineteresą, vystyti pavienio ar kartu su verslu komercializavimo strategijas, plėtoti derybas, prižiūrėti IN statusą, kita. Galiausiai paminėtina, kad technologijų perdavimui vykti valstybė turėtų sudaryti visas įmanomas sąlygas. Pavyzdžiui matyti iš tam tikrų ES iniciatyvų – tokių kaip Bendrosios išimties reglamentas dėl technologijų perdavimo (“Block exemption regulations”).¹⁹⁹

o **Licencijavimas**

Tiesiogine technologijų perdavimo forma yra MS institucijų sudaromi licenziniai susitarimai.²⁰⁰ Licenzija suteikia įmonei gaminti, naudoti, parduoti ir kitas patentų ar kituose įstatymuose numatytas išradimo savininko turtines teises, technologijos nuosavybės teisei liekant MS institucijoje.²⁰¹ Tokios licenzijos būna įvairios apimties bei turinio. Akivaizdu, jog dažniausiai įmonės reikalauja išimtinių licenzijų, kurios joms suteiktų išskirtines teises atlikti aukščiau minėtus veiksmus. Tokia licenzija ypatingai svarbi pradedančiai spin – off įmonei, kuriai intelektinė nuosavybė tėra vienintelis turtas.²⁰²

Kita vertus, tokios išimtinės licenzijos, ypatingai jei licenzijuojamos nepatentuotos technologijos, užkerta kelią tolimesnei technologijų plėtrai. Remiantis OECD atlikta apžvalga teigtina, kad ši situacija turėtų būti reikiamai subalansuota.²⁰³ Licenzinių sutarčių turinys būna labai įvairus bei turėtų būti aptariamasis labai atidžiai, nes šioje srityje galioja ypatingai didelė rizika pažeisti nacionalinės, o taip pat ir ES konkurencijos teisės nuostatas.

LR patentų įstatymo 34 – 37 str. numato reikalavimus, taikytinus licencijoms, išduodamoms patentų pagrindu.

o **IN perleidimas**

MS institucijos tam tikrais atvejais gali perleisti IN verslo partneriams. LR Patentų įstatymo 31, 33 str. numato tam tikrus teisinius rėmus tokioms sutartims.

o **Spin – off**

¹⁹⁸ Rubin H., Bukofzer., Helms S. 59 International Journal of Law and Information Technology (11 Int'l J.L. & Info. Tech.)

¹⁹⁹ Toutoungi A. E.I.P.R. 2006, 28 (5), 292 – 296.

²⁰⁰ WIPO. Research and Innovation (...). P. 2 – 9 (8).

²⁰¹ Wayne W. H. Licensing Agreements for Technology Created Through University Research Programs. International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

²⁰² Wayne W. H. Strategies and Tools for Effective Intellectual Property Management . International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

²⁰³ OECD Report “Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.” 2003. Žiūrėta: http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

Egzistuoja ypatingai daug spin – off įmonių sampratų.²⁰⁴ Apibendrinant galima teigti, kad spin – off kompanijos (arba start – up firmos) vadinamos taip todėl, kad prieš “atskilusios”, jos dažnai būna buvę atšakos/departamentai tam tikroje viešai finansuojamoje MS institucijoje (tačiau gali būti ir privačioje kompanijoje).²⁰⁵ Šių įmonių tikslas yra komercializuoti mokslinių tyrimų rezultatus, o įmonių pagrindas yra inovatyvi technologija, verta išradimo statuso. Dažniausiai spin – off įmonės veikia licenzijų pagrindu, kurias gauna iš technologijos turėtojo²⁰⁶, o taip pat būdinga ir tai, kad MS institucija turi dalį tokios įmonės akcijų. Jei kalbėti apie universitetų spin – off kompanijas, pastebėtina, kad jose dažnai dirba universiteto mokslininkai, kurie MTEP veiklos MS institucijoje metu sukūrė spin – off'o pagrindu esančią technologiją.²⁰⁷ Motininės institucijos (MS institucijos) iš spin – off gauna ne tik akivaizdžią finansinę, tačiau ir kitą naudą: turi nuolatinę prieigą prie naujų technologijų, gali naudotis jomis mokymo tikslais. MS institucijų tyrėjai taip pat entuziastingai vertina spin – off'ų kūrimą, nes jiems suteikiamos naujos karjeros galimybės, papildomas darbo užmokestis.²⁰⁸ Pavojinga tokiais atvejais yra tai, kad dažnai patys geriausi tyrėjai palieka MS institucijas ir pereina nuolatos dirbti į šias įmones – vyksta “protų nutekėjimas”. Dar vienas esminis pavojus yra tai, kad nesant stipraus technologijų perdavimo biuro arba MS institucijai neturint stiprios intelektinės nuosavybės valdymo politikos, MS institucijos gali susiderėti dėl nepalankių sąlygų dalyvauti tiek licenziniuose susitarimuose, tiek ir spin – off'ų veikloje. Tokiu atveju naujos technologijos bus tiesiog “atiduodamos” įmonei, MS institucijai gaunant menką pelną arba jo negaunant apskritai.

Pagrindinės spin – off'ų, kilusių iš MS institucijų, misijos yra padidinti mokslinių tyrimų vertę juos taikant praktikoje, taip pat įgyvendinti inkubatoriaus funkciją naujoms technologijoms, taip jas paruošiant komercializacijai. Tai įgyvendinama pasidalinant riziką, kaštus, specialistus, IN ar kitą nuosavybę tarp mokslo ir studijų MS institucijos bei verslo įmonės. Pabrėžtina, kad kadangi naujos technologijos yra spin – off įmonės pagrindas, ji turėtų turėti aiškią IN valdymo politiką, patentų “potfelį”, kadangi tokios įmonės verslo strategija remiasi IN valdymo strategija. Tai reiškia, jog nereikia bijoti pirkti ir parduoti patentus, kurti patentų klasterius, licenzijuoti, kross – licenzijuoti (angl. “cross – licensing”), pirkti ir parduoti mažas kompanijas, kurios turi svarbios IN, kurti strateginius alijansus su kitomis įmonėmis (nepažeidžiant konkurencijos teisės).²⁰⁹ Europos Teisingumo Teismas yra numatęs, kad kiekviena institucija, kuri sudarinėja verslo kontraktus, traktuotina kaip įmonė (angl. “undertaking”) konkurencijos teisės prasme, nekreipiant dėmesio į jos teisinę formą ar finansavimo šaltinius.²¹⁰ Ši nuostata yra reikšminga turim atmenyje viešųjų MS institucijų galimybes dalyvauti spin – off'ų veikloje, kadangi žinotina, jog ten, kur egzistuoja monopolio teisės suteikiantys patentai (ar kiti intelektinės nuosavybės objektai, taip pat ir neapsaugotas know – how) bei sudarinėjami įvairūs bendradarbiavimo susitarimai, reali konkurencijos teisės grėsmė dar padidėja.

Komisijos rekomendacija numato, kad būtina formuoti ir viešinti naujų spin – off kūrimo politiką, pagal kuria MS institucijų darbuotojams leidžiama ir jie skatinami prireikus dalyvauti kuriant naujas spin – off įmones, sukuriančias pagrindus ilgalaikiams tokių įmonių santykiams su MS institucija.

²⁰⁴ Benchmarking Industry – Science Relationships and Research – based Spin – offs (Paris, 1999); OECD, “Fostering High – tech Spin – offs: A Public Strategy for Innovation,” (...).

²⁰⁵ Wayne W. H. Licensing Agreements for Technology Created Through University Research Programs. International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

²⁰⁶ Anagnostopoulou – Yannakou D. International Company and Commercial Law Review 2004, VOL 15; Part 3, P. 84 – 96.

²⁰⁷ Wayne W. H. Licensing Agreements for Technology Created Through University Research Programs. International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

²⁰⁸ Benchmarking Industry – Science Relationships and Research – based Spin – offs (Paris, 1999); OECD, “Fostering High – tech Spin – offs: A Public Strategy for Innovation,” (...).

²⁰⁹ Art. 81 of the Treaty establishing the European Community; Regulation (EC) no.1/2003; Regulation (EC) No. 240/96.

²¹⁰ Anagnostopoulou – Yannakou D. International Company and Commercial Law Review 2004, VOL 15; Part 3, P. 84 – 96.

Pabaigai galima paminėti Vokietijos Marburgo universitetą, kuris, sukūręs stiprią institucinę spin - off politiką ir sėkmingai veikia technologijų perdavimo srityje. Universitetas remia savo darbuotojų kuriamas spin - off įmones, leidžia ankstyvojoje tokių įmonių gyvavimo stadijoje joms naudotis visais universiteto resursais. Dar daugiau, universitetas kartu su partneriais dalyvauja įvairiose vietinių tinklų programose, ir kartu su partneriais siūlo seminarus apie spin – off įmonių steigimą.²¹¹

4. Valstybinė ir institucinė IN valdymo politika – efektyvios IN teisių MTEP įgyvendinimo (valdymo) priemonių sistemos link

Valstybės bei institucinės politikos tikslas – apsaugoti MS institucijų interesus komercializuojant IN, gaunant kuo daugiau socialinės bei ekonominės naudos, suderinti, harmonizuoti skirtingus dalyvių interesus.²¹²

Valstybės politika IN atžvilgiu pasireiškia teisinių rėmų, leidžiančių MS institucijoms laisvai spręsti visais IN valdymo, naudojimo, disponavimo klausimais, taip pat įvairių rekomendacinių dokumentų, harmonizuojančių įvairias galimas IN valdymo praktikas, pateikimu. Valstybė ne tik turi sukurti sąlygas MS institucijoms laisvai valdyti, naudoti, disponuoti IN, tačiau ir sukurti teisinius rėmus, kurie leistų MS institucijoms bendradarbiauti su verslu ir tuo tikslu naudoti joms patikėtus resursus, infrastruktūrą. Dar daugiau, labai svarbu, jog valstybė nustatytų reikiamus saugikius IN komercializavimo praktikai įgyvendinti tam, kad būtų apsaugotas viešasis interesas, MS institucijų žinių skleidimo misija, gauta maksimali socialinė nauda.

Institucinė politika pasireiškia standartinių IN valdymo aspektų detalizavimu instituciniame lygmenyje ir atspindi tvirtą apsisprendimą institucijai priimtinomis sąlygomis kurti, saugoti, komercializuoti IN, arba atsisakyti tai daryti (jei teisės aktai leidžia). Institucinė politika apima daugybę klausimų, tokių kaip ar saugoti ir komercializuoti IN apskritai, o gal laikytis atvirų inovacijų strategijos, kitų panašių iniciatyvų. Institucinė politika apima ir kitus klausimus (detalizuojama toliau). Nors paprastai pripažįstama, kad yra pagirtina tai, kad MS institucijos nusprendžia kurti, saugoti, komercializuoti IN, bendradarbiauti su verslu, tačiau pripažįstama, kad tai sukelia problemų. Kadangi MS institucijų išitraukimo į komercializaciją galimybės yra ribotos dėl jų viešojo statuso, dėl jų vykdomos misijos, nesusijusios su verslo vykdymu, jos dažnai turi nepakankamai galimybių, resursų komercializuoti IN, taip pat turi blogesnes pozicijas derantis dėl bendradarbiavimo sutarčių su verslo įmonėmis jau vien dėl savo viešojo statuso. Išimtinai tik stiprų potencialą (tiek žmogiškąjį, tiek infrastruktūros ir IN teisių) sukauptus MS institucijos gali diktuoti verslui sutarčių sąlygas. Verslo atstovų sukuriamas spaudimas perleisti mokslinių tyrimų rezultatus, kartu ir nuosavybės teises į juos, gali įtakoti MS institucijų veiklą tuo atveju, kai pastarosios nėra sukūrusios ir įgyvendinusios stiprios politikos intelektinės nuosavybės, sukurtos institucijoje, atžvilgiu.²¹³

Žinant šiuos aspektus, kiekvienai MS institucijai IN kūrimo bei komercializavimo procese būtina valstybinė ir institucinė pagalba bei kontrolė siekiant teisingai valdyti IN – taip, kad IN atneštų socialinės ir ekonominės naudos. Apibendrinant galima teigti, kad valstybės IN politika yra:

- aplinkos, skatinančios išradimų, kitos IN kūrimą, apsaugą, sklaidą siekiant didžiausios socialinės naudos, sukūrimas;
- tradicinių MS institucijų teisių ir laisvių apsaugos garantijų suteikimas;

²¹¹ Available at: http://www.uni-marburg.de/forschung/transfer/erfolgreichegruendungen?language_sync=1

²¹² WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 6.

²¹³ WIPO. Research and Innovation issues in University – Industry Relations. Background Information Document, prepared by the SMEs Division WIPO. Žiūrėta: www.wipo.int/sme/en/documents/pdf/fp6.pdf P. 2-6..

- užtikrinimas, kad IN komercializavimo atnešami rezultatai bus paskirstyti teisingai, atsižvelgiant į kiekvieno IN dalyvio interesus ir teises;
- užtikrinimas, kad kiekvienas MTEP produktas bus tinkamai ir įmanomai trumpiausiu keliu pateikiamas visuomenei;
- MTEP veiklos skatinimas, apsauga, visa įmanoma pagalba MTEP veiklos subjektams;
- standartinių dokumentų (gairių, geros praktikos kodeksų, tipinių sutarčių) skirtų apibrėžti MS institucijos, IN kūrėjų, verslo įmonių teises ir pareigas, atsiradusias vykdant MTEP veiklą ir komercializuojant jos rezultatus, pateikimas;
- užtikrinimas, skatinimas, pagalba, kad MS institucija, jos darbuotojai vykdantys MTEP, galėtų gauti pakankamą atlygį už savo veiklą;
- užtikrinimas, kad bus įmanomas visų lygių MTEP veiklos finansavimas verslo lėšomis, bus galima vykdyti užsakomuosius tyrimus, priežiūra, kad šie tyrimai vyktų vadovaujantis galiojančiais teisės aktais bei užtikrinimas, kad teisės aktai netrukdytų tokių tyrimų vykdymui;
- užtikrinimas, kad MS institucijos turėtų visą reikiamą informaciją apie skirtingas IN sistemas kitose valstybėse, kuriose bus siekiama teisinės apsaugos;²¹⁴
- užtikrinimas, kad nekils interesų konfliktų tarp MS institucijos, darbuotojo, studento, doktoranto, vizituojančių darbuotojų, verslo įmonės, taip pat įvairaus konfliktų tarp MTEP veiklos dalyvių sprendimų procedūrų numatymas.

a) Valstybės bei institucinė IN teisių įgyvendinimo (valdymo) politika Lietuvoje

Lietuvos teisinis reglamentavimas, kuris yra valstybės IN valdymo politikos dalis, aptartas Studijos 2 skyriuje. Matyti, jog egzistuoja daug teisės aktų spragų, neleidžiančių vyksti efektyviam IN valdymo, naudojimo, disponavimo procesui.

Valdžios institucijų nusiteikimą skatinti IN vystymą bet kokio pobūdžio MTEP projektuose rodo įvairūs strateginiai ir kiti dokumentai. Pagal 2008 m. kovo 3 d. Švietimo ir mokslo ministrės. įsakymu Nr. ISAK – 563 patvirtintą Bendrąją nacionalinę mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programą buvo išskeltas uždavinys *naudojant Europos Sąjungos (toliau – ES) struktūrinės paramos lėšas, sukurti MTEP infrastruktūrą, vykdyti tarptautinio lygio mokslinius tyrimus, aktualius verslui ir būtinus sprendžiant valstybei ir visuomenei svarbias problemas, sukurti prielaidas mokslo rezultatų taikomajai sklaidai bei kitam panaudojimui.*²¹⁵ Programoje pateikiama Lietuvos mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo būklės įvertinimas, programos tikslas, aprašomi uždaviniai ir planuojamos veiklos MTEP ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo srityse, numatomi programos rezultatai, administravimo ir valdymo organizavimo principai.²¹⁶ Aukščiau minimoje programoje pripažįstama, kad verslo subjektai turi tapti lygiaverčiais mokslinių tyrimų partneriais. Tokio pobūdžio bendradarbiavimas būtų prasmingesnis ir rezultatyvesnis, t. y. labiau skatintų Lietuvos valstybines mokslo ir studijų institucijas orientuoti savo veiklą į jų atliekamų mokslinių tyrimų komercializavimą.²¹⁷

²¹⁴ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/P.4>.

²¹⁵ Programa parengta atsižvelgiant į Nacionalinę Lisabonos strategijos įgyvendinimo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270 (Žin., 2005, Nr. 139 – 5019), Lietuvos mokslo ir technologijų baltąja knyga, Lietuvos ilgalaikės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros strategiją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1646 (Žin., 2003, Nr. 121 – 5489), Aukštųjų technologijų plėtros 2007–2013 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. spalio 24 d. nutarimu Nr. 1048 (Žin., 2006, Nr. 114 – 4356), Integruotų mokslo, studijų ir verslo centrų (slėnių) kūrimo ir plėtros koncepciją, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 21 d. nutarimu Nr. 321 (Žin., 2007, Nr. 40 – 1489), ES Mokslinių ir techninių tyrimų komiteto (CREST) ekspertų grupės rekomendacijas parengtas 2007 m. birželio mėn., 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programą (patvirtintą Europos Komisijos sprendimu 2007 m. liepos 30 d.) ir kitus su MTEP politika susijusius strateginius dokumentus.

²¹⁶ Bendroji nacionalinė mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programa, patvirtinta 2008 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-563.

²¹⁷ Bendroji nacionalinė mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programa, patvirtinta 2008 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-563.

2006 m. spalio 24 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1048 patvirtinta aukštųjų technologijų plėtros 2007–2013 metų programa. Programos tikslas – padėti plėtoti Lietuvoje jau esamas aukštųjų technologijų gamybos kryptis, perspektyvias pasaulio mastu ir turinčias mokslinį potencialą, kuris įgalina gaminti produktus, konkurencingus pasaulio rinkoje skatins užsienio investicijas į aukštųjų technologijų gamybą. Joje numatoma, kad programa skatins mokslo ir gamybos bendradarbiavimą, parodys bendros jų veiklos produktyvumą ir tai, jog palyginti greit atsiperka įdėtos lėšos. Bus kryptingai koncentruojamos lėšos ir specialistų pastangos plėtoti jau esamą konkurencingą pasaulyje aukštųjų technologijų gamybą. Bus sukurtos darbo vietos labiausiai kvalifikuotiems specialistams, taip bus sprendžiama „protų nutekėjimo“ problema. Esminis šios programos minusas yra tai, kad nėra nurodyta, kaip jos konkretūs punktai turi būti įgyvendinami.

Valstybinės institucijos taip pat nėra pateikusios jokių pavyzdinių sutarčių, geros praktikos kodeksų, veiklos gairių, skirtų MS institucijoms. Bendradarbiaudamos su verslu MS institucijos remiasi LR CK 6.707 str., kuriame pateikiama mokslinio tyrimo, bandomųjų, konstravimo ir technologinių darbų sutarties samprata bei pagrindiniai aspektai. Ši sutartis nėra pakankama įvairiapusiai MS institucijų bei verslo bendradarbiavimo veiklai reguliuoti. Šie tiek normų galima rasti LR Patentų įstatyme, kituose teisės aktuose. Tačiau iš esmės jie visi nėra pakankami žinant specifinį MS institucijos statusą. Nagrinėjant pavyzdinę KTU mokslinio tyrimo darbo (bandomųjų, konstravimo ar technologinių darbų) atlikimo sutartį matyti, kad ji sudaryta iš tipinių šiai sutarčiai nuostatų ir tinkama sutartinių tyrimų atlikimui reguliuoti (su išimtimis). Sutartyje be kita ko nurodoma, kad (...) visi rezultatai ir su jais susijusios IN teisės, vykdytojo (MS institucijos) įgytos vykdant sutartį, yra vykdytojo nuosavybė, kuria vykdytojas gali disponuoti (t.y. rezultatus naudoti, publikuoti, perleisti ar perduoti) kaip mano esant tinkama ir be jokių geografinių ar kitų apribojimų. Kaip matyti, ši sutartis ne tik kad neatitinka galiojančių teisinį reglamentavimą, tačiau ir neatitinka verslo įmonių lūkesčių. Pacituotoji nuostata, o taip pat ir dauguma kitų sutarties nuostatų yra nepalankios verslo ir MS institucijos bendradarbiavimui. Tokie pavyzdžiai rodo, kad valstybei būtina pateikti išsamesnių MS institucijų sutartinio veiklos reguliavimo pavyzdžių, sukurti IN valdymo sistemą (institucijos, valstybės lygiu, sukurti informavimo mechanizmą, kt.).

Institucinės politikos IN kūrimo, komercializavimo klausimu Lietuvoje taip pat nėra. Institucinė politika sukuria MS institucijai strategiją, kuri leidžia spręsti, kaip institucija turėtų pasielgti įvairiais IN kūrimo bei komercializavimo aspektais. Tokios politikos tikslas – sukurti sistemą, kad pačios saugotų, komercializuotų IN, kurtų patentų šulinius, bendrautų su verslu ir su kitomis MS institucijomis, arba bent leistų tą daryti savo mokslininkams. Tai leistų užtikrinti maksimalią IN teikiamą socialinę bei ekonominę naudą.

b) Užsienio valstybių ir ES patirtis skatinant efektyvų IN įgyvendinimą (valstybės IN valdymo politika)

Studija pateikia kelių šalių IN politikos pavyzdžius, pasireiškiančius reikalingų teisės aktų, skirtų IN klausimams MS institucijose reglamentuoti, priėmimu. Įstatymų reforma buvo patvirtinta JAV, žinoma kaip Bayh – Dole Act, taip pat JAV priimtas Technologijų perdavimo įstatymas (angl. „US Technology Transfer Act“), kurie suteikė teisę MS institucijoms - valstybės finansuojamoms federalinėms mokslinių tyrimų ir aukštųjų mokyklų laboratorijoms sutarčių pagrindu dirbti su trečiosiomis šalimis, tai yra pramonės įmonėmis.²¹⁸ Įstatymo tikslas – palengvinti mokslinių tyrimų rezultatų perdavimą iš universitetų į privatų sektorių.²¹⁹ Ši įstatymleidyba leido suteikti valstybinėms MS institucijoms teisę savo vardu patentuoti ir

²¹⁸ Coburn, C., Berglund D. P. 487.

²¹⁹ Wyne H. Watkins. Licensing Agreements for technology Created Through University Research Programms.

komercializuoti tyrimų rezultatus, atliktus valstybės finansuojamų projektų eigoje, taip pat suteikti teisę federalinėms agentūroms teikti licenzijas ir taip sukurti daugiau iniciatyvų verslui bendradarbiauti su valstybinėmis MS institucijomis. Šį teisinį dokumentą galima laikyti pavyzdiniu viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo struktūrą nustatančiu dokumentu, kuris leidžia universitetams bendradarbiauti tiek bendro produkto su verslu kūrimu, tiek ir paprastai komercializuoti universitetų sukurtus išradimus.²²⁰ Įstatymas išaiškino technologijų perdavimo subjektų „roles“ bei atsakomybę, nuosavybės į tyrimų produktus klausimus bei komercializavimo galimybes, taip unifikodamas institucinę patentų politiką.

Teisės aktas be kita ko reguliuoja daugumą MS institucijoms komercializacijos procese kylančių klausimų: apibrėžia MS institucijų patentų politikos tikslus, pateikia atleidimo nuo mokesčių sąlygas.²²¹ Dokumentas numato išsamias IN teisių MS institucijai perleidimo sąlygas: apibrėžia vyriausybės galias kontroliuoti, jog teisės būtų apsaugotos ir patentai būtų licencijuojami, taip pat numato atvejus, kada vyriausybė gali perimti IN savo dispozicijon.²²²

Teisės akte pateikiamos privalomos MS institucijų ir verslo sutarčių sąlygos, kuriose numatomas vyriausybės vaidmuo, publikavimo pareiga, pareiga informuoti vyriausybę apie išradimo naudojimą, vyriausybės teisė perimti išradimą, jei jis netinkamai naudojamas, nenaudojamas, kitos teisės ir pareigos. Numatomi taip pat reikalavimai, jog tiek patentinėse paraiškose, tiek sutartyse su verslu atstaispindėtų vyriausybės teisės numatytos šiame įstatyme. Teisės aktas tai pat numato lėšų pasiskirtymo mechanizmus, kurių pagrindinė taisyklė sako, kad institucija turi sumokėti patentavimo kainą, kitas išlaidas, atlyginti išradėjams. Tuomet numatoma atitinkami lėšų procentai, kurie turi būti naudojami tolimesniems moksliniams tyrimams, mokymui, kitai veiklai, susijusiai su viešąja MS institucijos misija.²²³

Visa tai leidžia užtikrinti tam tikrus valstybės kontrolės mechanizmus, lemiančius maksimalios naudos iš IN gavimą. Dar daugiau, numatoma, pasitaręs viešai, Komercijos sekretoriatas (angl. „The Secretary of Commerce“) gali nustatyti papildomas taisykles, skirtas kai kurioms iš įstatyme minimų nuostatų įgyvendinti, taip pat išleisti standartinę finansavimo sutarties versiją. Analizuojamo teisės akto nuostatos taip pat pateikia visą eilę teisių, kuriais taikomos MS institucijoms ir kurios yra susijusios su laisvėmis disponuoti, valdyti, naudoti išradimus.²²⁴ Mimimos nuostatos papildomai įtvirtina valstybės valdžios pasiryžimą konsultuoti, informuoti, skatinti, kitaip padėti MS institucijoms įgyvendinant patentų politiką.

Toks aktyvus vaidmuo formuojant valstybės politiką MS institucijų IN atžvilgiu leido drastiškai padidinti MS institucijose sukutų bei išvystytų išradimų kiekį, leido vystytis inovatyvioms mokslo šakoms, tokioms kaip biotechnologijų pramonė, taip pat sukūrė didelių teigiamų komercinių pokyčių įmonėse, kurios dirba technologijų pagrindu.²²⁵ Valstybė, neapsiribodama pastaraisiais dokumentais, taip pat sukūrė dar daugiau įvairių technologijos vystymą bei panaudojimą lengvinančių priemonių.²²⁶

²²⁰ Nelson Richard R. Observations on the Post Bayh – Dole Rise of Patenting at American Universities. Intellectual Property Quarterly, 2001.

²²¹ The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html

²²² The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html

²²³ The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html

²²⁴ The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html

²²⁵ International Workshop on Management and Commercialisation of Inventions and Technology. Wyne H. Watkins. Licensing Agreements for technology Created Through University Research Programms. Žr. dar ir kitą str. apie Bayh Dole.

²²⁶ Feller, I. “The University as an Instrument of State and Regional Economic Development: The Rhetoric and Reality of the U.S. Experience.” Presentation at the Conference “University Goals, Institutional Mechanisms and Industrial Transferability of Research,” Center for Economic Policy Research (Stanford, California) March 18 – 20, 1994.

Daugybė kitų šalių pasekė JAV pavyzdžiu. Vokietijoje buvo įvykdyti Tarnybinių išradimų įstatymo pakeitimai, kurie leido valstybinėms aukštosioms mokykloms savo vardu patentuoti išradimus, atliktus aukštųjų mokyklų profesorių.²²⁷

Danija taip pat ėmėsi reformų įtvirtinant tinkamą IN reglamentavimą. Priimtas Išradimų, sukurtų valstybinėse tyrimų įstaigose, įstatymas.²²⁸ Siekiant kuo geriau pereiti prie naujos sistemos, Danijoje buvo suburta darbo grupė iš mokslo įstaigų atstovų. Mokslo tyrimų ministerijos ir Pramonės ministerijos atstovai dalyvavo grupėje stebėtojų teisėmis. Darbo grupė parengė standartinę formą, kaip institucijos turi būti informuojamos apie sukurtus išradimus. Tai buvo padaryta siekiant išvengti nesusipratimų institucijoms bendradarbiaujant. Taip pat buvo konstatuota, kad kiekviena institucija gali pareikalauti papildomos informacijos nei numatyta formoje. Buvo pasiūlytos ir licencinių sutarčių formos, tačiau galiausiai apsispręsta jų netvirtinti, o apsiriboti detaliu sąrašu dalykų, į kuriuos būtina atsižvelgti sudarant sutartis. Universitetai nusprendė pajamas už išradimus dalinti į tris lygias dalis – išradėjui, padaliniui ir institucijai. Kai kurie universitetai daro kai kurias išimtis iš šios taisyklės: Kopenhagos universitete išradėjui skiriama 40% nuo pirmojo milijono Danijos kronų, Olborgo universitete – 100 % nuo pirmųjų 75 000 kronų. Priėmus įstatymą, Danijos parlamentas skyrė 58 mln kronų jo įgyvendinimo paskatinimui ketveriems metams. Lėšos buvo skirtos išradimų patentavimui bei marketingui, vienam išradimui buvo skiriama ne daugiau 150 000 kronų. Po įstatymo priėmimo metinis išduodamų patentų skaičius išaugo ženkliai – 2001 metais 7 kartus daugiau, bei 1999 metais.

Mokslo, technologijų ir inovacijų ministerija 2000 metais įsteigė penkis patentų konsorciumus, apimančius įvairias tematinės sritis, pvz., biotechnologija, maisto mokslas, sveikatos mokslas, medicina, žemės ūkio tyrimai, IT, Telekomunikacijos, elektronika, matavimo technika, medžiagų mokslas, statyba, aplinka, transportas ir kt. Konsorciumų tikslas buvo keistis informacija bei patirtimi intelektinės nuosavybės apsaugos srityje bei skatinti mokslo įstaigų ir verslo bendradarbiavimą. Po ketverių metų konsorciumus pakeitė Nacionalinis technologijų perdavimo tinklas – forumas šalie mastu, kuriame suinteresuotieji keičiasi su komercializavimu susijusiomis žiniomis. Tinklas yra beveik pilnai išlaikomas valstybės, narių mokesčiai tesudaro apie 10 % išlaidų. Danijos žinių perdavimo sistemoje reformos vyko nuosekliai. 2002 metais buvo priimtas Technologijų ir inovacijų įstatymas.²²⁹ Įstatymo tikslas – paskatinti aktyvesnį bendradarbiavimą tarp verslo įmonių bei mokslo įstaigų. Šis įstatymas numatė finansavimo mechanizmus inovatyvioms įmonėms. Technologijų ir inovacijų įstatymas apjungė įvairias iniciatyvas viename įstatyme ir vieno ministro pavaldume. Reikėtų paminėti ir Danijos Universitetų įstatymo pataisas. Naujasis Universitetų įstatymas²³⁰ įpareigoja universitetus dalintis žiniomis bei kompetencija su visuomene, įskaitant verslo sektorių, dalyvauti viešuosiuose debatuose, užtikrinti mokslo tyrimais pagrįstą bendradarbiavimą su kitomis aukštojo mokslo įstaigomis. Be to, naujasis įstatymas reikalauja strateginio universitetų požiūrio pasirenkant mokslinių tyrimų bei studijų kryptis, reikalauja sukurti praktikos kodeksus etikos klausimams spręsti bei būti gerai susipažinus su etiniais mokslinių tyrimų aspektais.

Vyriausybės vaidmuo MS institucijų IN valdymo politikos klausimais pasireiškia ne tik privalomojo pobūdžio eisės aktų priėmimu, tačiau ir gairinių dokumentų, geros praktikos kodeksų, pavyzdinių sutarčių pateikimu. Šie dokumentai harmonizuoja MS institucijų veiklą, suteikia aiškumo verslui. Tokie rekomendacinio pobūdžio dokumentai užsienio šalyse jau buvo pristatyti.

²²⁷Weyand, J; Haase H. GRUR 2007, P. 28 – 39 (32).

²²⁸ Išradimų, sukurtų valstybinėse tyrimų įstaigose, įstatymas Nr. 347, 02/06/1999) Žiūrėta adresu: <http://www.juraportal.dk>

²²⁹ Danijos Technologijų ir inovacijų įstatymas Nr. 419, 06/06/2002.

²³⁰ Danijos universitetų įstatymas Nr. 403, 28/05/2003. Žiūrėta adresu: <http://www.juraportal.dk>

Jungtinės Karalystės Prekybos ir pramonės departamentas parengė penkis tipinius bendradarbiavimo sutarčių modelius – vadinamąsias Lamberto sutartis (angl. „Lambert agreements“).²³¹ Šios sutartys, taip pat kaip ir pramonės, universitetų, technologijų perdavimo organizacijų, mokslinių tyrimų finansavimo tarybos, vyriausybės atstovų parengtos ir Universitetų ir pramonės ryšių asociacijos (AURIL) pristatytos pavyzdinės AURIL sutartys yra skirtos MS institucijų ir verslo bendradarbiavimui skatinti, derybų tarp šių partnerių palengvinimui.²³² Lamberto sutarčių apžvalga, kuri analizavo MS institucijų bei verslo bendradarbiavimo metu kylančius poreikius, pirmiausia pabrėžia tai, kad yra labai svarbu iš anksto bei rašytine forma būtų detalizuotos bet kokios šalių teisės ir pareigos.²³³ Sutartyse numatoma IN pasiskirstymo tarp partnerių modeliai, licencijavimo, publikavimo klausimai, kitos teisės ir pareigos. Siekiant padėti MS institucijoms pasirinkti, kuri iš sutarčių turėtų būti taikoma konkrečiu atveju, pateikiama taip pat ir sprendimų gidas, pritaikytas būtent Lamberto sutartims. Gide teigiama, kad jo tikslas yra pabrėžti gero IN valdymo svarbą ne tik finansinės grąžos tikslais, tačiau ir siekiant prisidėti prie kitų universiteto tikslų ir misijų išpildymo.²³⁴

Kartais MS institucijos pačios kolektyviai imasi iniciatyvos siekiant savo veiklos MTEP srityje ir IN valdymo praktikų harmonizavimo. Tokia praktika pastebima Vokietijoje. Darbo grupė, sudaryta iš Berlyno universitetų atstovų ir verslo atstovų, siekdami subalansuoti savo interesus, išspręsti potencialiai kilsiančias konfliktines situacijas, pateikė tipinių sutarčių, kurios dažniausiai pasitaiko verslui ir MS institucijoms bendradarbiaujant, rinkinį. „Berlyno sutartys“ (vok. „Berliner Vertrag“) Vokietijoje numato pavyzdines nepriklausomos MS institucijos bendradarbiavimo su verslu sąlygas ir pasėkmes.²³⁵ Šios sutartys apima trijų kategorijų situacijas: darbų ir paslaugų sutartis, užsakomuosius mokslinius tyrimus, bendrus mokslinius tyrimus. Panašaus pobūdžio sutartys yra žinomos kaip „Diusedorfo sutartys“ (vok. „Düsseldorfer Vertrag“).²³⁶

Panašaus pobūdžio gairės, skirtos universitetų ir verslo atstovų bendradarbiavimui buvo pristatytos Danijos Rektorių konferencijos ir verslo atstovų konfederacijos.²³⁷

Tarptautinės organizacijos, tokios kaip WIPO yra pristačiusi gaires, skirtas paremti universitetus bei mokslinių tyrimų įstaigas besivystančiose šalyse intelektinės nuosavybės valdymo klausimais.²³⁸

ES taip pat rodo iniciatyvą pateikti gaires tam, kad pagerinti bendradarbiavimą mokslinių tyrimų srityje bei tokio bendradarbiavimo rezultatų apsaugą ir komercializavimą. Tuo tikslu pristatytas Europos Bendrijos pavyzdinis mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros sutarties projektas (angl. „European Community's Model Research and Development Contract and other EU documents“).²³⁹ Komisijos rekomendacija, kuri yra pateikusi nurodymus valstybėms kuriant IN strategijas. Dokumente pripažįstama, kad viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimo harmonizacija turi būti taikoma ne tik institucijos, valstybės lygiu, tačiau ir visos ES kontekste.

²³¹ Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf

²³² Partnerships for Research and Innovation between industry and universities – a guide to better practice AURIL, April 2001. Žiūrėta adresu: <http://www.auril.org.uk/publications/pfrai>

²³³ Hull J. EIPR 2007, 29(1). P. 6 – 14.

²³⁴ A Guide to Managing Intellectual Property: Strategic Decision – Making in Universities (AURIL / The Patent Office / UUK). Žiūrėta adresu: www.patent.gov.uk/about/notices/2002/manip/index.htm

²³⁵ Falck A., Schmalz C. GRUR, 2004. P. 469 – 475 (472); Žiūrėta adresu: <http://www.ipal.de/index.php?id=34&L=en>

²³⁶ Žiūrėta adresu: www.gewrs.de/files/leitfaden_duesseldorfer_vertragswerkstatt.pdf

²³⁷ „Contracts, contacts and codices – Research co – operation between universities and companies.“ Žiūrėta adresu:

www.rks.dk/sider/publikationer/english/Contacts%20%20contrats%20and%20cod.pdf

²³⁸ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uitp/en/> P. 5.

²³⁹ Byrne N. International Company and Commercial Law Review P. 272 – 276 (273); European Commission "Handbook on Responsible Partnering" (...); European Commission „Open innovation. A guide (...), Conference proceedings “The Europe of Knowledge 2020 (...); Commission Regulation (EC) No. 996/1999, O.J.E.C. 1999 L 122, 9; European Commission. Report (...). 1999 (COM (1999) 284 final/2).

Teigiama, kad nors daug valstybių narių šioje srityje nuveikė reikšmingus darbus, dažniausiai jos apsiribodavo savo šalies situacija. Todėl dabartinės ES taikomos taisyklės ir tvarka yra fragmentiškos, ypač susijusios su viešojo sektoriaus finansuotų mokslinių tyrimų rezultatų nuosavybe ir su viešųjų mokslinių tyrimų organizacijų ir pramonės sutartiniais išsipareigojimais. Jei visoje ES būtų sukurtos vienodos taisyklės ir tvarka, būtų sudarytos vienodos sąlygos skirtingų šalių universitetų ir pramonės partnerystei, o tai padėtų kurti Europos mokslinių tyrimų ir inovacijų erdvę. Šios gairės paremtos jau egzistuojančia geriausia patirtimi (tiek valstybių narių, tiek suinteresuotųjų šalių), pavyzdžiui, atsakingos partnerystės iniciatyva (angl. „Responsible Partnering Initiative“), kurią pradėjo kelios Europos pramonės ir akademinės asociacijos.²⁴⁰

Komisijos rekomendacija numato tokius valstybės valdžios institucijų praktikos palengvinančios MS institucijų IN valdymą žinių perdavimo veikloje pavyzdžius:

- **Būtina nustatyti, kad žinių perdavimas – strateginė MS institucijų misija:**
- Žinių perdavimas tarp MS institucijų ir pramonės įmonių turi tapti nuolatiniu visų valstybės narės nacionalinio ir regioninio lygmens viešųjų mokslinių tyrimų politiniu ir veiklos prioritetu.
- Kometetinga ministerija, kartu su kitomis, turi koordinuoti žinių perdavimą skatinančią iniciatyvą.
- Ministerija ar regioninės valdžios įstaiga paskiria už žinių perdavimo veiklos poveikio stebėjimą atsakingą pareigūną, su kuriuo nuolat aptariami perdavimo gerinimo būdai.
- **Būtina sukurti IN valdymo politiką, kuri:**
- Skatina tinkamai valdyti IN, laikytis nustatytų principų (atsižvelgiant į teisėtus verslo įmonių interesus).
- Skatina pasikliauti privačiuoju sektoriumi, kad jis padėtų nustatyti technologijų poreikius ir, siekiant skatinti privačias investicijas į mokslinius tyrimus ir viešomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų rezultatų naudojimą.
- **Turi būti tobulinami žinių perdavimo gebėjimai ir įgūdžiai:**
- MS institucijoms ir jų darbuotojams turi pakakti išteklių ir paskatų dalyvauti žinių perdavimo veikloje.
- MS institucijos turi imtis priemonių užtikrinti, kad MS institucijos galėtų gauti kvalifikuotų darbuotojų (pav. tech. perdavimo specialistų) ir galėtų lengviau juos įdarbinti.
- Paskelbtinos tipinės sutartys ir sprendimų priemonė, padedanti pagal įvairius kriterijus išsirinkti tipinę sutartį.
- Prieš kuriant naujus žinių perdavimo mechanizmus konsultuojamasi su susijusiomis suinteresuotomis grupėmis, įskaitant SVĮ, dideles bendroves, MS institucijas.
- MS institucijos, kurių moksliniams tyrimams skiriamos išlaidos nesudaro reikiamos “kritinės masės”, kad joms vertėtų įkurti savo žinių perdavimo skyrių ar samdyti už IN valdymą atsakingą darbuotoją, skatinamos sutelkti išteklius vietos arba regiono lygmeniu.
- Pradedama įgyvendinti programos, pagal kurias teikiama parama naujoms spin – off įmonėms MTEP srityje, apimančios verslo ugdymą, skatinančios MS institucijas palaikyti glaudžius ryšius su vietos verslo inkubatoriais, finansuotojais, kt.
- Valstybės lėšomis remiamas žinių perdavimas ir verslo ryšiai su MS institucijomis, pav. ekspertų samdymas.
- **Užtikrinamas darnus tarpvalstybinis bendradarbiavimas:**
- Aiškios taisyklės IN savininkui nustatyti, taikomos tais atvejais, kai bendradarbiauja subjektai iš skirtingų valstybių. Ši informacija turi būti lengvai prieinama. Daugumoje ES valstybių MS institucijų vykdomų MTEP tyrimų metu sukurtai IN taikoma teisinė sistema,

²⁴⁰EIRMA, EUA, Proton ir EARTO, „Handbook on responsible partnering“. Žiūrėta adresu: <http://www.eirma.asso.fr>

pagal kurią pasirašant tarptautinius bendradarbiavimo MTEP susitarimus, pagal abiejų valstybių sistemas finansuojamų projektų sąlygose numatomos visų dalyvių vienodos teisės ir susiję naudojimo apribojimai.

- **Užtikrinama žinių sklaida**
- *MS institucijos įgyvendina tai, kad viešosiomis lėšomis finansuojamais moksliniais tyrimais grindžiami kolegų recenzuoti mokslo leidiniai būtų prieinami laisvai.*
- *Skatinama suteikti laisvą prieigą prie mokslinių tyrimų duomenų. Laikantis OECD Prieigos prie viešosiomis lėšomis finansuojamų mokslinių tyrimų duomenų principų ir gairių ir atsižvelgiant į komercinio naudojimo apribojimus.*
- *Viešosiomis lėšomis pagal laisvos prieigos politiką sukuriama mokslinių tyrimų rezultatų archyvavimo priemonės (pav., duomenų bazės).*
- **Įtvirtinamas įgyvendinimo stebėjimas:**
- *Nustatomi būtini mechanizmai, skirti stebėti ir vertinti nacionalinių viešųjų mokslinių tyrimų organizacijų metines ataskaitas. Ši informacija, taip pat ir geroji patirtis, prieinama ir kitoms valstybėms narėms.*

Matyti, kad valstybės politika apima įvairiausių klausimų spektrą. Visi šie klausimai turi būti sprendžiami taip, kad užtikrinti MS institucijų teises, įgalinti jas veikti rinkoje lygiomis su verslu sąlygomis ir taip pateikti visuomenei socialinę bei finansinę IN atnešamą naudą. Apibendrinant galima sakyti, kad valstybės vaidmuo pasireiškia ne tik tinkamai reglamentuojant mokslo ir studijų įstaigų veiklą, suteikiant galimybes bendradarbiauti su verslu bei numatant kontrolės mechanizmus. Dar daugiau, valstybės vaidmuo turėtų būti ryškus nustatant reikalingus gairinius dokumentus tokiai veiklai apibrėžti. Taip saugoma viešoji mokslo ir studijų institucijų misija, paprastinama bei harmonizuojama bendros veiklos su verslu praktika. Žinoma, privalu turėti omenyje, kad bet kokia valstybės politika neturi prieštarauti valstybės pagalbos taisyklėms, konkurencijose teisės nuostatomis.

c) Užsienio šalių patirtis institucinės IN teisių įgyvendinimo (valdymo) politikos klausimais

Minėta, kad institucinė IN valdymo politika paprastai detalizuoja tai, ką nustato valstybės politika, pasirenkant konkrečiai institucijai tinkamiausią variantą, sukuriant naujas strategijas, nedraudžiamas imepratyvių teisės aktų. Institucinė politika turi būti valstybės politikos atspindys. Institucija privalo susikurti savo veiklos gaires, kurios remtųsi valstybės nustatytomis elgesio schemomis: teisės aktais gairėmis, rekomendacijomis, neprieštarautų joms. Remiantis tuo, kas leidžiama ir rekomenduojama, kiekviena institucija turi susikurti sau palankiausią IN kūrimo, valdymo sistemą.

Institucinė politika apima eilę įvairiausių klausimų, susijusių su IN pasiskirstymu, publikavimu, kt. WIPO rekomenduoja, kad MS institucijos kiek įmanoma plačiau apibrėžtų savo IN, o jų IN valdymo politika turi būti skirta visiems įmanomiems su IN susijusiems aspektams apibrėžti. MS institucijų IN valdymo politika turėtų būti labai detali:

- apibrėžti IN nuosavybės teisių pasiskirstymo klausimus;
- detalizuoti IN apsaugos klausimus (kas, kokioje teritorijoje turi apsaugoti, kas atsakingas už IN stebėjimą, priežiūrą, kaip elgtis pažeidimų atvejais, kt.);
- detalizuoti IN teisių atskleidimo, publikavimo klausimus;
- atsakyti į IN marketingavimo, komercializavimo (licenzijavimo, kt.) klausimus;
- reguliuoti pelno pasiskirstymo klausimus;
- aprašyti išradėjų, kt. IN kūrėjų teises ir pareigas, MS institucijos teises ir pareigas kūrėjų, išradėjų atžvilgiu;

- atsakyti į kitus klausimus.²⁴¹

Gera institucinė IN valdymo politika sukuria skaidrias gaires, kuriomis vadovaujantis nustatoma nuosavybės teisė, apsaugos procedūros, komercializacijos procesai, tuo pat metu išlaikant moralines universiteto savybes – akademinę laisvę, žinių skleidimo misiją.²⁴²

Vienas iš svarbiausių bet kurios IN valdymo politikos institucijoje klausimų yra vidinių taisyklių, nuostatų, reguliuojančių IN pasiskirstymą nustatymas. MS institucijos paprastai yra laisvos nusistatyti savo strategijas sukurtos IN atžvilgiu. Dažnai MS institucijos priima gaires, tipinių sutarčių komplektus, kuriuose matyti IN pasidalinimo mechanizmai. Kaip jau minėta, kai kurie universitetai, ypatingai techniškujų mokslų krypties, turi pasitvirtinę savo tipines sutartis, kurios sudarinėjamos visais bendradarbiavimo atvejais.²⁴³ Britiškieji Lamberto susitarimai, vokiškosios Berlyno, Diuseldorfo, Miuncheno sutartys, kurios skirtos nustatyti tipines bendradarbiavimo su verslo atstovais sąlygas, siūlo įvairias nuosavybės į mokslinių tyrimų rezultatus schemas.²⁴⁴ Šios sutartys yra MS institucijų vidinės IN valdymo politikos dalis. Apibendrinus jų nuostatas galima matyti, kad bendradarbiavimo su įmonėmis rezultatai dažniausiai priklauso MS institucijoms ir yra apsaugomi jų vardu.²⁴⁵

Universitetai Vokietijoje, JAV bei Jungtinėje Karalystėje yra nustatę įvairių formų politiką ir kitų klausimų atžvilgiu: publikavimo, pelno pasidalinimo tarp universiteto, tyrėjo bei pramonės įmonių klausimais, technologijų perdavimo, spin – off įmonių kūrimo klausimais, kt.²⁴⁶

Studijoje panagrinėsime keletos skirtingų šalių MS institucijų IN valdymo politiką įtvirtinančių dokumentų turinį siekiant atskleisti, kokie su IN valdymu susiję klausimai laikomi strateginiais ir kaip jie sprendžiami.

Net ir egzistuojant Lamberto sutarčių praktikai, Jungtinės Karalystės MS institucijų praktiką nėra vieninga. Universitetuose taikomos strategijos, politika bendradarbiavimo su verslu atžvilgiu, yra skirtingos, nors dauguma universitetų yra vieninteliai intelektinės nuosavybės teisių savininkai.²⁴⁷ Kai kurie universitetai turi sukūrę praktiką, kuri leidžia perleisti intelektinės nuosavybės teises kitai šaliai tik esant išskirtinėms aplinkybėms ir tik sutikus mokslo darbuotojams, kurie yra išradimo autoriai.²⁴⁸

- ***Bristol universiteto (Jungtinė Karalystė) intelektinės nuosavybės politika studentų atžvilgiu (angl. "Intellectual Property Policy for Students")***²⁴⁹

Dokumentas teigia, kad studentas bei universitetas kartu dalinasi IN teisėmis, kurioms valdyti, naudoti, disponuoti jomis universitetas yra įsteigęs Mokslinių tyrimų ir verslo vystymo biurą (angl. "Research and Enterprise Development Office"), besispecializuojantį IN valdyboje, galintį suteikti ekspertinę pagalbą bei patarimų. Nuosavybės teisė į IN, sukurtą universiteto studentų (išvardinama detali IN, kurią sukurti ir kurios savininkas gali būti studentas. Įdomu tai, kad

²⁴¹ WIPO. Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Žiūrėta adresu: <http://www.wipo.int/uipc/en/> P. 5

²⁴² Ganguli P. P.2 – 9 (3); Webster A., Packer K. P.79, 80.

²⁴³ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (31).

²⁴⁴ Goddar H. Journal of Intellectual Property Rights. Vol 10, September 2005, P. 389 – 393.

²⁴⁵ Leuze D. GRUR 2005. P. 27 – 33. (31).

²⁴⁶ Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrėta adresu: http://www.hm-treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf

; Žiūrėta adresu: <http://forschung.hu-berlin.de/transfer/>

²⁴⁷ Webster A., Packer K. P. 87 – 97.

²⁴⁸ Ši politika taikoma Glasgow, Strathlyde and York universitetuose. Durgham universitetas pasisako prieš nuosavybės teises IN. Webster A., Packer K. P. 67 – 92.

²⁴⁹ Bristol universiteto (Jungtinė Karalystė) intelektinės nuosavybės politika studentų atžvilgiu. Žiūrėta adresu: <http://www.bris.ac.uk/secretary/studentrulesregs/intelprop.html>

studentas gali būti savininkas tik tos techninės informacijos, kuri yra *patentabili* (...) *patentabilus išradimas ar atradimas, įskaitant patentus ir patentines paraiškas* (...).

Podiplominių studijų studentai (ne mokslinių tyrimų studijos) (angl. “Undergraduate and taught course (angl. “non – research postgraduate students”)” vykdydami universiteto projektus sukuria IN (tiek vieni, tiek bendrai su universiteto darbuotojais, sponsoriais, kt.), privalo perduoti bet kokią IN, kurią sukūrė. Studentas taip pat privalo suteikti visą įmanomą pagalbą universitetui siekiant patentinės ar kitos teisinės apsaugos.

Universitetas taiko “sąžiningo pasidalinimo” atlyginimų išradėjams sistemą, kurią reguliuoja universiteto patvirtinta Universiteto įplaukų pasidalinimo schema (angl. University’s Revenue Sharing Scheme). Komercializavimo atveju podiplominių studijų studentas yra traktuojamas taip pat, kaip ir darbuotojas, jam atlyginama vadovaujantis aukščiau minima schema. Tuo atveju, jei toks studentas sukurs IN ne universiteto projekto vykdymo metu, nesinaudodamas universiteto įrengimais, ar žmogiškąja pagalba, tokia IN lieka studentui. Tam tikrais atvejais universitetas gali pareikalauti tokios IN, už ją atlygindamas pagal taikytiną schemą.

Podiplominių studijų studentai (mokslinių tyrimų studijos) privalo perleisti IN bei turi teisę gauti atlyginimą pagal Universiteto įplaukų pasidalinimo schemą. Tuo atveju, kai IN sukuriamą nepriklausomai nuo universiteto vykdomo projekto, galioja taisyklės, taikomos podiplominių studijų studentams (ne mokslinių tyrimų studijų).

Universitetas yra patvirtinęs įplaukų pasidalinimo tarp išradėjų, universiteto bei verslo sponsorių schemą, kuri numato lėšų, gautų už IN komercializavimą pasidalinimo taisykles.²⁵⁰ Joje pabrėžiama, kad kiekvienas atvejis turėtų būti traktuojamas individualiai, atsižvelgiant į laiko, skirtą projektui vykdyti, trukmę, finansavimą, kt, tačiau nustato konkrečias lenteles, standartizuotai paskirstančias įvairaus pobūdžio įplaukas. Panašias įplaukų pasidalijimo schemas yra numatę ir kiti universitetai: Glazgo universitetas,²⁵¹ Tufts universitetas.²⁵²

○ ***Leeds universiteto (Jungtinė Karalystė) politika***²⁵³

Leeds universiteto politika taip pat aiškiai apibrėžia IN teisių vaidmenį akademinėje erdvėje. Pagrindiniai politikos principai yra inkorporuoti į kiekvieną su mokslininku pasirašytą darbo sutartį ar su studentu pasirašytą studijų sutartį. Kaip ir kitų universitetų politikos, Leeds universiteto dokumentas detalizuoja IN politiką.

Intelektinės nuosavybės teisės. Dokumentas pripažįsta, kad egzistuoja daug intelektinės nuosavybės apibrėžimų. Pavyzdžiui, intelektinė nuosavybė gali būti apibrėžta kaip žinios ir jų kūrybinis taikymas. Praktikoje, tai visa darbuotojų sukurta medžiaga turėtų būti apibrėžta kaip intelektinė nuosavybė, sukurianti intelektinės nuosavybės teises. Pavyzdžiui, tai galėtų būti patentai, autorių teisės, dizaino, pasirodymų teisės bei prekiniai ženklai.

Bendrasis universiteto požiūris į IN. Universitetas su studentais bei darbuotojais elgiasi vienodai IN teisių atžvilgiu. Plati IN sklaida yra akivaizdžiai svarbus darbu ir universitetas šiame kontekste garantuoja teisę, atsižvelgdamas į darbuotojų laisvę, publikuoti akademinis leidinius bei gauti už juos pajamas. Universitetas yra įsipareigojęs maksimaliai didinti naudą, kuria galima gauti išnaudojant IN. Kai IN yra naudojama komerciniais tikslais, universitetas įsipareigoja

²⁵⁰ Bristol universiteto IN valdymo politika. Žiūrėta adresu: <http://www.bristol.ac.uk/research/knowtransfer/ipexploit/revenuesw.html>; <http://www.bristol.ac.uk/research/knowtransfer/ipexploit/revenue.html>

²⁵¹ Žiūrėta adresu: <http://www.gla.ac.uk/faculties/fbls/informationforstaff/facultypolicies/incomedistribution/>

²⁵² Žiūrėta adresu: <http://techtransfer.tufts.edu/?pid=13>

²⁵³ Leeds universiteto IN valdymo politika. Žiūrėta adresu: <http://www.leeds.ac.uk/research/hbook/ipr3.htm>

dalintis gauta nauda su darbuotojais. Universiteto IN teisių politika yra paremta šiais susitarimais ir jie reiškia, kad universitetas ir jo darbuotojai privalo imtis visų priemonių apsaugoti universiteto IN. Pažymėtina, kad universitetas ir jo darbuotojai privalo gerbti vieni kitų IN teises. Trumpai tariant, Universitetas skatina aktyvų komerciškai reikšmingos IN identifikavimą, tam pritaikytą apsaugą bei naudojimą bendrai universiteto bei darbuotojų naudai. Reiktų pastebėti, kad komercinis naudojimas šiame kontekste neturėtų būti nesuderinamas su akademinė veikla, tokia kaip publikavimas.

Intelektinės nuosavybės teisės ir dalinimasis pelnu. Pripažįstant šio klausimo kompleksškumą teigiama, kad tais atvejais, kai nėra susitarta priešingai, universitetas paprastai yra savininkas visos intelektinės nuosavybės, kuria sukuria universiteto darbuotojai darbo metu. Kaip bebūtų, ne visa intelektinė nuosavybė, sukurta darbuotojų darbo metu priklauso universitetui. Yra dvi išimtys :

- a) universitetas gali nustatyti tam tikras IN kategorijas, kuri priklausytų būtent darbuotojams, kurie ją sukūrė. Kaip bebūtų, universiteto galimybė atisakyti intelektinės nuosavybės teisių yra ribota: daugiausiai dėl finansinių priežasčių taip pat dėl universiteto labdaringos veiklos, universitetas turi atlikti visus reikalingus skaičiavimus siekiant padidinti lėšų grįžtamumą. Praktiškai, universitetas yra nusprendęs neteikti jokių reikalavimų pajamoms, gaunamoms iš darbuotojų publikacijų.
- b) kai kurios IN teisės yra sukuriamos mokslinių tyrimų, kurie vykdomi sutarčių su trečiosiomis šalimis pagrindais. Šiose sutartyse gali egzistuoti kitokių IN pasidalijimo nuostatų.

Nuosavybės teisių suteikimo sąlygos, naudojimas jomis. Universiteto sąlygos, susijusios su teisių turėjimu, naudojimu ir intelektinės nuosavybės panaudojimu yra suformuluotos taip, kad atspindėtų pagrindinę teisinę poziciją: universitetui priklauso nuosavybės teisės į IN, kuri sukurta darbuotojų darbo metu taip pat ir ne darbo metu, tačiau naudojantis universiteto resursais.. Kaip bebūtų, Universitetas yra išipareigojęs dalintis atlygiu, gautu iš darbuotojų sukurtos intelektinės nuosavybės.

Atsižvelgiant į tai, pateikiamos papildomos specialios sąlygos, turėti bei naudoti intelektinės nuosavybės rezultatus:

- 1) išskyrus sąlygas, papildomai sutartas sutarčių su trečiosiomis šalimis atveju, išskyrus atvejus, kur darbuotojas yra specialiai pasamdytas sukurti tam tikrą akademinę publikaciją ir išskyrus atvejus, kur publikacija galėtų būti kliūtis tolimesniam komerciniam IN eksploatavimui, universitetas laisvai leidžia savo darbuotojams publikuoti akademinis straipsnius, kuriuos jie sukuria bei turėti pajamas, gautas iš jų.
  - 2) Universitetui priklauso ir jis turi teisę naudotis visa medžiaga, sukurta darbuotojų, be jokių apribojimų darbo metu, bet tas naudojimas turi būti paremtas atsižvelgiant į esminius universiteto resursus.
  - 3) Naudodamasis šia medžiaga, universitetas pripažįsta autorines darbuotojų teises.
  - 4) Kur universitetas komerciniais tikslais išnaudoja medžiagą, sukurta darbuotojų, jis turi pasidalinti gaunamomis pajamomis procentaliai su autoriais.
  - 5) Jeigu darbuotojas pageidauja teisių į IN tuo pagrindu, kad kad IN buvo sukurta ne darbo metu ir ji nesiejama su universiteto teikiamomis paslaugomis, jis arba ji pirmiausiai turi kreiptis į išteklių centą (HoRC). Jis gali ginti bet koki skundą absoliučia diskrecija, bet privalo informuoti Galimybių grupę ir pasikonsultuoti su universiteto patarėju teisės klausimais ir kitais darbuotojais iškilus abejonei. Visi ginčai yra perduodami spręsti specialistų grupei.
- Jei darbuotojai nori siekti IN komercinio išnaudojimo, visiškai ar dalinai priklausančios universitetui, privalo gauti universiteto pritarimą.

Sprendimai, priimti dėl šios gaunamos naudos iš intelektinės nuosavybės, privalo būti paruošti pagal struktūrą:

1) Iš susijusių asmenų pradžioje bus reikalaujama, kad jie tarpusavyje susitartų dėl pajamų ar turto įgijimo iš intelektinės nuosavybės panaudojimo. Tie, kurie yra identifikuojami kaip išradėjai, gali įtraukti akademinčius bei susijusius darbuotojus, rėmėjus, baigusius ir esamus studentus.

2) Išradėjai gauna ne mažiau kaip 25 procentus ir nedaugiau kaip 40 procentų iš panaudojimo (po pridėtinųjų išlaidų paskaičiavimo). Tais atvejais, kai IN pagrindu sukuriama nauja kompanija (spin – off) išradėjai gauna akcijų dalį toje kompanijoje pagal formules, sutartas su Universiteto kompanijų komitetu ir tiesiogiai priklausančiaus nuo išradėjų skaičiaus.

3) išteklių pasiskirstymas generuojamas išteklių centro.

Šios taisyklės papildomai numato konkrečius išteklių paskirstymo mechanizmus, juos kontroliuojančias institucines grupes, taip pat aprašo ginčų sprendimo būdus ir procedūras.

Panašūs principai galioja ir kitų MS institucijų politikose: JAV Kalifornijos universitete,²⁵⁴ Jungtinės Karalystės Oksfordo universitete.²⁵⁵

o **Kembridžo universiteto politika**²⁵⁶

Kembridžo universitetas savo iniciatyva imasi veiklos ir rengia nemokamus seminarus, skirtus supažindinti su universiteto IN politika (angl. “University of Cambridge IP Policy Briefing”). Šie seminarai skirti verslo bendruomenės nariams, taip pat ir kitiems asmenims, planuojančioms įsitraukti į bendradarbiavimą su universitetu. Tokius seminarus reguliariai, kartu su kitais universiteto struktūriniais padaliniais, vykdo Kembridžo universiteto valdoma Cambridge Enterprise Limited. Ji atsakinga už universiteto išradimų komercializaciją, atitinkamų paslaugų universiteto darbuotojams teikimą, paramą naujai steigiamoms universiteto spin – off įmonėms, IN, sukurtos universitete, identifikavimą, apsaugą, licenzijavimą, derybas dėl verslo finansavimo, tolimesnio sponsoriavimo, rūpinimąsi mokesčiais, viešinimo darbų atlikimą.

Komisijos rekomendacijose Komisija yra nustačiusi tokius siūlymus IN vidaus politikai:

- o *IN politika turi būti įtraukta į ilgalaikę MS institucijos strategiją ir misiją, propaguojama MS institucijoje ir už jos ribų;*
- o *Turi būti steigiamas už ilgalaikės IN politikos bei strategijos propagavimą atsakingas ryšių centras;*
- o *Turi būti nustatytos aiškios taisyklės, skirtoms MS darbuotojams bei studentams, kuriose numatyta, kaip, kada atskleisti naują informaciją, galinčią turėti komercinės vertės, taip pat numatyta, kam ir kokiais pagrindais priklauso MTEP rezultatai, kaip sprendžiami konfliktai, kilę dėl IN, kokie MS institucijų bei jų darbuotojų išipareigojimai trečiosioms šalims;*
- o *Numatytos skatinimo priemonės, leidžiančios identifikuoti, nustatyti IN, skatinti ją naudotis, apsaugoti, siekiant ekonominės bei socialinės naudos MS institucijai. Čia galima taikyti public domain, open innovation, kt. Strategijas (priklausomai nuo MS institucijos politikos);*
- o *Skatinimo priemonės turi leisti užtikrinti, jog MS institucijos darbuotojai bus suinteresuoti aktyviai dalyvauti įgyvendinant IN politiką. Tai nebūtinai finansinės priemonės, tačiau ir karjeros skatinimo, vertinimo, kt.;*
- o *MS institucijos turėtų susikurti IN portfelius, susisteminti turimą IN, apskaityti ją, įsteigti bendro patentų naudojimo konsorciumus, į kuriuos būtų įtraukta ir kitų MS institucijų IN*

²⁵⁴ <http://www.lbl.gov/Workplace/RPM/R5.05.html>

²⁵⁵ <http://www.isis – innovation.com/researchers/IP – 2.pdf>

²⁵⁶ Žiūrėta adresu: </object/event/45265/doc/IP2008ExtemailW03.pdf>

- taip būtų galima sukurti reikiamą “krintinę masę”, kuri domintų verslo atstovus. Palengvintų bendrą IN audojimą, sumažintų terčiųjų šalių išlaidas;
- Įgyvendinti darbuotojų bei studentų mokymus, kurie leistų didinti informuotumą apie IN, žinių perdavimą, ugdyti reikiamus įgūdžius užtikrinti tinkamą IN valdymą;
- Skatinti plačiai skelbti MTEP rezultatus, tam pasitelkus viešinimo, sklaidos politiką, reikalui esant atidedant sklaidą, ir/ar susitariant su verslo atstovais dėl tokių atidėjimų terminų, siekiant gauti IN teisių apsaugą.
- **Žinių perdavimo politika**
- Siekiant naudoti MTEP rezultatus, skatinti jų socialinį bei ekonominį poveikį, reikia apsvarstyti jų naudojimo mechanizmus (licenzijos, spin – off), taip pat galimus naudojimo partnerius ir išsirinkti priimtinausius – Pajamos iš žinių perdavimo neturėtų būti pagrindinis tikslas;
- Būtina suteikti galimybę MS institucijai pačiai naudotis profesionaliomis žinių perdavimo paslaugomis (ne tik techninio pobūdžio darbuotojais, bet ir teisininkais, finansininkais, IN apsaugos ir gynimo klausimais galinčiais teikti specialistais);
- Būtina formuoti ir viešinti licenzijų išdavimo politiką, siekiant suderinti MS institucijos vidaus praktiką ir užtikrinti visų sandorių lygiavertiškumą. Reikia stebėti MS institucijai priklausančios IN teisių perdavimo ir išimtinių licenzijų teikimo tvarką, už naudojimo tikslais išduotas licenzijas numatant atitinkamą kompensaciją;
- Formuoti ir viešinti naujų aukštųjų technologijų įmonių (spin – off’u) kūrimo politiką, pagal kuria MS institucijų darbuotojams leidžiama ir jie skatinami prireikus dalyvauti kuriant naujas spin – off įmones, sukuriančias pagrindus ilgalaikiams tokių įmonių santykiams su MS institucija;
- Nustatyti aiškias finansinės naudos pasidalijimo tarp MS institucijos padalinio, išradėjų principus;
- Stebėti ir reguliariai viešinti IN apsaugos bei žinių perdavimo veiklą ir laimėjimus, kad MTEP rezultatai ir su jais susijusios IN teisės būtų matomi verslo atstovams ir jie galėtų naudotis šiais rezultatais.
- **Bendrai ir pagal sutartis atliekamų mokslinių tyrimų principai**
- Bendrai ir pagal sutartis atliekamų mokslinių tyrimų taisyklės turi derėti su kiekvienos šalies misija. Jose reikėtų atsižvelgti į privačiojo finansavimo dydį, tyrimų tikslus, IN statusą, leisiantį tolimesnius akademinis ir bendrus tyrimus, neapsunkinti MTEP rezultatų sklaidos;
- Su IN susiję MTEP projekto klausimai turi būti kiek įmanoma anksčiau aptarti vadovybės lygmeniu. Tokie klausimai apima: projekte sukurtos IN (naujos žinios, angl. – foreground) teisių pasidalijimą, šalių iki projekto pradžios turėtų (pirminių žinių, angl. – background) IN žinių nustatymą, prieigos prie šių žinių ir naujų žinių projekto įgyvendinimo ir naudojimo tikslais teises bei pajamų pasidalijimą;
- Bendrame MTEP projekte sukurtos naujos žinios turėtų likti jas sukūrusios šalies nuosavybe, tačiau neatmestina galimybė paskirstyti nuosavybės teises į žinias ir kelioms šalims, pagal iš anksto pasirašytą sutartį. Šioje sutartyje privalomai turi būti atsižvelgta į kiekvienos šalies interesus, užduotis, finansinius ir kitus įnašus į projektą. Rekomenduojama, akd atliekant mokslinius tyrimus pagal sutartį, MS institucijos sukurtos naujos žinios būtų privačiojo sektoriaus šalies nuosavybė, tačiau neturėtų poveikio pirminei nuosavybei į žinias;
- Šalis turi būti tikra dėl prieigos teisių kuo ankstesniu MTEP projekto įgyvendinimo etapu, geriausia – dar prieš pradėdant jį įgyvendinti.

Literatūros šaltinių sąrašas

Anagnostopoulou – Yannakou D.

Spin – off (Technology Based) Firms and EC Competition Law. International Company and Commercial Law Review. 2004, VOL 15; Part 3, P. 84 – 96.

AURIL

Partnerships for Research and Innovation between industry and universities – a guide to better practice. AURIL, April 2001. Žiūrėta adresu: <http://www.auril.org.uk/publications/pfrai>

AURIL

A Guide to Managing Intellectual Property: Strategic Decision – Making in Universities. Žiūrėta adresu: www.patent.gov.uk/about/notices/2002/manip/index.htm

Baier F.K., Straus J.

Der Schutz Wissenschaftlicher Forschungsergebnisse. Verlag Chemie, Weinheim 1982. P. 60 – 67.

Baier F.K., Straus J.

Das Patentwesen und seine Informationsfunktion – gestern und heute. GRUR 1977. P. 282 – 287.

Byrne N.

Research and Development Contracts, 8 I.C.C.L.R. 1995. P. 272 – 276.

Bartenbach K., Volz F. – E.

Erfindungen an Hochschulen Zur Neufassung des § 42 ArbEG. GRUR 2002, P. 743 – 758.

Bristol universitetas

Intelektinės nuosavybės politika studentų atžvilgiu. Žiūrėta adresu:

<http://www.bris.ac.uk/secretary/studentrulesregs/intelprop.html>

Bristol universitetas

IN valdymo politika. Žiūrėta adresu:

<http://www.bristol.ac.uk/research/knowtransfer/ipexploit/revenuesw.html>;

<http://www.bristol.ac.uk/research/knowtransfer/ipexploit/revenue.html>

Brockhoff K.

Ist die Kollektive Regelung einer Vergütung von Arbeitnehmererfindungen wirksam und nötig? 1997 ZfB, Vol. 67, No. 7. P. 677 – 687.

Conference material

“The Europe of Knowledge 2020: A Vision for University – Based Research and Innovation“

Liège, Belgium, 25 – 28 April 2004. Žiūrėta adresu:

http://www.edis.sk/ekes/univ_conf_results_proceedings_en.pdf

Contracts, contacts and codices – Research co – operation between universities and companies.”

Žiūrėta adresu:

www.rks.dk/sider/publikationer/english/Contacts%20%20contrats%20and%20cod.pdf

Cornish W.R.

Rights in University Innovations: the Herchel Smith Lecture for 1991. E.I.P.R. 1992, 14(1). P.13 – 19.

Cornish W.R. (ed.)

Materials on Intellectual Property. Publishing Limited, Oxford, 1990. P. 115 – 123.

Coburn, C., Berglund D.

Partnerships: A Compendium of State and Federal Cooperative Technology Programs. Columbus: Battelle Memorial Institute, 1995, P. 487 – 499.

EIRMA, EUA, Proton, EARTO

„Handbook on responsible partnering“. Žiūrėta adresu: <http://www.eirma.asso.fr>

ETAN, Expert Working Group for the European Commission

“Strategic Dimensions of Intellectual Property Rights in the Context of Science and Technology Policy.” 1999. Žiūrėta adresu: <ftp://ftp.cordis.lu/pub/etan/docs/ipr-seminar-report.pdf>.

European Commission. Expert group report

“Strategic Use of Intellectual Property Rights. Role and Strategic Use of IPR in International Research Collaborations”. 2002. Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/ipr_en.htm

European Commission. Contractors: Bannock Consulting (United Kingdom)

University spin – outs in Europe – Overview and good practice. 2002, ISBN 92 – 894 – 3460 – Catalogue Number: NB – NA – 17046 – EN – C.

European Commission

Paper „Open innovation. A guide to better practices for collaborative research between science and industry.“ Luxembourg, 2003. P. 17 – 80. Žiūrėta adresu: http://www.eirma.asso.fr/f3/local_links.php?action=jump&id=796

European Commission

Commission Regulation (EC) No. 996/1999 of May 11, 1999 on the implementation of Council Decision 1999/65 concerning the rules for the participation of undertakings, research centers and universities and for the dissemination of research results for the implementation of the Fifth Framework Programme of the European Community (1998 – 2002), O.J.E.C. 1999 L 122, 9.

European Commission

Report on the Activities of the European Union in the Field of Research and Technological Development. 1999 (COM (1999) 284 final/2). Žiūrėta adresu: http://ec.europa.eu/invest-in-research/policy/cooperation_en.htm,

European Innovation Scoreboard 2006.

Žiūrėta adresu: http://www.proinno-europe.eu/doc/EIS2006_final.pdf

Europos bendrijos MTEP informacijos centras (CORDIS))

Lietuvos MTEP apžvalga Žiūrėta adresu:

<http://cordis.europa.eu/erawatch/index.cfm?fuseaction=ri.content&topicID=14&countryCode=LT&parentID=12>

Falck A., Schmalz C.

Hochschulerfindungen: Zuordnung und Vergütung in Deutschland, den Niederlanden, Frankreich, Grossbritannien, den USA und Japan. GRUR 2004. P. 469 – 475.

Ganguli P.

„Creating and Embedding an Intellectual Property Rights (IPRS) Policy in an Educational or Publicly Funded Research and Development Institution.“ Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO). Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002. P. 1 – 8. Žiūrēta adresu: http://www.wipo.int/sme/en/documents/pdf/ip_policy_ganguli.pdf

Gaudin J.H.

Guide Pratique de L'Ingénierie des Licenses et des Cooperations Industrielles. Litec, Paris, 1993. P. 1 – 265.

Gaul, D.

Der Erfassbare Betriebliche Nutzen als Grundlage für Erfindungsberechnung. GRUR. 1988. P. 254 – 264.

Government of the Federal Republic of Germany

'Knowledge Creates Markets: Action Scheme of the German Government, Berlin, March 2001. Žiūrēta adresu: <http://www.bmbf.de/pub/wsm – englisch.pdf>.

Goddard H.

Making Industry – University Interactions Work – Model Agreements in Germany. Journal of Intellectual Property Rights. Vol 10, September 2005, P. 389 – 393.

Habeck M.

“Humboldt University beefs up technology transfer” Bio News Published online: 13 November 2003. Žiūrēta adresu: <http://www.nature.com/bioent/bioenews/112003/full/bioent781.html>

Hill C.M., Takenaka T. Takeuchi K. (ed.)

“Streamlining International Intellectual Property Enforcement and Prosecution, University Technology Transfer, and Incentives for Inventors.” CASRIP Symposium Publication Series Number 5, July 2000. Proceedings of the 1999 Summit Conference on Intellectual Property, University of Washington, Seattle.

Hull J.

Ownership of Rights Created in Sponsored Academic Collaborations – A Note on the IDA, Statoil and Cyprotex Cases. EIPR 2007, 29(1). P. 6 – 14.

Humboldt University

Universiteto politika IN klausimu. Žiūrēta adresu: <http://forschung.hu – berlin.de/transfer/>

Krieger A.

Das Luxemburger Übereinkommen über das Gemeinschaftspatent – Herausforderung und Verpflichtung, GRUR Int 1987. P 729 – 730.

Lambert Review of Business – University Collaboration. Final Report. London, 2003. Žiūrēta adresu: http://www.hm – treasury.gov.uk/media/DDE/65/lambert_review_final_450.pdf, P. 1 – 98.

Leeds university

IN policy. Žiūrėta adresu: <http://www.leeds.ac.uk/research/hbook/ipr3.htm>

Leptien C.

Anreizsysteme in Forschung und Entwicklung. DUV – Verlag, Wiesbaden 1996. P.45 – 49.

Leskovac H.

"Ties That Bind: Conflicts of Interest in University – Industry Links". U of Cal, Davis, 1984 P. 895.

Leuze D.

Kritische Anmerkungen zu § 42 ArbEG. GRUR 2005. S. 27 – 33.

Lewis T., Vincler L.

"Storming the Ivory Tower: The Competing Interests of the Public's Right to Know and Protecting the Integrity of University Research". Journal of College and University Law 1994. P.1 – 15.

Little A.D.

"Study to Evaluate the Efficiency and Coherence of IPR Rules Applicable to Publicly – funded Research." Working Document, European Commission, November 2002.

Loughlan. P.

"Of Patents and Professors: Intellectual Property, Research Workers and Universities" E.I.P.R. 1996, 18(6). P. 345 – 351.

Loughlan P.

"Of Patents and Patients: New Monopolies on Medical Methods" 6 AIPJ 5. 1995. P.2 – 7.

Lynch J.

"Confidential Disclosure Agreements – the Limited Purpose Licence." Intellectual Property Newsletter 14. 2005. P. 305 – 307.

Magdeburg University

Politika IN klausimu. Žiūrėta adresu: http://www.uni-marburg.de/forschung/transfer/erfolgreichegruendungen?language_sync=1

Marchese D.

Joint Ownership of Intellectual Property. E.I.P.R. 1999, 21(7). P. 364 – 369.

Merges R.P.

"The Law and Economics of Employee Inventions." Harvard Journal of Law & Technology. Vol. 13, No. 1. 1999. P. 1 – 53.

Nelson R.R.

Observations on the Post – Bay – Dole Rise of Patenting at American Universities. The Journal of Technology Transfer, Springer, vol. 26(1 – 2), P. 13 – 19.

OECD Report

"Fostering High – tech Spin – offs: A Public Strategy for Innovation," OECD. 2001.

OECD Report

“Turning Science into Business : Patenting and Licensing at Public Research Organisations.”
2003. Žiūrēta adresu:
http://www.oecd.org/document/61/0,2340,en_2649_34797_2513917_1_1_1_1,00.html

OECD Comitee Meeting for Scientific and Technological Policy at Ministerial Level.
“Benchmarking Industry – Science Relationships and Research – based Spin – offs” Paris, 1999.

Plastowe R.

“Models for Business – University Collaboration – The Lambert Agreements.” E.I.P.R. 2005,
27(6). P. 121 – 123.

Post S., Kuschka M.

Verwertungspflichten der Hochschulen nach Abschaffung des Hochschullehrerprivilegs. GRUR
2003. P. 494 – 497.

Rahm P., Bozeman B.

"Domestic Technology Transfer and Competitiveness: An Empirical Assessment of the Roles of
University and Government Research and Development Laboratories," Public Administration
Review, November/December 1988, Vol. 48, No. 6. P. 969 – 978.

Rubin H. (ed.)

International Technology Transfers. Kluwer, London. 1996. P. 343 – 345.

Rubin H., Bukofzer., Helms S.

“From Ivory Tower to Wall Street – University Technology Transfer in the US, Britain, China,
Japan, Germany, and Israel.” 59 International Journal of Law and Information Technology (11
Int'l J.L. & Info. Tech.)

Sathaye J.A, kt.

“Overview of IPR Practices for Publicly – funded Technologies. Žiūrēta adresu:
<http://unfccc.int/ttclear/pdf/EGTT/11%20Bonn%202005/IPRandOtherIssuesAssociatedwithPublicly-FundedTech.pdf>

Staudt E., Bock, J., Mühlemeyer, P., Kriegesmann, B.

“Der Arbeitnehmererfinder im Betrieblichen Innovationsprozess”. Vol. 44, No. 2. 1992. P. 111 –
130.

Stellbrink A.

”A new standard is developing in Germany for the cooperation between universities and
industry.” (Lecture). Vossius and Partner. Žiūrēta adresu:
http://www.vossiusandpartner.com/pdf/pdf_23.pdf?PHPSESSID

Toutoungi A.

The New Technology Transfer Regulation: One Year On. E.I.P.R. 2006, 28 (5). P. 292 – 296.

Tsekouras, G., Papaioannou T.

“Innovation Policies to Promote a More Active use of Intellectual Property Rights.” European
Commission, Innovation Unit, DG, Luxembourg, 2001. P. 1 – 12. Žiūrēta adresu:
<http://trendchart.cordis.lu/Reports/Documents/TCW3outputpaperfinal.pdf>

Ullrich H.

Use and Exploitation of Intellectual Property in the Context of Publicly Funded Research and Development: Recent Legal Developments in Germany and in The European Union. In: Hill C.M. Takenaka T. Takeuchi K. (ed.) "Streamlining International Intellectual Property Enforcement and Prosecution, University Technology Transfer, and Incentives for Inventors" CASRIP Symposium Publication Series Number 5, July 2000. Konferencijos medžiaga, University of Washington, Seattle. Žiūrėta adresu: <http://www.law.washington.edu/CASRIP/Symposium/Number5>

Ullrich H.

„National, European and Community Patent Protection: Time for Reconsideration.“ EUI Working Paper LAW No. 2006/41. European University Institute, San Domenico di Fiesole, 2006. P. 16.

Wayne W. H.

Strategies and Tools for Effective Intellectual Property Management. International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002.

Wayne W. H.

Licensing Agreements for Technology Created Through University Research Programs. International Workshop on Management and Commercialization of Inventions and Technology (WIPO) Monterrey (Mexico), April 17 to 19, 2002. P. 1 – 7.

Webster A., Packer K. (ed.)

Innovation and the Intellectual Property System. Kluwer, London, 1996. P. 7 – 80.

Weyand, J; Haase H.

„Der Innovationstransfer an Hochschulen nach Novellierung des Hochschulerfindungsrechts – eine Zwischenbilanz in rechtspolitischer Absicht.“ GRUR 2007. P. 29 – 39.

WIPO (ed.)

“Introduction to Intellectual Property. Theory and Practice.” Kluwer, London, 1997. P.61 – 72.

WIPO (ed.)

Research and Innovation issues in University – Industry Relations. Background Information Document, prepared by the SMEs Division WIPO. P. 2 – 6. Žiūrėta adresu: www.wipo.int/sme/en/documents/pdf/fp6.pdf

WIPO (ed.)

Guidelines on Developing Intellectual Property Policy for Universities and R&D Organizations. Geneva. Žiūrėta adresu: http://www.wipo.int/uipc/en/guidelines/pdf/ip_policy.pdf

Teisės aktai

Bendroji nacionalinė mokslinių tyrimų ir mokslo bei verslo bendradarbiavimo programa, patvirtinta 2008 m. kovo 3 d. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-563.

LR Aukštojo mokslo įstatymas (Žin., 2000, Nr. 27-715).

LR Mokslo ir studijų įstatymas (Žin. Nr. IX-945, 2002-06-11, Žin., 2002, Nr. 68-2758 (2002-07-03)).

LR Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo, disponavimo juo įstatymas (Nr. IX-900, 2002-05-23, Žin., 2002, Nr. 60-2412 (2002-06-19)).

LR Valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo, disponavimo įstatymo projektas Nr. XP-2909.

2008-04-04 d. LR Seimo Teisės departameto išvada Valstybinių aukštųjų mokyklų turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo projektui Nr. XP-2909.

2001 m. gegužės 14 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 543 dėl LR Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo.

2001 m. Birželio 7 d. LR Finansų ministro įsakymas Nr. 164 Dėl Mokslo ir studijų institucijų pajamų už teikiamas paslaugas (buvusių nebiudžetinių (specialiųjų) lėšų) apskaitos valstybės biudžete tvarkos patvirtinimo.

LR Finansų ministro 2001 m. birželio 7 d. įsakymas Nr. 164 „Dėl Mokslo ir studijų institucijų pajamų už teikiamas paslaugas apskaitos valstybės biudžete tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2001, Nr. 55 – 1954).

Suomijos Įstatymas dėl teisių išradimus, atliktus aukštojo mokslo institucijose.

Vokietijos Federacijos Konstitucija (Grundgesetz)

Vokietijos Federacijos Tarnybinių išradimų įstatymas (Arbeitnehmererfindungsgesetz). Žiūrėta adresu: <http://www.arbeitnehmererfindungsgesetz.de/>

Vokietijos Patentų įstatymas (Patentgesetz). Žiūrėta adresu: <http://www.patentgesetz.de/>

The Bayh dole Act. Žiūrėta adresu: http://www.law.cornell.edu/uscode/html/uscode35/usc_sup_01_35_10_II_20_18.html

Vokietijos civilinis kodeksas (Bürgerliches Gesetzbuch). Žiūrėta adresu: <http://www.buergerliches-gesetzbuch.info/>

Vokietijos Gairinis aukštųjų mokyklų įstatymas (Hochschulrahmgesetz (HRG)). Žiūrėta adresu: http://www.bmbf.de/pub/hrg_20020815.pdf

Danijos Technologijų ir inovacijų įstatymas Nr. 419, 06/06/2002. Žiūrėta adresu: <http://www.juraportal.dk>

Danijos universitetų įstatymas Nr. 403, 28/05/2003. Žiūrėta adresu: <http://www.juraportal.dk>

Interneto duomenų bazės

<http://lt.espacenet.com>

<http://www.bristol.ac.uk/research/knowtransfer/ipexploit/revenue.html>

<http://www.gla.ac.uk/faculties/fbls/informationforstaff/facultypolicies/incomedistribution/>

<http://www.ipal.de/index.php?id=34&L=en>

www.gewrs.de/files/leitfaden_duesseldorfer_vertragswerkstatt.pdf

<http://www.gla.ac.uk/faculties/fbls/informationforstaff/facultypolicies/incomedistribution/>

<http://techtransfer.tufts.edu/?pid=13>